

Anki Korkalainen
Kia Raitaranta
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK), kirkon nuorisotyön ohjaaja
Opinnäytetyö, 2019

LIKKUMALLA LÄHEMMÄS LUOJAA

**Materiaalipaketti Malmin seurakunnan varhaiskasvatukseen
käyttöön**

TIIVISTELMÄ

Anki Korkalainen

Kia Raitaranta

Liikkumalla lähemmäs Luojaa – Materiaalipaketti Malmin seurakunnan varhaiskasvatuksen käyttöön

105 sivua, 3 liitettä

Kevät 2019

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK), kirkon nuorisotyönohjaaja

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa liikunnallinen materiaalipaketti Malmin seurakunnan varhaiskasvatustyön käyttöön. Materiaalipaketin avulla pyrittiin korostamaan lasten liikkumisen ja fyysisen aktiivisuuden vaikutusta kehitykseen sekä painottamaan osallisuuden kokemuksen merkitystä toimintaan osallistuvien parissa. Materiaalipaketin sisältö on suunnattu käytettäväksi päiväkerhotoimintaan.

Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Malmin seurakunnan varhaiskasvatuksen kanssa. Pilotiryhmälle valmisteltu kokonaisuus ohjattiin kevään 2018 aikana, ja ohjatuista kerhokerroista kirjattiin havaintoja ylös. Näiden perusteella materiaalipaketin sisältöjä lähdettiin muokkaamaan huomioiden myös vahvistuneen teoriapohjan pääpainopisteet. Materiaalipaketti koottiin syksyllä 2018 ja se viimeisteltiin lopulliseen muotoonsa keväällä 2019. Malmin seurakunta sai paketin käyttöönsä opinnäytetyön julkistamisen jälkeen huhtikuussa 2019.

Pilotiryhmälle ohjattuja yksittäisiä liikuntakokonaisuuksia arvioitiin jokaista erikseen. Arvioinnissa käytettiin apuna kerhossa tehtyjä havaintoja sekä taustalla olevan teorian vastaavuutta toteutettujen liikuntakokonaisuuksien sisältöihin. Lisäksi huomiota kiinnitettiin siihen, kuinka paljon ennalta suunniteltuja kokonaisuuksia täytyi muokata niitä ohjattaessa, ja toteutuiko osallisuus toivotulla tasolla. Malmin seurakunnalta saadun palautteen mukaan yhteistyö oli onnistunut, ja materiaalipaketti aiotaan ottaa käyttöön.

Asiasanat: katsomuskasvatus, kristillisuus, liikunta, oppiminen, osallisuus, seurakuntatyö, varhaiskasvatus

ABSTRACT

Anki Korkalainen

Kia Raitaranta

A material package for early childhood education and care of Malmi parish

105 pages and 3 appendices

Spring 2019

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree Programme in Social Services

Option in Christian Youth Work

Bachelor of Social Services

The aim of this functional thesis was to produce a material package for the early childhood education and care at Malmi parish. The purpose of this material package was to emphasize the influence of physical activity to growth during childhood. As the aim, it was important to highlight the significance of the participation among the families. The content of the material package is directed to children's daycare club.

The thesis was produced with early childhood education and care of Malmi parish. The entirety that was produced to the attempt group was held during the spring 2018. Observations were made during the meetings and after that the contents were modified with the help of theory that was gathered. The material package was combined in the autumn 2018 and it was finished up in the spring 2019. The thesis was released in the April 2019 and after that it was given to Malmi parish.

Every exercise content that was held to the target group were estimated one by one. With the help of the observations, as theory basis too, it was possible to estimate the success of the exercise contents. Additionally the attention was paid to figure out how much it was necessary to modify the contents during holding them for the target group, and if the participation was actualized as it was wanted. The feedback from Malmi parish was good and they were happy with the cooperation. It is said that the material package will be used in the practice work at Malmi parish.

Keywords: Christianity, physical training, learning, complicity, parish work, early childhood education and care

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 LAPSUUS ELÄMÄNVAIHEENA	6
2.1 Lapsen varhainen kehitys.....	7
2.2 Leikin merkitys lapsen kehityksessä.....	9
2.3 Oppiminen varhaislapsuudessa.....	11
2.4 Liikkuminen auttaa oppimaan	13
2.5 Varhaiskasvatuksen rooli lapsen kehityksen tukemisessa	16
3 OSALLISUUS	19
3.1 Osallisuus lapsuuden ja lapsen näkökulmasta	20
3.2 Osallisuus kristinuskossa	21
4 KRISTILLINEN KASVATUS JA KATSOMUSKASVATUS	24
4.1 Kristillisen kasvatuksen kokonaisvaltaisuus.....	25
4.2 Lapsen hengellisyys	26
4.3 Katsomuskasvatus varhaiskasvatuksessa.....	28
5 VARHAISKASVATUSTOIMINTA SEURAKUNNASSA	31
5.1 Liikunta osana seurakunnan toimintaa	32
5.2 Malmin seurakunnan varhaiskasvatus	35
6 OPINNÄYTETYÖ KOKONAISUUTENA	38
6.1 Opinnäytetyön tavoitteet.....	40
6.2 Materiaalipaketin luomisen periaatteet	41
6.3 Kerhokertojen suunnittelu ja tavoitteet.....	43
7 ARVIOINTI TOTEUTUKSESTA.....	48
7.1 Minä olen ihme!.....	50
7.2 Hyvät teot.....	51
7.3 Hiljentyminen	52
7.4 Oikea ja väärä	53
7.5 Lähimmäisenrakkaus	54
8 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	56
8.1 Ammatillisuuden kehittyminen.....	57
8.2 Malmin seurakunta	58
8.3 Materiaalipaketti ja kehittämisideat.....	60
LÄHTEET.....	63
LIITE 1. MATERIAALIPAKETTI SEURAKUNNALLE	69
LIITE 2. VANHEMMILLE LÄHETETTY KIRJE.....	103
LIITE 3 KUVAUSLUPA.....	105

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme liittyy varhaiskasvatukseen ja liikuntaan. Tarkastelemme lapsen varhaisen kehityksen vaiheita sekä liikunnan merkitystä siinä. Liikunta ja hyvinvointi ovat aihepiireinä aina ajankohtaisia, eikä terveyden merkitystä voi liikaa korostaa. Viime vuosien teknologisoitumisen myötä monien lasten ruutuaika on kasvanut ja fyysinen aktiivisuus vähentynyt, ja tämän vuoksi heidän liikkumiseensa tulee panostaa entistä enemmän. Pienten lasten kohdalla on ensiarvoisen tärkeää, että juuri vanhemmat toimivat esimerkkeinä ja innostavat omalla toiminnallaan ja asenteillaan lasta liikkumaan.

Lapsena opituilla tavoilla on suuri merkitys myöhemmässä iässä, ja terveydestä huolehtimisen on tärkeää kuulua jokaisen elämään. Varhaiskasvatuksen parissa tulee viimeistään nyt havahtua ymmärtämään liikunnan merkitys lapsen kehitykselle. Tulee tehdä töitä sen eteen, että lapsissa syntyisi jo varhaisella iällä liikkumisen kipinä, ja että jokainen lapsi voisi kokea onnistumisia liikunnan parissa. Toivomme, että opinnäytteessämme esitetty teoriapohja kannustaa aikuisia kiinnittämään huomiota lasten liikkumiseen ja ymmärtämään sen vaikutukset sekä lapsen kehitykselle ja kasvulle, että myös myöhemmälle iälle.

Olemme toteuttaneet käytännön osuuden viiden kerran mittaisena liikuntakerhokokonaisuutena (liite 1) Malmin seurakunnassa, joka on yksi Helsingin seurakuntayhtymän seurakunnista. Tähän opinnäytetyöhön liitämme tapaamiskertojen sisällöt sekä omat huomiomme niiden toimivuudesta. Olemme mukauttaneet paketin sisältöä niin, että se toimii ensisijaisesti 3–6 -vuotiaille lapsille. Materiaaleja voi hyödyntää joko kokonaisuudessaan tai käyttämällä vain yksittäisiä osia. Paketti on suunnattu ensisijaisesti seurakunnan varhaiskasvatuksen työntekijöiden käyttöön päiväkerhotoiminnassa, mutta sitä voi hyödyntää monipuolisesti myös muussa varhaiskasvatustoiminnassa. Toivomme on, että materiaalipaketti tulisi aktiiviseen käyttöön, ja että sen sisällöistä olisi iloa ja hyötyä varhaiskasvatuksen parissa myös jatkossa.

Opinnäytteen yhteistyökumppaniksi valikoitui seurakunta, koska tutkintomme sisältävät kirkollisen kelpoisuuden, ja näin ollen oli luontevaa tehdä tuotos seurakunnalle.

Lisäksi haluamme osaltamme auttaa seurakuntia kehittämään ja monipuolistamaan omaa toimintaansa tarjoamalla uudenlaista virikettä varhaiskasvatukseen. Uuden toimintamuodon avulla myös seurakuntalaisten mahdollisuudet seurakunnan toimintaan osallistumista ajatellen laajenevat. Toteuttamamme sisällöt tukevat ja edistävät myös seurakuntalaisten kokemusta osallisuudesta, mikä voi auttaa vahvistamaan seurakuntayhteyttä, ja näin ollen turvata osaltaan seurakuntien jäsenmäärän pysyvyyttä.

Päätavoitteena opinnäytetyöllämme on korostaa liikunnan merkitystä etenkin varhaiskasvatuksen parissa sekä yhdistää lasten liikkumisen ja fyysisen aktiivisuuden tukeminen nimenomaan seurakunnan toimintaan. Ammatillisuuden osalta haluamme vahvistaa kykyämme huomata ryhmässä olevien lasten erityispiirteitä sekä kehittää toimintaamme niin, että osaamme huomioida jokaisen lapsen yksilönä. Materiaalipaketin osalta tavoittelemme selkeyttä ja innostavuutta, jotta se olisi toimiva ja mukaansatempaava työväline varhaiskasvatuksen parissa toimiville.

Aiheen valinta tuntui luontevalta, sillä olemme kumpikin liikunnallisia ihmisiä. Liikunta on aina kuulunut elämäämme ja pidämme hyvinvointia tärkeässä arvossa. Työkentelemme opintojemme ohessa urheiluseuroissa, mistä on luontevasti kertynyt kokemusta liikunnan ohjaamisesta sekä lasten kanssa toimimisesta. Haluamme omalla esimerkillämme ja toiminnallamme tukea lasten kehitystä ja fyysistä aktiivisuutta, sekä kannustaa myös muita aikuisia toimimaan samoin.

2 LAPSUUS ELÄMÄNVAIHEENA

Ihmisen elämänvaiheet ovat lapsuus, aikuisuus ja vanhuus. Lapsuus jaetaan yleensä vielä varhaislapsuuteen, keskilapsuuteen ja nuoruuteen (Puustjärvi 2010, 160). Ihmisen elämänvaiheista juuri lapsuudessa kehitymme kaikista eniten sekä fyysisestä, psyykkisestä että sosiaalisesta näkökulmasta (Koivula, Siippainen & Eerola-Pennanen 2017, 12). Se onkin tätä ajatellen elämänvaiheena merkityksellinen koko loppuelämän kannalta. Lapsuudessa kehittyminen ja oppiminen tapahtuvat luovuuden ja leikkimisen kautta.

Lapsuus muodostuu pohjimmiltaan aikuisten ajattelusta ja puheesta. Sitä on vaikea määritellä yksiselitteisesti, sillä siihen vaikuttavat aina aika, paikka ja ympäröivä kulttuuri. Lapsikäsitteitä on siis samanaikaisesti monia, eikä voida varsinaisesti sanoa, mikä niistä olisi eniten oikein tai paikkansapitävä. Tämän vuoksi on tärkeää muistaa aina lapsuudesta puhuttaessa sen monimuotoisuus, joka kattaa niin lapset, heidän vanhempansa, kasvatusalan ammattilaiset sekä poliittis-hallinnolliset toimijatkin. (Määttä & Rantala 2016, 32, 40; Roos 2016, 19–20.) Lapsuutta ei siis ole pelkästään niin sanottu lasten maailma, vaan se rakentuu monista eri tekijöistä ja niiden vaikutuksesta.

Kuten olemme aiemmin todenneet, on lapsuudella suuri merkitys yksilön myöhempää elämää ajatellen. Kehittyminen on nopeaa niin fyysisesti, psyykkisesti kuin sosiaalisestikin, ja uusia taitoja tulee jatkuvasti; lapsi oppii muun muassa liikkumaan, puhumaan ja vuorovaikuttamaan. (Kirveslahti, Sivén, Vahala, Vihunen & Metso 2018, 91.) Joskus kasvu ja kehitys ei kuitenkaan etene odotusten mukaisesti, ja mikäli näin tapahtuu kriittisellä kaudella, voi tällä olla kauaskantoisia vaikutuksia yksilön elämään. Kriittinen kausi tarkoittaa ajanjaksoa, jonka aikana lapsen on välttämätöntä saada tiettyjä virikkeitä kehittyäkseen. Esimerkiksi kielen kehittämisessä lapsen 3-5 ensimmäistä ikävuotta ovat ratkaisevassa asemassa, eikä puhumaan voi oppia enää murrosiän jälkeen. (Kirveslahti ym. 2018, 93.)

Suomessa täysi-ikäisyys saavutetaan 18-vuotiaana, ja kaikki tätä nuoremmat ovat lain määritelmän mukaan lapsia. Lapsia varten on määritelty ihmisoikeussopimus Yhdistyneiden kansakuntien (YK) toimesta. Tämä asiakirja tunnetaan Lapsen oikeuksien sopimuksena. Sen tärkeimmät sisällöt voidaan tiivistää kolmeen teemaan: suojele,

osallisuus ja hyvinvoinnin ylläpitäminen yhteiskunnan taholta. Näitä kaikkia tulee tukea rinnakkain ja tämän toteutumisessa on myös varhaiskasvatuksella suuri rooli. (Turja & Vuorisalo 2017, 37–38.)

Lapsi nähdään yhteiskunnan yhdenvertaisena osana, ja jokaiselle lapselle kuuluu samat ihmisoikeudet. Ketään lasta ei saa syrjiä ja lapsen etu tulee aina ottaa ensisijaisesti huomioon. Tämän toteutumiseksi on tärkeää turvata muun muassa lapsen riittävän ruoan ja levon saanti sekä puhtaus, varmistaa lapsen kasvuympäristö turvalliseksi ja sellaiseksi, ettei lapsen tarvitse pelätä, sekä huolehtia, että lapsella on mahdollisuus saada huolenpitoa ja hellyyttä. Lisäksi lapsella on oikeus muun muassa kertoa omat mielipiteensä ketään toista loukkaamatta, leikkiä, sekä viettää vapaa-aikaa. Nämä ja monet muut oikeudet tulee voida taata jokaiselle lapselle. (Kirveslahti ym. 2018, 53; Turja & Vuorisalo 2017, 39–42.)

Lapsuus elämänvaiheena on tärkeä osa yksilön elämää. Se on aikaa, jolloin yksilö oppii liikkumaan ja puhumaan, käsittelemään tunteitaan sekä ilmaisemaan niitä sosiaalisesti hyväksyttävällä tavalla. Hän oppii myös kertomaan mielipiteensä ja olemaan osallisena tässä maailmassa. Lapset itse rakentavat lapsuutta ja lapsuuden kulttuuria jatkuvasti, ja näin siitä muokkaantuu juurikin lasten itsensä näköistä (Roos 2016, 22). Kehittyessään lapset saavat yhä enemmän mahdollisuuksia toimia sekä vaikuttaa omaan elämäänsä. Tulee muistaa, että yksi lapsuuden tärkeistä tehtävistä on rakentaa hyvä, vakaa ja turvallinen pohja yksilön tulevaisuudelle.

2.1 Lapsen varhainen kehitys

Ihminen kehittyy sekä fyysisesti, psyykkisesti että sosiaalisesti koko elämänsä ajan. Ihmisellä on halu olla elossa, oppia uutta, kasvaa ja kehittyä. Tämä juontaa juurensa myönteisen kehityksen peruslähtökohdista, joita ovat fyysinen todellisuus, ymmärrys ja emotionaalinen puoli. (Halme 2010, 28–29.) Nämä kolme kehittymisen osa-aluetta kehittyvät rinnakkain, jolloin niillä on vaikutusta toisiinsa.

Suurin näkyvä muutos on nähtävissä ihmisen lapsuudessa, kun kehittyminen on varsin nopeatempoista. Lapsen kehittyminen lähtee liikkeelle hänen uteliaasta luonteestaan ja halustaan tutkia maailmaa. Liikkuminen alkaa päätä ja hartioita nostamalla,

pyörähtämällä puolelta toiselle sekä ryömimistä harjoittelemalla. Ryömimisen jälkeen opitaan tehokkaampi tapa liikkua, eli konttaaminen. Lapsen liikkeeseen on olennaista liittää mukaan myös puhetta. Aikuisen tulee sanoittaa sekä omaa että lapsen tekemistä, jotta lapsen kokonaisvaltainen ymmärrys karttuu. Pikkuhiljaa lapsi alkaa oppia myös mitä hänen omista teoistaan seuraa. (Helenius & Lummelahti 2013, 67–69.)

Etenkin esineenkäsittelyvaihe on olennainen osa lapsen fyysistä kehitystä. Silmän ja käden koordinaatio sekä esineiden oikean käyttötavan hahmottaminen ovat merkittäviä etappeja, jotka lähtevät liikkeelle aikuisen liikkeen ja toiminnan jäljittelystä. Esineiden tarkoitus on houkutella lapsia liikkeelle, jotta fyysinen ulottuvuus pääsee todella kehittymään. Esineet auttavat myös luomaan lasten keskinäisiä suhteita. (Helenius & Lummelahti 2013, 70–72.)

Lapsen kehitys sosiaalisesta näkökulmasta sitoutuu hyvin vahvasti vanhemman ja lapsen väliseen kiintymyssuhteeseen, jonka avulla lapselle kehittyy kyky ymmärtää itseään ja tunteitaan. Lapsi tarvitsee tasapainoista kasvua varten turvallisen kiintymyssuhteen, mutta mikäli lapsen tarpeisiin ei vastata tai niihin vastataan epäjohtonmukaisesti, kehittyy kiintymyssuhteesta turvaton. Ääritapauksissa voi myös olla, ettei kiintymyssuhdetta kehity lainkaan. Turvallisella kiintymyssuhteella on suuri merkitys lapsen kasvulle, sillä se antaa lapselle turvallisuuden tunnetta, joka myöhemmässä iässä näytetään vuorovaikutussuhteissa myös muiden ihmisten kanssa. Varhainen kommunikaatio vaikuttaa merkittävästi siihen, miten lapsi tulevaisuudessa toteuttaa omaa persoonaansa ja toimii muiden ihmisten kanssa. (Kirveslahti ym. 2018, 144–146; Koivula & Laakso 2017, 110–111.)

Kehittyessään lapsi tarvitsee jatkuvasti aikuisen tukea, sillä esimerkiksi tunteiden säätelyyn ja käsittelyyn ei lapsen ymmärrys ilman apua vielä riitä. Tämän vuoksi aikuisen tuleekin nimetä sekä omia että lapsen tunteita, keskustella yhdessä niiden syistä, sekä auttaa lasta hahmottamaan yhteys tapahtumien ja niitä seuraavien tunteiden välillä. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden ammattitaitoon kuuluu, että he osaavat havaita ja tunnistaa lapsen tunteita sekä vastata niihin tavalla, jonka lapsi kokee mielekkääksi. On tärkeää tuoda esille lapsen kanssa keskustellessa vahvat tunnekokemukset ja keinot hallita niitä. Lapselle tulee kertoa hänen kokemiensa tunteiden olevan sallittuja ja muistuttaa, että niistä voidaan keskustella avoimesti. Pienen lapsen tulee oppia, miten toisiin ihmisiin suhtaudutaan, ja siihen hän tarvitsee aikuisen ohjeistusta. Niin

vanhemmilla kuin varhaiskasvatuksen työntekijöilläkin on oma, tärkeä roolinsa tässä. (Haapsalo, Kirkkopelto & Repo 2016, 23; Helenius & Lummelahti 2013, 69; Koivula & Laakso 2017, 119.)

Tunteiden säätelyn opettelussa, kuten muussakin lapsen kehittämisessä, tulee muistaa, että jokainen lapsi on yksilö ja kehittyy omaa tahtiaan. Joitain kaikille lapsille yhteisiä lainalaisuuksia ja etenemissuuntia kehityksessä toki on, mutta kasvuun vaikuttavat monet eri tekijät, eikä lapsen yksilöllisten piirteiden osuutta saa unohtaa. Niiden huomioiminen vaatii, että kasvattaja on oikeasti kiinnostunut, motivoitunut ja ammatillinen omassa työssään. Myös kotiväellä on tässä oma roolinsa; vanhempien on tärkeää tunnistaa lapselle ominaisia piirteitä, ja omalla rakkautta ja välittämistä osoittavalla kasvatuksellaan ohjata lasta oikeaan suuntaan kasvussa. (Haapsalo ym. 2016, 24–25; Koivula & Laakso 2017, 108.)

Kokonaisuudessaan kasvu ja kehitys on monien tekijöiden summa, ja tämän vuoksi onkin hyvä tuntea lapsen kehitystä mahdollisimman tarkasti sitä arvioitaessa. Etenkin kehityksen ongelmia kohdattaessa on lapsen kasvua suojaavia ja vahvistavia tekijöitä huomattavasti helpompi aktivoida, kun tuntee ja ymmärtää lapsen kehityksen. Tämän vuoksi on ensiarvoisen tärkeää, että lapsen kanssa toimivat varhaiskasvatuksen työntekijät ja muut aikuiset oikeasti tuntevat kulloinkin kyseessä olevan lapsen ja tietävät tämän kehityksen vaiheet. (Koivula & Laakso 2017, 108.) Etenkin tässä korostuvat lapsen hoitosuhteiden pysyvyyden, sekä varhaiskasvatuksen toimijoiden ja kodin välisen yhteistyön merkitys.

2.2 Leikin merkitys lapsen kehityksessä

Leikkimisellä tarkoitetaan toimintaa kuvitteellisessa tilassa, ja se alkaa jo varsin nuorena iässä. Ensimmäiset leikit leikitään yhdessä vanhemman kanssa tämän sylissä tai muuten kosketuksessa. Nämä kontaktileikit ovat suuressa merkityksessä lapsen kehityksen kannalta. Pienestä lapsesta tulee aktiivisen vuorovaikutussuhteen toinen osapuoli, kun myös hänen näyttämät ilmeet ja eleet otetaan huomioon. Lisäksi lapsi oppii ennakoimaan tilanteita, kun leikki on tarpeeksi säännönmukaista ja toistuvaa. (Helenius & Lummelahti 2013, 61, 64–65.)

Leikkiminen vaikuttaa kokonaisvaltaisesti lapsen kehitykseen niin fyysisestä, psyykkisestä kuin sosiaalisestakin näkökulmasta. Se muovaa lapsen koko persoonaa vaikuttaessaan lapsen ajatteluun, oppimiseen ja ongelmanratkaisuun. Leikkimisellä on edistäviä vaikutuksia kielen ja kommunikaation sekä sosiaalisten taitojen kehittymiseen. Leikin kautta rakentuvat myös lapsen moraalit ja oma tahto sekä persoonallisuus ja yksilöllinen minuus. Leikin luomat tunnekokemukset vaikuttavat emotionaaliseen kehitykseen, sekä erityisesti luovuuden ja mielikuvituksen kehittymiseen. (Koivula & Laakso 2017, 123.)

Leikkiminen tulee lapsilta luonnostaan ja he saavat siitä mielihyvää. Leikin avulla on turvallista kokeilla uusia ja jännittäviä asioita, ja siinä on turvallista myös erehtyä. Tämän ansiosta leikin avulla pystyy käsittelemään myös vaikeita kokemuksia ja tunteita. Uuden oppiminen tapahtuu ympäristöä tutkimalla, mikä puolestaan mahdollistaa erilaisten käytäntöjen oppimisen ja onnistumisen kokemusten saamisen. Tämän myötä myös uusien asioiden ymmärtäminen on mahdollista. (Halme 2010, 35; Opetushallitus 2018, 38–39.)

Leikkiessään lapsi muodostaa käsitystä itsestään; esimerkiksi lapsen nimen käyttäminen aktiivisesti leikin lomassa tukee identiteetin muodostumista. Lapsi voi pohtia kuka minä olen, miksi minä olen tällainen, tai millainen minä haluaisin olla. Lapsi siis rakentaa oman ihmisyytensä ydintä, omaa minuuttaan. Samalla lapsi muodostaa käsityksiä myös hänen ympärillään olevista ihmisistä, oppii huomioimaan heidän tunteita, sekä säätelemään omia tunteitaan. Tämän kehityksen mahdollistamiseksi ja tukemiseksi on tärkeää, että lapsi saa leikkiä ikätovereidensa kanssa jo pienestä pitäen. (Halme 2010, 34; Helenius & Lummelahti 2013, 65; Opetushallitus 2018, 39.)

Yhteiset leikit ja pelit muiden kanssa tuovat mukaan ajatuksen reilusti pelaamisesta ja yhteisistä säännöistä, joita kaikkien tulee noudattaa. Lapsuudesta alkaen on tärkeää oppia, että yhteiskunnassa ja elämässä muutenkin on tietynlaiset säännöt, joiden mukaan tulee toimia. Leikkiessä opitaan lisäksi muiden kunnioittamista esimerkiksi erilaisten pelien myötä: opetellaan yhdessä, kuinka vastustajiin tulee suhtautua, ja mitä on rehellinen ja reilu pelaaminen. (Halme 2010, 35.)

Myös aikuisella on oma roolinsa lapsen leikin kannalta. Aikuisen läsnäolo voi auttaa lasta syventämään leikkiä, kunhan aikuinen eläytyy leikkiin tarpeeksi. Hän voi ohjata

leikkiä tiettyyn suuntaan ja näin auttaa lasta oivaltamaan uusia asioita. Leikkiin mukaan mennessään aikuisella on myös parempi mahdollisuus havainnoida lapsen todellisia tunteita ja tulkita tämän ajatuksia, kuin pelkästään sivusta leikkiä seuraamalla ja lasta havainnoimalla. (Tahvanainen & Turunen 2017, 170.)

2.3 Oppiminen varhaislapsuudessa

Oppiminen on sitä, että huomataan, ettei jotakin asiaa vielä entuudestaan osata tai tiedetä. Tämä ei kuitenkaan vielä riitä: jotta oppimista voisi tapahtua, tulee perusvalmiudet kyseiseen toimintaan olla olemassa. Aikuisen onkin tärkeää tietää, mitä lapsi jo osaa ja mihin tällä on perusvalmiudet olemassa, jotta hän voi tukea lasta oppimisen seuraavien tasojen saavuttamisessa. Myös leikillä on tässä suuri merkitys, sillä se on varhaisinta oppimista. Oppiminen nivoutuu lopulta hyvin lähelle kehitystä, ja yhdessä ne muodostavatkin tärkeän osan koko varhaiskasvatuksen perusteista (Heikka, Hujala, Turja & Fonsén 2011, 56–57; Kirveslahti ym. 2018, 93; Kronqvist 2017, 19; Lipponen 2017, 29).

Oppimisprosessin toteutumisen kannalta on tärkeää, että Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2018 esitetyt oppimisen eri osa-alueet otetaan huomioon. Lapsen oppimista tulee tukea viidellä eri osa-alueella, jotka ovat kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni, sekä kasvan, liikun ja kehityn. Lähtökohtaisesti on tarkoitus, että oppiminen rakentuisi lapsilähtöisesti, ja aikuinen olisi lähinnä tukemassa prosessia. Tämä toteutuu mahdollistamalla lapsen toivomia asioita ja varmistamalla, että oppimista tapahtuu. (Opetushallitus 2018, 40.)

Varhaiskasvatusikäisen lapsen oppimisessa keskeisiä osa-alueita vuorovaikutusta ja yhteistä toimintaa ajatellen ovat kieli ja vuorovaikutus, sosioemotionaalinen kehitys sekä leikki. Näitä vahvistamalla tuetaan lapsen kehitystä ja taitoja toimia muiden kanssa, ja aikuisen rooli onkin tässä oppimisen tukemisessa korvaamattomassa asemassa. Esimerkiksi kielen oppimiseksi lapsi tarvitsee erilaisia virikkeitä, joiden kautta hän oppii kielen luontevaa ja monipuolista käyttöä. Tämä auttaa lasta toimimaan vuorovaikutuksessa muiden kanssa, tutkimaan ympäristöään ja hankkimaan tietoa. (Kirveslahti ym. 2018, 134; Koivula & Laakso 2017, 108.)

Sosiaalisten ja sosioemotionaalisten taitojen omaksuminen on lapselle tärkeää, jotta hän kykenee tulemaan toimeen ja olemaan vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Perustunteiden ymmärtäminen on lapselle synnynnäistä, ja onkin tärkeää, että lapsi oppii myös ilmaisemaan niitä. Ei kuitenkaan riitä, että ymmärtää omat tunteensa, vaan niiden lisäksi tulee lapsen oppia tunnistamaan myös toisten tunteita. Tämä voi tapahtua esimerkiksi eleiden ja ilmeiden avulla. Tunteiden havaitseminen ja ymmärtäminen helpottaa kommunikaatio- ja vuorovaikutustilanteita, ja näin ryhmässä toimiminen on lapselle mutkattomampaa, mikä voi näkyä esimerkiksi aloitteen tekemisessä leikkiin tai mahdollisen ristiriitatilanteen selvittämisessä. Jotta lapsi voisikin kehittyä toivottulla ja suotuisalla tavalla, tulee hänen sosiaalisen ja yhteiskunnallisen ympäristönsä olla turvallinen ja tasainen. Turvallisen kiintymyssuhteen avulla lapsi oppii käsittelemään ja näyttämään tunteitaan, ja lisäksi sillä on merkitystä myöhemminkin elämän aikana rakentuviin sosiaalisiin suhteisiin. (Kirveslahti ym. 2018, 140, 143, 145, 148; Koivula & Laakso 2017, 108.)

Tutkiva oppiminen on yhteisöllinen tutkimusprosessi, jonka lähtökohtana on lapselle tyypillinen ihmettely, ja joka vaatii lapselta muun muassa omien työskentelyteorioiden luomista, kriittistä arviointia sekä tiedon hankkimista. Parhaimmillaan se tuottaa monipuolista oppimista, joka kuuluu hyvään varhaiskasvatukseen. Tutkivan oppimisen olennaiset periaatteet eivät välttämättä ole järjestyksessä, vaan ne saattavat osittain olla päällekkäin, tai polkua voidaan kulkea jopa taaksepäin. Tärkeää tutkivassa oppimisessä on, että lapsi saa itse esittää kysymykset, joihin hän kaipaa vastauksia. Oppimisen tavoitteena on asioiden ymmärtäminen, ja juuri tämän vuoksi ilmiöiden selittäminen ja vastausten etsiminen onkin niin tärkeää. Arviointi auttaa oppimisprosessissa eteenpäin, kun saadut vastaukset synnyttävät uusia kysymyksiä ja selityksiä. Tutkivassa oppimisessä opettajan tai ohjaajan rooli on todella tärkeä; hän toimii tukena ja turvana, johon voi luottaa, ja joka on valmis auttamaan vastausten löytämisessä. (Lipponen 2017, 32–35.) Vanhempi voi toimia kotona tapahtuvan ihmettelyn ohjaajana, ja tällöin hänen roolinsa lapsen oppimisen suhteen on samankaltainen kuin varhaiskasvatuksen opettajan tai ohjaajankin rooli.

2.4 Liikkuminen auttaa oppimaan

Liikkumisella on tärkeä rooli lapsen kehityksessä, ja siksi hän tarvitseekin päivittäin sekä liikkumista että liikunnallisuutta tukevia ärsykeitä. Ensimmäisen elinvuotensa aikana lapsi kehittyä valtavasti ja tutustuu sekä omaan kehoonsa että ympärillä olevaan maailmaan. Tällöin liikkumisesta tulee tahdonalaista, mikä tarkoittaa sitä, että jo yksi-vuotiaana lapsi osaa liikkua tahtonsa mukaan, ja näin ollen hän pystyykin tutkimaan ympäristöään huomattavasti vapaammin. (Soini & Sääkslahti 2017, 131.)

Kaikki liikkuminen vaikuttaa muun muassa fyysiseen kasvuun sekä lihaksiston ja luuston jaksamiseen. Motorisia taitoja, kuten kävelyä, juoksemista ja hyppäämistä, ihminen tarvitsee koko elämänsä ajan. Motoriset taidot kehittyvät varsin nopeasti lapsen ollessa 3–6 -vuotias. Noin 6–7 -vuotiaana lapsi hallitsee motoriset perustaidot. Lapset oppivat tasapainosta, liikkeen suunnasta ja nopeudesta, ja osaavat liikkua monella eri tavalla: kävellen, hyppien, juosten tai vaikkapa ryömien. Tulee kuitenkin muistaa, että leikki-ikäisten lasten liikkumisessa on kyse riemusta, ei niinkään suorittamisesta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016b, 15; Pönkkö & Sääkslahti 2017, 136–137; Ranta 2014, 16; Soini & Sääkslahti 2017, 131.) Tärkeintä onkin kannustaa lasta liikkumaan ja löytämään liikunnasta kumpuava ilo ja hyvä olo, eikä asettaa paineita liikunnallisten taitojen oppimisen suhteen.

Liikkumisen rinnalla puhutaan usein fyysisestä aktiivisuudesta, jolla tarkoitetaan erilaisia tapoja liikkua sekä vapaasti että ohjatusti. Liikkuminen on tahdonalaista ja siinä kulutetaan enemmän energiaa kuin levossa. Fyysinen aktiivisuus vahvistaa lapsen normaalia kehitystä, kasvua, oppimista ja hyvinvointia tukemalla muun muassa sosiaalisten, sosioemotionaalisten ja psyykkisten taitojen oppimista. Samalla se auttaa ennaltaehkäisemään ylipainoa, sekä vaikuttaa myönteisesti myös esimerkiksi lapsen muistiin. Aktiivisten leikkien avulla lapsen mielikuvitus, luovuus ja hienomotoriset taidot kehittyvät. Fyysistä aktiivisuutta edesauttaa sekä liikkumiseen tarkoitettut tilat ja välineet että lapsen tunne omasta osaamisestaan. (Opetushallitus 2018, 48; Pönkkö & Sääkslahti 2017, 138; Soini & Sääkslahti 2017, 130, 133.) Tämän vuoksi onkin tärkeää muistaa kannustaa ja kehua lasta sekä sanoittaa hänen onnistumisia.

Säännöllisestä fyysisestä aktiivisuudesta on annettu suositukset, joiden mukaan jokaisen lapsen tulisi päivän aikana liikkua. Suomessa uusimmat lasten fyysistä

aktiivisuutta ohjaavat suuntaviivat ovat tällä hetkellä vuodelta 2016 ja ne löytyvät julkaisusta Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset. Suosituksissa määritellään alle kahdeksanvuotiaiden lasten päivittäisen liikkumisen tarve. Nämä suositukset nojaavat vahvasti myös muualla maailmassa oleviin tämänhetkisiin suosituksiin. Fyysisen aktiivisuuden suosituksena on nykyään kolme tuntia liikkumista joka päivä; vähintään yhden tunnin tulisi olla vauhdikasta fyysistä aktiivisuutta, kuten esimerkiksi juoksemista, kiipeilyä tai uimista, ja tämän lisäksi vähintään kaksi tuntia kevyttä liikuntaa ja reipasta ulkoilua, kuten kävelyä, keinumista, retkeilyä ja pyöräilyä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2016a, 13–14; Soini & Sääkslahti 2017, 134–135.)

Liikuntakasvatukselle on määritelty edellä esiteltyihin fyysisen aktiivisuuden suosituksiin nojautuvat tavoitteet. Tavoitteiden mukaan liikuntakasvatukseen tulee olla monipuolista, säännöllistä, lapsilähtöistä, tavoitteellista sekä eri tavoin kuormittavaa. Aktiivisuuden taso ja kuormittavuus vaihtelevat luonnostaan suuresti pienen lapsen elämässä, johon kuuluu leikkimistä ja touhuamista sekä ulkona että sisällä. Esimerkiksi kevyttä aktiivisuutta esiintyy sisätiloissa ulkona olemista enemmän, jossa rasitus on useammin korkeammalla tasolla. On myös tutkittu, että lasten fyysinen aktiivisuus vaihtelee lisäksi jonkin verran eri vuorokauden- ja vuodenaikojen mukaan. Aamu ja iltapäivä ovat lapsella aktiivisinta aikaa, ja tällöin esimerkiksi päiväkodeissa ulkoillaan paljon. Yleisesti ottaen voidaan kuitenkin sanoa, että fyysinen aktiivisuus näyttää toteutuvan parhaiten silloin, kun ympäristö on tarpeeksi vaihtelevaa; monenlaisia virikkeitä siis tulee olla tarjolla. Jotta liikuntakasvatukselle laaditut tavoitteet voisivat toteutua, on tärkeää, että niin kotona kuin varhaiskasvatuksenkin parissa lasta innostetaan ja rohkaistaan liikkumaan monenlaisissa tiloissa ja olosuhteissa. (Jämsén ym. 2013, 71; Opetushallitus 2018, 48; Soini & Sääkslahti 2017, 141–142.)

Fyysiseen aktiivisuuteen vaikuttaa myös toteutetun ohjelman suunnitelmallisuus. On havaittu, että etukäteen suunnitellut yksilöihin keskittyneet aktiviteetit nostavat parhaiten lapsen fyysisyyden tasoa, kun taas ryhmäaktiviteettien suunnittelu rajoittaa sitä. Lapsen aktiivisuutta kuitenkin nostaa lapsen omien ideoiden ja mielipiteiden ottaminen huomioon, oli kyse sitten yksilöön kohdistuvasta tai ryhmälle suunnitellusta aktiviteetista. Lasten mielipiteet huomioimalla samalla opetetaan heille, miten he voivat olla mukana vaikuttamassa omiin asioihinsa. Aktiivisuuden määrä nousee myös silloin, kun ohjatessa keskitytään lapsen sosiaalisiin suhteisiin. Jo toimintaa suunniteltaessa tulisikin ottaa huomioon, että tilanteet, joissa lapsi harjoittelee toisten lasten

kanssa toimeentulemista, parantaa hänen sosiaalisia taitojaan sekä lisää turvallisuuden tunnetta ja itsetuottamusta ryhmässä, ja näin ollen myös nostaa fyysistä aktiivisuutta. (Kyhälä, Reunamo & Ruismäki 2012, 251–252.)

Lapsille luontainen fyysinen aktiivisuus on nykyisin yleisesti ottaen alhaista ja spontaani leikkiminen vähäistä. Tämä näkyy lasten motoristen taitojen heikentymisenä. Vaikka lapset harrastavat paljon liikuntaa urheiluseuroissa, ei tämä täytä fyysiseen aktiivisuuteen suositeltavaa kokonaismäärää. Passiiviset leikit ja ruutu-aika onkin lisääntynyt vieden aikaa liikkumiselta. (Soini & Sääkslahti 2017, 144.) On myös havaittu, että lapsilähtöiset aktiviteetit tuottavat aikuislähtöisiä aktiviteetteja enemmän fyysistä aktiivisuutta. Mitä enemmän aikuisia on vahtimassa lapsen tekemistä, sitä todennäköisemmin lapsen fyysinen aktiivisuus laskee, ja näin ollen voidaankin sanoa, että aikuisen huomio useimmiten rajoittaa lapsen fyysistä aktiivisuutta. (Kyhälä ym. 2012, 248–250.) Lasta tuleekin kannustaa aktiivisiin ja monipuolisiin leikkeihin ja harrastuksiin, mutta antaa hänelle mahdollisuuksia liikkua ja toimia myös ilman vieressä jatkuvasti tarkkailevaa aikuista. Toki perheenkin kanssa liikkuminen on tärkeää muun muassa siksi, että sen avulla lapsi kokee liikkumisen tärkeäksi asiaksi helpommin myös myöhemmin elämässään. Lisäksi on muitakin tahoja, jotka voivat olla tukemassa lasten liikkumista ja aktiivisuuden suositusten täyttymistä. Yksi tällaisista tahoista on seurakunta.

Fyysisen kunnan ylläpitämisen lisäksi säännöllisellä liikkumisella ja liikunnalla on muitakin havaittavia vaikutuksia. Liikunnan kautta opitaan nimittäin ryhmätyöskentely- ja muita vuorovaikutustaitoja, kuten joukkuetaitoja. Yhdessä toimiminen ja pelin säännöistä sopiminen vaativat eettis-moraalista kehittymistä. Erilaisilla peleillä ja muilla kilpailullisilla leikeillä on selkeästi rooli myös tunnesäätelyn kehittämisessä, sillä lapsi kokee liikkueessaan vahvoja tunteita sekä oppii tunnistamaan niitä. Onnistumisen kokemukset auttavat kasvattamaan lapsen itsetuntoa, ja positiivisten tuntemusten myötä into liikkumiseen on mahdollista säilyttää. Liikunta on ihmiselle luontainen keino ilmaista itseään, ja siksi lapsia tuleekin kannustaa liikkumaan mahdollisuuksien mukaan. Lasten aktiivisuus vaikuttaa myös toisiin lapsiin, sillä he saavat inspiraatiota toimimiseensa toisten näyttämästä esimerkistä. Yksilöliikunnan lisäksi liikuntaa tulee näiden syiden takia päästä toteuttamaan myös parin ja isomman ryhmän kanssa. (Kyhälä ym. 2012, 250; Opetushallitus 2018, 48; Pönkkö & Sääkslahti 2017, 137–138.)

Varhaislapsuudessa opittu fyysinen aktiivisuus, tai vastakohtaisesti fyysinen passiivisuus, luovat pohjan koko yksilön elämän aikana tapahtuvalle aktiivisuudelle ja liikuntatottumuksille. Tässä on kodilla ja aikuisten esimerkillä suuri merkitys. On tärkeää, että aikuiset rohkaisevat lasta liikkumaan ja muistavat kehua hyvistä suorituksista, sekä lohduttaa epäonnistumisten jälkeen. Tämänkaltainen suhtautuminen auttaa ylläpitämään lapsen positiivista asennetta liikkumista kohtaan. Tämä edelleen vahvistaa fyysisen aktiivisuuden toteutumista myös myöhemmällä iällä, ja näin myös monien sairauksien ehkäiseminen on tehokkaampaa. Liikunnalla on siis huomattava merkitys ihmisen perusterveyteen, ja näin ollen sen tarve voidaankin rinnastaa riittävän ravinnon ja unen tarpeeseen. (Finne 2017, 155; Opetushallitus 2018, 47–48; Pulli 2017, 9; Pönkkö & Sääkslahti 2017, 138; Soini & Sääkslahti 2017, 129–130.)

2.5 Varhaiskasvatuksen rooli lapsen kehityksen tukemisessa

Varhaiskasvatuksella on merkittävä rooli lapsen kehityksessä heti ensimmäisistä ikävuosista alkaen. Tätä varten on laadittu Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, jossa on määritelty jo edellä esitettyjä asioita oppimisen ja kehityksen näkökulmasta; kehittyäkseen lapsen on muun muassa päästävä sekä toteuttamaan luovaa ilmaisua ja vauhdikkaita leikkejä, että tutkimaan ympäröivää maailmaa. (Opetushallitus 2018, 38–39.) Varhaiskasvattajan tehtävänä on tukea lapsen kasvurauhaa, jotta lapsen tiedot ja taidot voivat karttua hänelle omaan tahtiin. On tärkeää, että lapset saavat tilaa ja aikaa oppia heitä ympäröivästä maailmasta muun mualla matkimalla muita, käyttämällä mielikuvitustaan ja olemalla uteliaita. Kokonaisvaltaista oppimista tapahtuukin jatkuvasti leikkien, tutkimisen ja ihmettelyn ohella. (Helsingin seurakuntayhtymä 2018a, 15.) Varhaiskasvatuksen parissa tulee antaa tämän toteutumiselle mahdollisuus sekä tukea sitä kaikin keinoin. Näin turvataan lapsen mahdollisimman hyvä ja tasapainoinen kehitys.

Varhaiskasvatuksen yhtenä tarkoituksena on tarjota lapsille mahdollisuuksia monipuoliseen leikkiin, ja tämän vuoksi alan työntekijöiden tulee tiedostaa erilaiset tavat leikkiä, sekä niiden merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Lisäksi heidän tulee havainnoida ja dokumentoida leikkiä. Kasvattajien tekemien havaintojen myötä on mahdollista saada tietoa lapsen sen hetkisestä motorisesta, kielellisestä, sosioemotionaalista sekä kognitiivisesta kehityksestä, ja näitä havaintoja käytetäänkin sittemmin

toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Aikuisen tulee olla tietoinen lasten tavoista leikkiä; jokaisella lapsella täytyy olla mahdollisuus leikkiä omalla taitotasollaan, ja joskus tämän takaamiseksi aikuisen täytyy hieman ohjata leikkiä. Tämän lisäksi kasvattajan tulee myös aktiivisesti osallistua leikkiin ja kehittää sitä yhdessä lasten kanssa. (Koivula & Laakso 2017, 123, 126–127; Opetushallitus 2018, 38–40.)

Varhaiskasvatuksella on monia tehtäviä myös liikunnan näkökulmasta. On tärkeää muistaa, että ollakseen mahdollisimman hyödyllistä, tulee liikunnan olla säännöllistä ja lapsilähtöistä. Toiminta tulee suunnitella niin, että lapsi voi nauttia erilaisista liikuntatilanteista, ja että sen sisällöt vastaavat lasten senhetkisiä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino- ja välineenkäsittelytaitoja. Lisäksi liikuntakasvatuksen tulee olla tavoitteellista, jotta voidaan varmistua siitä, että toiminnalla on jokin selkeä tarkoitus ja tavoite. Tavoitteiden myötä myös sisältö on yleensä laadukkaampaa. Yhtenä tavoitteista voidaankin pitää monipuolisen liikunnan toteutumista; lapsia tulee kannustaa ulkoiluun ja muihin liikunnallisiin leikkeihin vuodenajasta riippumatta, jotta he tottuvat liikkumaan itsenäisesti erilaisissa olosuhteissa ja ympäristöissä. Samalla he oppivat kokemaan liikkumisen iloa. (Opetushallitus 2018, 48.)

Liikkujan motivaatio on kiinni liikuntaharrastuksen aloittamisesta ja sen jatkumisesta. Ohjaajan tehtävänä on vahvistaa lapsen sisäistä motivaatiota, jonka perustana on lapsen usko omiin kykyihinsä. Myös esimerkiksi pedagogisen ohjaustyylin valinnalla sekä käytössä olevan opetussuunnitelman avulla voidaan vaikuttaa lasten fyysiseen aktiivisuuteen sitä nostaen. Kun liikkuminen on sisällytetty jo opetussuunnitelmaan, lasten omaehtoinen fyysinen aktiivisuus kasvaa. Tähän vaikuttavat toki lisäksi fyysinen ympäristö ja lapsen persoona, sillä tiettyjen luonteenpiirteiden, kuten ujouden ja levottomuuden, on huomattu vaikuttavan alentavasti fyysiseen aktiivisuuteen. Myös ohjaajan asenne vaikuttaa lapseen; lasten tulisi saada positiivista palautetta ohjaajalta esimerkiksi parhaansa yrittämisestä, sinnikkyydestä ja kekseliäisyydestä. Tällä on vaikutusta lapsen oppimiseen, joka on varsin riippuvaista ulkopuolelta saadusta palautteesta. (Kalaja & Sääkslahti 2009, 11, 17; Kyhälä ym. 2012, 248, 252.)

Varhaiskasvatustoiminnalla on suuri rooli lapsen fyysisen aktiivisuuden kannalta, sillä lapset viettävät pääsääntöisesti päivittäin paljon aikaa toiminnan parissa. Vaikka fyysistä aktiivisuutta tuleeikin tukea päivähoitossa varhaiskasvattajien toimesta, ovat tutkimukset silti osoittaneet, että lasten liikkumisen aktiivisuus on suurelta osin varsin

kevyttä, eikä näin täytä omalta osaltaan annettuja suosituksia. (Kyhälä ym. 2012, 248; Soini & Sääkslahti 2017, 136.) Varhaiskasvattajien tulisikin kiinnittää huomiota myös omaan fyysiseen aktiivisuuteensa, nimittäin sillä on vaikutusta myös lasten liikkumiseen. Ohjatulla toiminnalla voidaan helposti lisätä lasten aktiivisuutta, kunhan se tehdään leikin ja ilon kautta. Varhaiskasvattajien kannustava asenne liikkumista ja liikuntaa kohtaan vaikuttaa lapsiin ja heidän liikkumiseensa positiivisesti. Ohjattu liikunta on osana lapsen liikuntakasvatusta erityisen tärkeää, sillä se tukee lapsen kokonaisvaltaista kehitystä. (Soini & Sääkslahti 2017, 137–139.) Näin ollen varhaiskasvatuksen parissa tuleekin kiinnittää huomiota juuri siihen, miten liikuntaa toteutetaan, sekä millainen on ohjaajan itsensä suhtautuminen asiaan.

Varhaiskasvatuksen ohella myös kodilla on suuri rooli lapsen aktiivisuuden kannalta lapsen saadessa jatkuvasti mallia vanhemmiltaan, sisaruksiltaan, isovanhemmiltaan ja muilta läheisiltä ihmisiltä. Parhaat mahdollisuudet aktiiviseen elämään lapsella on silloin, kun kodin ja varhaiskasvatuksen oletukset ja toteutuminen liikunnan määrästä kohtaavat. Erityisesti vanhempien rooli on tässä suuressa asemassa, sillä on todettu, että paljon televisiota katsovien vanhempien lapset kuluttavat myös paljon ruutuaikaa. Se, millaiset elämäntavat lapsi oppii, näkyy vahvasti myöhemmässä elämässä. (Opetushallitus 2018, 48; Soini & Sääkslahti 2017, 138–139, 141.)

3 OSALLISUUS

Osallisuus voidaan määritellä monin eri tavoin. Se on vastakohtaista toimintaa osattomuudelle, syrjimiselle ja ulkopuolisuudelle. Siihen kuuluvat aktiivinen toimiminen, kuulluksi tuleminen, sekä vapaa oikeus ilmaista mielipiteensä. (Nurmi 2011, 6.) Osallisuudesta puhuttaessa korostetaan ihmisellä luonnostaan olevaa tarvetta kuulua johonkin ryhmään ja yhteisöön, olla, elää ja toimia yhteydessä muihin ihmisiin. Ihmisen tulee voida vaikuttaa niiden yhteisöjen asioihin ja päätöksentekoon, joihin hän kuuluu. Hänen on saatava myös toimia vuorovaikutuksessa muiden kanssa, sillä sen myötä osallisuus rakentuu. (Helin, Kola-Torvinen & Tarkka 2018, 15; Toom, Rautiainen & Tähtinen 2017, 11.)

Osallisuutta pyritään nykypäivänä korostamaan melko paljon varhaiskasvatuksen parissa (Opetushallitus 2018, 26–27). Jotta osallisuuden toteutuminen on mahdollista, tulee toimintakulttuurin pohjautua kokonaisvaltaiseen osallisuutta tukevaan kasvatusajatteluun. Lasten kyky ja taito ilmaista itseään on tärkeässä roolissa osallisuuden toteutumiseksi; ilman tuota taitoa ei osallisuus voi toteutua. Kasvattajien tehtävänä on luoda toimintakulttuuri, joka mahdollistaa osallisuuden, ja näin omalla toiminnallaan tukea sitä. Kasvattaja voi joko lisätä tai vähentää lapsen osallisuuden kokemuksen määrää riippuen siitä, kuinka hän toimii suhteessa lapseen. Mitä aktiivisemmin lapsi kokee toimijuutta, sitä suurempi on osallisuuden määrä. (Kettukangas, Heikka & Pitkäniemi 2017, 172–173.)

Osallisuudella on monia vaikutuksia muun muassa ihmisen hyvinvointiin ja oppimiseen. Se esimerkiksi edesauttaa aktiivista oppimista, kehittää lapsen ymmärrystä yhteisöstä, vastuusta, ja oikeuksista, sekä tukee lapsen itsetuntoa. Se myös voimaannuttaa vahvistamalla lapsen käsitystä siitä, että häntä kuunnellaan, hänellä on mahdollisuus vaikuttaa, ja hänen mielipiteillään on merkitystä. (Kangas & Brotherus 2017, 197; Heikka, Kettukangas, Fonsén & Vlasov 2018, 36; Helin ym. 2018, 16.) Ymmärrys osallisuuden tärkeydestä on nostanut sen yhä suurempaan rooliin varhaiskasvatuksen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa, ja jo varhaiskasvatuslakikin painottaa lapsen oikeutta saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Lapsen mielipide ja toiveet on selvitettävä, ja ne tulee ottaa huomioon iän ja kehityksen edellyttämällä tavalla (L 540/2018).

3.1 Osallisuus lapsuuden ja lapsen näkökulmasta

Lapsen oikeus osallisuuteen on suojattu jo perustuslaissa: kaikille lapsille tulee antaa mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin ja päätöksiin kehitystään vastaavalla tasolla (L 731/1999). Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että lasten mielipiteitä tulee kuunnella ja ne täytyy huomioida mahdollisuuksien mukaan esimerkiksi varhaiskasvatuksen toimintaa suunniteltaessa ja toteutettaessa. Samalla tavalla kuin aikuisillakin, myös lapsilla on oikeus tulla kuulluksi, ja heillä on aikuisiin nähden yhtäläinen oikeus oman identiteetin ja arvokkuuden kokemiseen. (Helin ym. 2018, 12.) Lasten tulee saada kasvaa ympäristössä, jossa he voivat kokea olevansa arvokkaita ja ainutlaatuisia juuri sellaisina kuin he ovat.

Osallisuudesta puhuttaessa tärkeässä roolissa on henkilön oma minuuus, sillä koko osallisuuden rakentuminen perustuu kokemukseen minuudesta. Pienelle lapselle on tärkeää saada riittävästi huomiota, jotta hän voi kokea osallisuutta jo varhaisessa vaiheessa. Varhaiskasvatuksen parissa huomion antaminen yksittäiselle lapselle ei aina ole mahdollista juuri silloin, kun lapsi sitä kaipaa ja pyytää, mutta tärkeää on luoda lapselle tunne, että häntä kuunnellaan ja hänen pyyntönsä huomioidaan. Tilanteeseen voi esimerkiksi palata myöhemmin ja näin toimimalla osoittaa lapselle, että hän on tärkeä ja häntä kunnioitetaan. Tämä auttaa luottamussuhteen syventämisessä, ja lisäksi osallisuuden kokemus vahvistuu lapsen huomatessa, että häntä kohtaan luodaan aloitteita. (Helenius & Lummelahti 2018, 39; Mäkelä 2011, 14–15.)

Osallisuutta ei voi tapahtua ilman vuorovaikutusta, sillä vuorovaikutustilanteet muodostavat ja rakentavat minuutta. Vuorovaikutus onkin koko kasvatuksen, ja näin ollen myös osallisuuden, perusta. Kasvatusalan ammattilaisten tulee ymmärtää oman roolinsa merkitys osallisuuden toteutumisessa ja ottaa päävastuu vuorovaikutuksen laadukkaasta sujumisesta. Lapset vasta harjoittelevat vuorovaikutustaitojaan, joten jää aikuisten vastuulle varmistaa, että lapsilla on mahdollisuus olla osallisina ja tasavertaisina toimijoina. (Mäkelä 2011, 16; Roos 2016, 55.) Tämä voi tapahtua esimerkiksi rohkaisemalla mielipiteen kertomiseen, tai kysymällä suoraan lapselta, mitä hän voisi tehtävän.

Vuorovaikutuksella on suuri merkitys ihmisen hyvinvoinnille jokaisessa ikävaiheessa, mutta etenkin lapsuudessa siihen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Lasten on hyvä oppia tukemaan ja auttamaan toisiaan, ja osallisuuden kokemisen vahvistamiseksi kannattaakin kiinnittää huomiota ihan pieniin, yhteisiin arkisiin tekemisiin. Tässä ovat avainasemassa niin lapsen omat vanhemmat kuin muutkin hänen kanssaan toimivat aikuiset. Aikuinen pystyy tarjoamaan lapselle mahdollisuuksia sanoittaa tunteuksiinsa ja tarpeitaan, mikä kehittää lapsen kykyä vaikuttaa omiin asioihinsa, eli olla osallinen. Etenkin vanhemmiten on tärkeää, että yksilö tuntee voivansa omalla toiminnallaan vaikuttaa maailmaan. (Kettukangas ym. 2017, 176–177; Mäkelä 2011, 16–22.) Osallisuuteen tuleekin kiinnittää jatkuvasti huomiota ja varmistaa, että jokaisella on mahdollisuus kokea itsensä ja roolinsa merkitykselliseksi.

Katajan (2014) mukaan lasten osallisuudessa tavoitteina on tukea sellaista kasvua ja kehitystä, joka ohjaa heitä kasvamaan aktiivisiksi, ajatteleviksi, itseensä luottaviksi ja toiset huomioon ottaviksi lapsiksi (Roos 2016, 54). Tämänäsuuntaisen kasvun tukemiseksi ja osallisuuden vahvistamiseksi tulee varhaiskasvatuksen toimintatapojen olla joustavia antaen lapsille mahdollisuuden vaikuttaa toimintaan. Jokaiselle lapselle tulee taata yksilöllinen tapansa voida olla osallisena ja työntekijöiden tulee reflektoida osallisuuden mahdollistavan toimintakulttuurin toteutumista jatkuvasti. Lisäksi myös jatkuvuudella ja pysyvyydellä saadaan tuettua osallisuutta, joka puolestaan edistää lasten hyvinvointia ja turvallisuuden tunnetta. (Kettukangas ym. 2017, 175, 177; Turja & Vuorisalo 2017, 54.)

3.2 Osallisuus kristinuskossa

Osallisuuden juuret kumpuavat kaukaa kristinuskon historiasta, sillä jo Uudessa testamentissa kerrotaan, kuinka Jeesus jakaa viimeistä ateriaa opetuslapsilleen. Raamatussa on myös kohtia (esimerkiksi Joh. 13: 14–17; Joh. 15: 12–17), joissa Jeesus kertoo yhteisöstä, joka antaa meille kaikille mahdollisuuden ja oikeuden toimia. Nämä ilmentävät osallisuutta, vaikka varsinaisesti kyseisellä sanalla asiasta ei puhutakaan. Ylipääntään Uudessa testamentissa on vahvasti läsnä osallisuuden sekä erilaisen yhteisöllisyyden kuvaaminen. (Malkavaara 2011a, 92–93.)

Riippumatta siitä, että Raamatulla on useita kirjoittajia, pystytään sieltä kuitenkin löytämään yhtenäisiä linjauksia. Yksi näistä onkin juuri osallisuus, jonka niin sanotuksi perusyksiköksi etenkin Vanhassa testamentissa koetaan perhe ja suku. Myös palvelijat ovat osa tätä perhettä. Seuraava osallisuuden taso rakentuu heimosta, ja sitä seuraava on kansa. (Malkavaara 2011a, 94.) Tämä on melko hyvin rinnastettavissa nykyajan yhteiskuntaan ja osallisuuden toteutumiseen tämänhetkisen yhteiskunnan rakenteessa; eniten osallisuutta tapahtuu helposti juurikin perheen kesken, kun Suomen tasolla ajateltuna lopulta vaikuttamismahdollisuudet valtion asioihin on yksilöllä kohtalaisen suppeat.

Osallisuuden toteutuminen on edellyttänyt ja edellyttää yhä arjen kutsumusta, sillä työn kautta ihminen on osallisena luomistyössä yhdessä Jumalan kanssa. Keskeisimpänä asiana arjen kutsumuksessa on lähimmäisen palveleminen hänen tarpeistaan riippuen. Tämä lähimmäisenrakkaus on todella tärkeässä asemassa osallisuuden teologian näkökulmasta tarkasteltaessa. Etenkin lasten kohdalla asia korostuu, sillä lapsilla on suuri arvo monissa uskonnoissa, kuten kristinuskossakin; lapset edustavat tulevaisuutta. Myös Jeesus korosti lasten merkitystä osallisuudessa ja sen kokemisessa. (Malkavaara 2011a, 97–98, 100, 106–107.)

Kirkon koko perusta rakentuu kultaisen säännön ja kirkon etiikan pohjalle, ja tämä on havaittavissa monessa eri yhteydessä. Esimerkiksi Vanhaa testamenttia tarkasteltaessa huomataan, että siellä on osallisuuden lisäksi nähtävissä paljon myös osattomuutta ja muukalaisuutta. Osattomuudella, joka on osallisuuden vastakohta, tarkoitetaan tässä yhteydessä yksinäisyyttä. Jumalan siunauksen avulla pääsemme osallisiksi, ja sen myötä rakentuu myös yhteytemme Jumalaan. (Malkavaara 2011a, 98–99; Malkavaara 2011b, 109–110.) Kaste toimii hyvänä esimerkkinä tästä Jumalan siunauksesta. Sen myötä pääsemme seurakunnan jäseneksi, ja se on kristityn elämän näkyvä merkki (Gumbel 2010, 10). Voidaankin ajatella, että kaste on ensimmäinen, ja ehkä kaikkein merkittävin osallisuuden ilmentymä kristinuskossa.

Kaste ja ehtoollinen, kristinuskon kaksi sakramenttia, välittävät toiminnallaan ajatusta siitä, että ihmisten osallistuminen on kirkolle tärkeää. Osallisuuden näkökulmasta kaste onkin erittäin merkittävä: siinä ihminen saa Kristukselta kaiken mitä Kristus vain voi antaa, sekä myös itse Kristuksen. Samalla kaste luo yhteyden kristittyyn ja seurakuntaan, eli liittää yksilön osaksi maailmanlaajuisia kristittyjen yhteisöä.

Partisipaatiota, eli osallisuutta, voidaan ajatella Kristuksen ruumiina, yhteisenä kirkkona, jonka jokainen ruumiin jäsen, eli seurakuntalainen, on itsessään tärkeä ja korvaamaton. (Malkavaara 2011b, 122–123, 127.)

Myös nykypäivänä Suomen evankelis-luterilainen kirkko painottaa osallisuuden merkitystä. Lasten ja nuorten osallisuus on tärkeää etenkin kirkon tulevaisuuden kannalta, ja sen takia jäsenyyttä tuetaan esimerkiksi tiiviillä yhteistyöllä kunnallisen varhaiskasvatuksen kanssa. Osallisuuden yksi muodoista on vapaaehtoistyö, jolla on suuresti vaikutusta kirkon toimintaan. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2014.) Osallisuutta korostamalla myös kristinuskon yhteydessä ja seurakuntien toiminnassa on mahdollista saada ihmisille vahvempi tunne siitä, että kirkko on oikeasti yhteisö, jossa jokainen seurakuntalainen on arvokas juuri sellaisena kuin on. Tämä voi vaikuttaa positiivisesti myös esimerkiksi kirkon jäsenmäärän kasvuun sekä siihen, että seurakuntalaiset tuntevat olonsa tervetulleeksi ja tärkeäksi osaksi tätä maailmanlaajuista yhteisöä. Vain antamalla ihmisten olla osallisina seurakuntien toiminnassa ja tekemällä kirkosta ihmisten näköinen, on mahdollista saada se tärkeäksi osaksi ihmisten elämää.

4 KRISTILLINEN KASVATUS JA KATSOMUSKASVATUS

Kristillisen kasvatuksen perustana on kaste, jonka ansiosta lapsi pääsee jo sylvävauvana osaksi kristinuskoa ja sen ytimeen. Kasteen myötä hänestä tulee seurakunnan täysivaltainen jäsen ja yksi Jumalan lapsista, ja näin hänellä on oikeus kristilliseen kasvatukseen. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2013, 12–13.) Lapsen ja nuoren kristillisestä kasvatuksesta huolehtiminen on määritelty kirkkojärjestyksessä seurakunnan tehtäväksi, vaikka päävastuu onkin lapsen vanhemmilla ja kummeilla. Seurakunta on osaltaan tukemassa tämän kasvun kokonaisvaltaista täyttymistä. (Helsingin seurakuntayhtymä 2018a, 8.)

Jotta kristillistä kasvatusta voidaan toteuttaa, tarvitsee ymmärtää uskonnon merkitys yhteiskunnassa sekä sen vaikutukset yksilöiden elämään. Suhtautuminen uskontoon onkin muuttunut viime vuosikymmenten aikana; nykyisin uskonnosta puhuttaessa käytetään paljon käsitettä spiritualiteetti, jolla viitataan siihen henkisyyteen ja hengellisyyteen, joka nousee ihmisten omasta elämästä. On havaittavissa, että uskonto on edelleen ihmisille tärkeää, vaikka kirkosta eronneiden määrä onkin noussut viime vuosina ja jäsenmäärä laskenut. Vielä 1980-luvulla evankelis-luterilaiseen kirkkoon on kuulunut yli 90% suomalaisista, kun tällä hetkellä jäsenmäärä on 69,7%. Uskonto ei siis suinkaan ole väistymässä, vaan ennemminkin muuttamassa muotoaan. (Halme 2010, 9; Suomen evankelis-luterilainen kirkko ia.a.) Muutokset ovat näkyvissä myös varhaiskasvatuksen kentällä.

Myös ihmiskuva on muuttunut vuosien saatossa; nykyään identiteetin nähdään muuttuvan jatkuvasti, olevan jopa pirstoutunut tai olematon, ja ihmisen täytyy rakentaa se itse. Tämä muutos haastaa kristillisen kasvatuksen, jonka tavoitteena on omakohtaisen identiteetin luominen. Vanhempien ja muiden läheisten ihmisten läsnäololla on lapsen identiteetin kehittymiselle ja turvallisen jumalasuhteen rakentumiselle suuri merkitys. Identiteetin muodostuminen on tärkeää, sillä sen pohjalta ihminen kykenee tulkitsemaan omaa elämää ja uskoa. Ajatus jatkuvasti muuttuvasta ja läpi elämän kehittyvästä identiteetistä pakottaa uudistamaan myös kasvatusta. Kasvatuksen tulee pyrkiä saavuttamaan identiteetti, joka mahdollistaa kasvun, muutoksen sekä luovuuden. Tärkeimpänä tehtävänä tällä kasvatuksella on tukea yksilöä ja tämän minuutta. (Halme 2010, 22, 25; Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2013, 10.)

Uskonnon muutos näkyy myös laadituissa laissa ja asetuksissa. Uusin Varhaiskasvatustlaki (L 540/2018) on tullut voimaan 1.9.2018. Aikaisemmin laissa esiintynyt termi “uskontokasvatus” on poistunut Varhaiskasvatuslaista kokonaan. Laissa ei ole määritetty tälle mitään korvaavaa termiä, vaan lain pohjalta on laadittu Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Näissä perusteissa uskontokasvatus on korvattu termillä katsomuskasvatus. Termin muutos on johtunut juurikin monikulttuurisuuden ja eri katsomusten lisääntymisestä (Pellikka 2017, 150).

Aikaisemmin uskontokasvatuksen perusteena oli ajatus siitä, että ihminen on luotu Jumalan kuvaksi. Kasvatuksen tarkoituksena on voida korostaa jokaisen lapsen ainutlaatuisuutta myös lapselle itselleen, jolloin hänellä on mahdollisuus oppia arvostamaan itseään ja samalla toisia ihmisiä. Tämä tarkoittaa myös kasvattajilta positiivista suhtautumista jokaiseen lapseen ja uskomista heidän mahdollisuuksiinsa. (Halme 2010, 23, 25, 37.) Ajatus on edelleen säilynyt myös katsomuskasvatuksessa mukana, mutta siinä on otettu huomioon myös uskonnottomuus. Katsomuskasvatuksen tulee olla avointa ja kunnioittavaa jokaista eri katsomusta kohtaan (Pellikka 2017, 151). Nykyisin voimassa olevassa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2018 ei puhuta Jumalasta, mutta edelleen julkaisussa korostetaan sitä, että lapset ovat ainutlaatuisia yksilöitä, joita tulee voida tukea ja kannustaa.

4.1 Kristillisen kasvatuksen kokonaisvaltaisuus

Uskonto on luonnollinen osa kokonaisvaltaista kasvatusta, ja sillä on suuri rooli sekä henkilön persoonallisuutta että mielenterveyttä ajatellen (Ubani 2010, 40). Kasvua on mahdotonta tukea, jos uskonnollinen näkökulma jätetään kokonaan huomioimatta (Tast 2017, 18). Jotta ihmisen kristillisyyys ja hengellisyys voisivat kehittyä, tarvitsee ymmärtää, että Jumala on luonut jokaisen meistä omaksi kuvakseen, arvokkaaksi juuri sellaisenaan. Tällä on merkitystä myös tukiessa lapsen kasvua täyteen ihmisyyteen; jotta sen toteutuminen olisi mahdollista, tulee jokainen lapsi nähdä Jumalan kuvana. (Halme 2010, 23.)

Kristillinen kasvatus on kokonaisvaltaista silloin, kun se ulottuu tavalla tai toisella ihmisen toimintaan läpi elämän. Esimerkiksi eettisyys, joka saa paljon pohjaa ihmisen

omasta vakaumuksesta, määrittää suhtautumistamme sekä toisiin ihmisiin että maailmaan. Näin ollen eettisyys toimii tärkeänä perustana käyttäytymisellemme ja toiminnallemme, ja rakentaa osaltaan elämää kokonaisuudessaan. (Halme 2010, 13.) Lapsen kokonaisvaltaisuus kehittää myös varhaiskasvatusta toimimaan monipuolisesti useasta eri näkökulmasta käsin (Ubani 2010, 49). Katsomuskasvatuksen osalta tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että varhaiskasvatustoimintaa suunniteltaessa otetaan huomioon myös lapsen oma katsomuksellisuus, sekä pyritään tukemaan sen kehittymistä.

Kasvatustoiminnassa kokonaisvaltaisuutta voidaan tarkastella joko kapeasta tai laveasta näkökulmasta. Kapea näkökulma keskittyy joko käsitykseen lapsesta, asetettuihin kasvatustavoitteisiin, tai kasvatustapahtumaan. Yhteistä näille kapean näkökulman painotuksen kohteille on, että kokonaisvaltaisuus nähdään niissä jonkin osa-alueen ominaisuutena. Kokonaisvaltaisuus ei siis suinkaan ole koko kasvatustapahtumaa tai painopistettä määrittävä ja ohjaava tekijä, vaan yksi ominaisuuksista muiden joukossa. Laveassa näkökulmassa sen sijaan pyritään nimenomaan siihen, että kokonaisvaltaisuus läpäisisi koko kasvatustoimintaa. Tämä tarkoittaa niin kasvatustoiminnan ihmis-käsityksen, tavoitteenasettelun, menetelmien kuin arvioinninkin huomioimista kokonaisvaltaisuutta pohdittaessa. (Ubani 2010, 44.)

Kuten aikaisemmin on esitetty, kaste on näkyvä merkki kristinuskoon kuulumisesta ja osallisuudesta. Jokainen kastettu lapsi ja aikuinen ovat yhdenvertaisia seurakunnan jäseniä, jotka toimivat yhteisöllisesti. Nimenomaan kasteella lapsi saa oikeuden kristilliseen kasvatukseen. Vanhempien ja seurakunnan tekemää kasvatuskumppanuutta voidaan määritellä myös termillä kastekumppanuus. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2013, 10, 12–13.) Kaste on ylipäätään merkittävässä osassa kristittyjen elämässä, sillä siinä he tulevat Jumalan lapsiksi ja osaksi seurakuntaa ja kristittyjen yhteisöä. Tähän yhteisöön kuuluessaan heillä on myös paremmat edellytykset ymmärtää ja omaksua kristillisen kasvatuksen sisältöjä.

4.2 Lapsen hengellisyys

Hengellisyys näkyy ihmisessä läpi tämän elämän. Lapsuudessa se näyttäytyy leikkeinä ja tutkimisena jokapäiväisissä arkisissa tilanteissa. Varhaislapsuuden tunneperäisillä kokemuksilla onkin suuri vaikutus lapsen uskonnolliseen kehitykseen. Lapsena saadut

kiintymyksen osoitukset ja turvalliset kohtaamiset luovat pohjaa myös ymmärrykselle Jumalan rakkaudesta. Jokaisella lapsella on oma tapansa kohdata Jumala, ja tämän vuoksi on tärkeää, että esimerkiksi seurakunnan päivätoiminnan parissa muistetaan aina ottaa huomioon lapsen hengellinen herkkyys. Tavoitteena on, että lapsi ymmärtäisi Jumalan jatkuvan läsnäolon, sekä tiedostaisi uskon olevan luonnollinen osa ihmisen elämää. Tässä tarvitaan seurakunnan työntekijän tukea, jotta lapsen hengellinen kasvu voi toteutua yksilön omaan tahtiin. (Puustjärvi 2010, 160; Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2013, 11; Torppa 2008a, 27.)

Seurakunnalla on oma roolinsa lapsen kasvun tukemisessa. Toisin kuin muissa seurakunnan yhteistyötahoilla, alle kouluikäisten parissa tehtävää työtä on kaupungeissa maaseutualueita enemmän. Näin ollen seurakunnalla on melko suuri rooli ja vastuu varhaiskasvatuksen tukemisessa. Järjestetyt kerhot ja leirit, joille lapsi osallistuu, tukevat yhteisöllisyyttä ja samalla lapsi voi harjoitella sosiaalisia taitoja oman ikäisessä seurassa. Kerhot saattavat olla alle kouluikäisen lapsen ainoa paikka, jossa hän tapaa samanikäisiä lapsia, jolloin vuorovaikutussuhteella on ainutlaatuinen merkitys. (Lahtiluoma & Turunen 2011, 18; Puustjärvi 2010, 163.)

Lapsen kehitykseen voi uskonnolla olla suuri vaikutus. Tämän takia on tärkeää antaa lapselle mahdollisuus keskittyä omaan uskonnollisuuteensa ja kehittyä omassa ajattelussaan ja uskossaan. Sen avulla voi esimerkiksi helposti käsitellä pelkotiloja ja tunteiden hallintaa, kun otetaan mukaan rukoukset ja turvaa tuovat enkelit. 4–6 -vuotias lapsi hakee jatkuvasti selitystä kokemilleen ja näkemilleen asioille, ja uskonto voi olla yksi tapa selittää näitä. Lapsen ajattelu pyrkii kuitenkin konkreettisuuteen, eikä kyky ymmärtää abstrakteja asioita ole vielä kehittynyt samalle tasolle kuin aikuisella, minkä vuoksi esimerkiksi uskontoon liittyvät rituaalit, kuten hartaudet lapsi saattaa ilman aikuisen tukea käsittää väärin. Tämän takia lapselle tulee myös jakaa tietoa omasta uskostaan, jota saa esimerkiksi osallistumalla oman seurakuntansa toimintaan ja kuulemalla Raamatun kertomuksia. (Luukkonen 2008, 62; Puustjärvi 2010, 163–164; Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2013, 12; Ubani 2010, 49–50.)

Uskonnosta ja hengellisyydestä on hyötyä myös lapsen mielenterveyden kannalta. Uskonnosta saadaan usein rutiineja, läheisyyttä ja turvallisuutta, selkeää elämäntapomusta ja sellaisia elämäntapoja, jotka tukevat ihmisen hyvinvointia. Yhteisöllisyyden tunne taas syntyy yhteisistä rutiineista, jotka vaikuttavat perheen jokapäiväiseen

elämään. Lapselle onkin luontevaa, jos hän saa tavat ja mallit uskoonsa kotoa. Vanhempien välittäessä lapselleen niitä asioita, joita he itse pitävät arvokkaina, saa lapsi vahvemman pohjan omalle uskollaan ja hengelliselle identiteetilleen. (Puustjärvi 2010, 162–163; Torppa 2008b, 71.)

Aikaisemmin on esitetty, että leikillä on suuri merkitys lapsen kehitykseen. Se vaikuttaa suuresti myös hengellisyyteen, sillä lapsen on helppo käsitellä katsomuksellisuutta leikin avulla. Leikki toimii välineenä, jolla lapsi pääsee lähemmäs pyhän kokemisen tunnetta. Lapsi saattaa leikkiessään yhdistää monia eri havaitsemiaan kulttuurisia elementtejä ja katsomuksellisia näkökulmia. Tämä saattaa hämmentää aikuista, joka on usein sitoutunut vahvasti omaan katsomukselliseen näkökulmaansa. Voi tuntua omituiselta, jos lapsen leikeissä on havaittavissa piirteitä useammasta eri kulttuurista ja katsomuksesta. Tämä ei kuitenkaan ole mitenkään tavatonta, vaan osa lapsen kehittymistä ja sitä prosessia, jonka myötä lapsi oppii ymmärtämään ja jäsentämään häntä ympäröivää maailmaa ja kulttuurien kirjoa. Kaiken kaikkiaan leikki voikin toimia niin yhteiskuntaan kuin kulttuuriinkin kuuluvuuden tunteen rakentumisen tukena, kuitenkin syrjäyttämättä lapsen oman perimän, perinteiden tai katsomuksen merkitystä. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2013, 12; Tahvanainen & Turunen 2017, 170–171.)

4.3 Katsomuskasvatus varhaiskasvatuksessa

Katsomuskasvatuksella tarkoitetaan sitä, että varhaiskasvatuksen parissa tutustutaan yhdessä lasten kanssa ryhmässä läsnä oleviin uskontoihin ja muihin katsomuksiin, sekä uskonottomuuteen. Tällä pyritään saavuttamaan kunnioitusta ja ymmärrystä lasten välille eri katsomuksia kohtaan. Katsomuskasvatuksen tavoitteena on tukea ja auttaa jokaisen lapsen kulttuurisen ja katsomuksellisen identiteetin kehittymistä sekä yksilöllistä kasvua. Tämä voi tapahtua muun muassa vuodenvaihtamisen mukana tuleviin juhliin ja tapahtumiin tutustumalla, tai kiinnittämällä huomiota täysin arkisiin asioihin, kuten ruokailuun ja pukeutumiseen. Tärkeää katsomuskasvatuksessa on antaa tilaa lasten ihmettelylle ja kysymyksille, sekä pohtia heitä mietityttäviä asioita. Avoimen keskustelun ja ihmettelyn avulla tuodaan uskonnot ja katsomukset osaksi lasten elämää sekä opetellaan yhdessä sanoittamaan ääneen jokaisen omaan katsomukseen ja kulttuuriseen taustaan liittyviä asioita. Katsomuskasvatuksella tuetaan lapsen laaja-alaista

osaamista niin kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun, kuin ajattelun ja oppimisenkin osalta. (Opetushallitus 2018, 45; Kirkkohallitus 2015; Vantaan seurakunnat ia.)

Varhaiskasvatussuunnitelmassa on huomioitu uskontojen ja katsomusten omat tavat ja vallitsevat perinteet. Lapsella on jo lähtökohtaisesti jonkinlainen ajatus uskonnosta, mutta hänen mielenkiintonsa uskontoon vaihtelee opetuksellisten tuokioiden välillä. Jokaisen lapsen yksilöllinen suhde omaan uskontoon vaikuttaa katsomuskasvatuksen sisältöön. Varhaiskasvatus tukee lapsen tutustumista omaan uskoon, ja samalla antaa arvoa perheen vakaumukselle. Onkin havaittu, että tärkein vaikutus lapsen sosiaalistumiseen ja kulttuuristen mallien omaksumiseen on juurikin kodilla ja perheellä. Lapsen katsomus ja uskonnollinen toiminta kehittyy erityisesti kodin uskonnollisuuden myötä, ja näin ollen se onkin erittäin merkityksellinen osa tätä kokonaisuutta. (Halme 2010, 15; Hynynen 2016, 137; Ubani 2010, 46–47.) Kodin ja perheen merkitys sille, että lapsi sisäistää oman katsomuksensa ja siihen liittyvät piirteet, näkyy edelleen myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2018.

Katsomuskasvatuksen avulla luodaan pohja eri uskontojen ja katsomusten välisten erojen ymmärtämiselle ja rinnakkaiselolle, ja näin ollen sillä on tärkeä rooli koko yhteiskuntaa ajatellen. Se onkin kytköksissä kaikkeen yhteiskunnan varhaiskasvatukseen, niin kunnallisen puolen kuin seurakuntienkin työhön. Katsomuskasvatuksessa, kuten kaikessa muussakin varhaiskasvatuksessa, on kiinnitettävä huomiota vanhempien näkemykseen siitä, millaista kasvatusta he haluavat lapsensa saavan. Kunkin perheen kanssa tehdään yksilöllistä yhteistyötä ottaen huomioon heidän uskonnollinen taustansa ja arvomaailmansa. (Opetushallitus 2018, 45; Reina 2016, 100; Halme 2010, 19.)

Uskontokasvatuksen korvaaminen termillä katsomuskasvatus on tuonut muutoksia käytännössä toteutettavaan työhön. Esimerkiksi Kirkko ja kaupunki -lehdessä julkaistussa artikkelissa “Uskontokasvatus vaihtui katsomuskasvatukseen - Helsingissä päiväkotien ja seurakuntien yhteistyö yhä tiivistä” (Serkkola 2018) Helsingin seurakuntayhtymän sihteeri Päivi Vuorelma-Glad kertoo näistä muutoksista, joita uusi varhaiskasvatussuunnitelma on tuonut yhteistyöhön seurakuntien ja päiväkotien välillä. Vuorelma-Gladin mukaan muutos on hyvä lasten kannalta, vaikkakin mittava varhaiskasvatuksen parissa työskenteleville. Ennen seurakunnasta on työntekijä käynyt

esimerkiksi päiväkodissa pitämässä jonkin pienen kirkollisen hetken, mutta tällaista uskontokasvatusta ei enää muutoksen myötä tehdä. Yhteistyö päiväkotien ja seurakuntien välillä on toki edelleen olemassa, mutta hieman eri muodossa. Esimerkiksi Malmin seurakunnassa seurakunnan toteuttama yhteistyö kunnallisen varhaiskasvatuksen kanssa on hyvin erilaista alueesta riippuen. Seurakunta järjestää edelleen vuosittaisia tapahtumia, kuten “Kirkko tutuksi eskareille”, pääsiäisvaelluksia sekä kevät- ja joulukirkkoja. Jakomäen, Viikin ja Pihlajanmäen alueilla päiväkotiryhmillä on mahdollisuus käydä leikkimässä kirkolla. Tapanilan kirkolla päiväkodit ovat käyneet pelaamassa salibandya ja tähän on liittynyt jokin yhteinen hetki. (Laurinen Johanna, henkilökohtainen tiedonanto 18.3.2019.)

5 VARHAISKASVATUSTOIMINTA SEURAKUNNASSA

Kirkon varhaiskasvatustoimintaa toteutetaan lapsilähtöisesti ja siinä lapsi on keskiössä, kun taas aikuisen tehtävä on ottaa vastuun lapsesta ja siitä, että toiminnan ja vuorovaikutuksen rajat ovat turvalliset. Lapsen kiinnostus ja tarpeet huomioidaan, eikä aktiivisuutta tai luovuutta saa kahlita. On tärkeää, että lapsi voi sekä liikkua että levätä, hiljentyä ja rauhoittua. Myös turvallisuudentunne ja pyhän läsnäolon kokeminen ovat arvokkaassa roolissa. Seurakunnan varhaiskasvatuksen tehtävänä on vahvistaa lapsen kokemusta siitä, että Jumala rakastaa ja pitää hänestä huolta; hän on Jumalan luoma ihme. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2013, 8–9.)

Varhaiskasvatuslaissa (540/2018) ei ole mainittu seurakuntaa, eikä laki täten velvoita seurakuntia. Kuitenkin kaikkien muiden varhaiskasvatuksessa mukana olevien toimijoiden, myös on tukea lapsen tasapainoista kasvua ja kehitystä sekä moniulotteista oppimista. Tämän toteuttamista ohjaa vuoden 2018 Varhaiskasvatussuunnitelma. Siinä on kuvailtu laajasti varhaiskasvatuksen toteuttamista, työmuotoja ja lapsen kasvussa mukana olevien tahojen rooleja. Jotta varhaiskasvatus voi osaltaan edistää muun muassa lasten kasvua, kehitystä ja oppimista sekä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, tulee monialaisen yhteistyön merkitys muistaa. On tärkeää, että varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä niin huoltajien kuin kaikkien lapsen kasvussa mukana olevien tahojen kanssa. (Opetushallitus 2018, 8, 14, 35.) Yksi tällaisista tahoista voi olla seurakunta ja seurakunnat ottavatkin vahvasti huomioon sekä varhaiskasvatuslain että Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018.

Varhaiskasvatusta suunniteltaessa nousee esiin kysymys siitä, mitkä ovat elämän perimmäisiä asioita - toisin sanottuna pohditaan sitä, mihin suuntaan lapsen kasvua halutaan tuen avulla ohjata. Nämä asiat pohjautuvat usein uskoon tai katsomukseen, jolloin kasvatukseen tulee väistämättä mukaan myös uskonnollinen ulottuvuus. Suomessa uskonnollinen vakaumus on peruslähtökohta, ja näin ollen siihen tulee kiinnittää varhaiskasvatuksessa huomiota. (Halme 2010, 12.) Kuten edellisessä luvussa on esitetty, on seurakunnalla suuri rooli varhaiskasvatustyön tukemisessa. Seurakuntien kannattaakin huomioida varhaiskasvatussuunnitelman sisällöt omaa toimintaa suunnitellaan ja toteuttaessaan, sillä se järjestää paljon toimintaa alla kouluikäisille lapsille.

Samalla tavalla kuin kunnallisen varhaiskasvatuksen, myös seurakunnan palvelujen tulee vastata määräysten mukaista tasoa. (Opetushallitus 2018, 14.)

Jokaisella kunnalla ja niiden eri yksiköillä on kaikilla oma varhaiskasvatussuunnitelmansa, jossa on sovittu, miten kunkin yksilöllisen lapsen kohdalla toimitaan. Tähän suunnitelmaan on sisällytetty myös katsomuskasvatus. Yhteistyöllä pyritään kartoittamaan vanhempien ja lapsen odotukset ja toiveet katsomuskasvatusta koskien. Tässä korostuu varhaiskasvatuksen työntekijöiden ja vanhempien välisen kuulemisen ja kunnioittamisen tärkeys. Kasvatuskumppanuutta, eli vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten kiinteää yhteistyötä, todella tarvitaan varhaiskasvatuksen parissa. Se on tärkeässä roolissa myös kirkon varhaiskasvatuksessa, sillä seurakunnan tehtävänä on vanhempien tukeminen ja rohkaiseminen kasvatuksen kysymysten edessä. Kumppanuus vanhempien ja kirkon varhaiskasvattajien välillä mahdollistaa myös sen, että lapselle voi muodostua turvallinen Jumala-käsitys sekä luottavainen suhde elämään ylipäätään. (Halme 2010, 8, 12; Opetushallitus 2018, 10, 45; Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2013, 10–11.)

Seurakunnat ja kunnat tekevät keskenään paljon yhteistyötä, ja jokaisen varhaiskasvatuksen yksikön varhaiskasvatussuunnitelmassa tulisikin näkyä seurakuntayhteistyö. Sen myötä yksilötasolla laadittuihin varhaiskasvatussuunnitelmiin saadaan mukaan muun muassa lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta, sekä näiden tukemiseksi mahdollisimman laajat yhteistyötahot. Jotta lapsen tiedot ja taidot esimerkiksi erilaisista kulttuureista ja katsomuksista voivat kehittyä, on tärkeää että eri tahot tekevät tiivistä yhteistyötä toistensa kanssa. Tähän tulee kiinnittää huomiota, sillä lapsen kasvu tapahtuu jatkuvassa vuorovaikutuksessa. On todella tärkeää, että varhaiskasvatusta toteutetaan kasvatuksellisena vuorovaikutuksena tukien sekä yhteiskuntaa että lapsen ja perheen maailmaa. (Halme 2010, 12; Opetushallitus 2018, 10, 25.)

5.1 Liikunta osana seurakunnan toimintaa

Liikunta on osa ihmisen kokonaisvaltaista hyvinvointia, kuten on aiemmin esitetty, ja monet seurakunnat pyrkivätkin osaltaan tukemaan aktiivisia elämäntapoja. Tämä tapahtuu muun muassa tarjoamalla liikuntapainotteisia kerhoja varhaiskasvatusikäisille, osallistamalla kansaa liikuttaviin tapahtumiin, sekä järjestämällä erilaisia leirejä,

joissa on yhtenä päiväohjelmaa rakentavista teemoista juurikin liikkuminen. Kirkon liikunta- ja urheiluyhteistyön tukemiseksi on seurakuntia varten luotu Liikkuva seurakunta -toimintamalli, joka on avoimesti käytettävissä (Kirkkohallitus ia). Toimintamalli mahdollistaa liikkumisen lisäämisen ja näkyväksi tekemisen seurakuntatyön parissa. Sillä tuetaan kristillisen ihmiskäsityksen kokonaisvaltaisuutta; henkisen, hengellisen ja fyysisen ulottuvuuden tasapainon saavuttaessaan ihminen voi hyvin. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko ia.b.) Tämän vuoksi varhaiskasvatuksessa onkin tärkeää kiinnittää huomiota kaikkiin näihin edellämäinnittuihin osa-alueisiin.

Seurakuntien varhaiskasvatustoimintaa on pyritty painottamaan aiempaa enemmän liikkumisen suuntaan, ja siihen myös edellä esitelty Liikkuva seurakunta -toimintamalli tähtää. Liikkuvan seurakunnan internetsivuille on kerätty paljon vinkkejä siitä, miten seurakunnan toimintaan on helppo lisätä liikunnallisuutta. (Helle-Lahti 2014, 20-21.) Varhaiskasvatuksen työntekijöille sivusto tarjoaa valmista materiaalia ja esimerkkejä toteuttaa erilaisia luontokerhoja, joissa liikunnalla on suuri merkitys. Liikunnan lisäämiseksi seurakuntien varhaiskasvatuksessa on apuna ollut myös opetus- ja kulttuuriministeriön tukema Liikuntaa lapsen ja nuoren arkeen -hanke. Hankkeen myötä on tarkoituksena tarjota lapsi- ja nuorisotyöntekijöille työkaluja, joiden avulla he pystyvät omassa työssään painottamaan liikuntaa. Tätä hanketta varten on valittu liikunta-agentteja paikallisseurakunnista. Heidän tehtävänä on kartoittaa omien hiippakuntiansa alueella, millä tavoin ja kuinka vahvasti liikunta näkyy lasten ja nuorten toiminnassa. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko ia.c.)

Yksi tällä hetkellä liikunta-agenttina toimivista paikallisseurakunnan työntekijöistä on Raahen seurakunnan nuorisotyönohjaaja Janne Kippola, joka toimii liikunta-agenttina Oulun hiippakunnassa. Hän kokee, että vastaanotto liikunta-agentteja kohtaan on ollut kiinnostunutta. Kippolan työnkuvaan ei virallisesti ole kirjattu liikuntaa tai liikuntakasvatusta, mutta käytännön työssä liikunta on kuitenkin ollut viime vuosina vahvasti läsnä. Liikunta-agenttius onkin tehtävä, jota suoritetaan oman työn ohessa. (Kippola Janne, henkilökohtainen tiedonanto 1.4.2019.) Näin ollen on tärkeää, että työntekijällä on sisäistä motivaatiota liikkumiseen ja aktiiviseen elämäntapaan, jotta sitä pystyy todella välittämään eteenpäin toiminnan parissa oleville lapsille. Lisäksi seurakunnan työntekijän tulee tuntea laaditut liikuntasuosituksset, vaikkei niiden täyttymisen seuraaminen varsinaisesti olekaan hänen vastuullaan (Ranta 2014, 15).

Liikunta-agenttien, kuten myös muiden lasten parissa toimivien aikuisten, rooli on merkityksellinen, kun lasta kannustetaan liikkumaan. Liikuntasuhde kehittyy lapsuudessa muodostuen joko myönteiseksi, neutraaliksi tai kielteiseksi, ja onkin pitkälti aikuisten vastuulla varmistaa, että lapselle muodostuisi nimenomaan myönteinen suhde liikuntaa kohtaan (Finne 2017, 10). Tämän vuoksi töitä lasten liikkumisen eteen tehdään monella eri taholla myös seurakunnissa. Liikunta-agenttien lisäksi muun muassa seurakunnan liikuntakummit voivat olla mukana toiminnassa ja omalla esimerkillään ohjata lapsia aktiivisempaan ja liikkuvampaan elämään. Yksi alueellisista liikuntakummeista on näyttelijä Laura Malmivaara, joka kannustaa perheitä ja kummeja sekä kaikkia seurakuntalaisia liikkumaan lasten kanssa esimerkiksi luonnossa (Liikkuva seurakunta 2016; Suomen evankelis-luterilainen kirkko ia.d.)

Kaiken kaikkiaan lasten liikkumista tuetaan seurakuntien toimesta jo melko hyvin, mutta enemmänkin voisi asian eteen tehdä. Varhaiskasvatustyön parissa on usein tarjolla tiloja, kerhoja ja leirejä, jotka mahdollistavat liikkumisen, ja joiden avulla pyritään välittämään liikunnan tuomaa iloa ja riemua lapsille. Liikunnan ja seurakuntatoiminnan yhteyttä on pyritty monissa seurakunnissa vahvistamaan myös esimerkiksi liikuntakirkkojen avulla. Liikuntakirkoissa perusajatuksena on liikkua yhdessä. Tämä tapahtuu usein luonnon keskellä. Liikuntakirkkoon voidaan liittää jumalanpalvelussällöistä helposti esimerkiksi rukoukset ja siunaukset, toteutuksen tapahtuen liikkuen. Myös messu voidaan yhtä hyvin toteuttaa luonnossa liikkuen; ehtoollisen jakajat voivat laittaa albat päälle vain ehtoollisen jakamisen ajaksi. (Helle-Lahti 2014, 31, 43–44.) Lapsia ajatellen liikuntakirkot ovat huomattavasti mielekkäämpiä kuin niin sanottu perinteisemmät jumalanpalvelukset ja messut; liikuntakirkossa lapset pääsevät liikkumaan, saavat pitää ääntä ja tutkia ympäristöä, olla omalla tavallaan osallisina seurakunnan toimintaa.

Tärkeää olisi ottaa urheiluseurat mukaan seurakuntien toimintaan, ja tätä tapahtuukin nykyään jo melko paljon Suomessa. Esimerkiksi liikuntatapahtumia on luonnollista järjestää yhdessä, ja yhteistyön ansiosta voikin olla helpompaa saada koko perhe mukaan. Molemmat toimijat pystyvät omalta osaltaan tukemaan yhteistyötä: kirkon varhaiskasvatuksen työntekijät ovat korkeasti koulutettuja lapsen kehityksen ja kasvatuksen ammattilaisia, kun taas urheilujoukkueiden valmentajat ovat useimmiten vapaaehtoisia vanhempia, joilla on valmentajakoulutus takanaan. Näiden voimavarojen yhdistäminen on ensiarvoisen tärkeää, jotta toiminta on kokonaisvaltaisesti lasta kehittävä.

Tähän yhteistyöhön avuksi on olemassa Kirkon kymmenen teesiä liikunnasta ja urheilusta. Teesit on julkaistu vuonna 2011 Lahden kirkkopäivillä. (Helle-Lahti 2014, 76–80.)

5.2 Malmin seurakunnan varhaiskasvatus

Malmin seurakunta kuuluu Helsingin seurakuntayhtymään. Näin ollen Malmilla on käytössä Helsingin seurakuntien yhteinen varhaiskasvatussuunnitelma 2018. Tämä ohjaa varhaiskasvatuksen jokaista vaihetta: suunnittelua, toteutusta ja arviointia. Jokaisella seurakunnalla tulisi tämän lisäksi olla oma toimintasuunnitelma, joka kuitenkin vielä toistaiseksi Malmin seurakunnalta puuttuu. Tällä hetkellä seurakunnan toimintaperiaatteet nojaavat Helsingin seurakuntien yhteiseen varhaiskasvatussuunnitelmaan, mutta oma toimintasuunnitelma ollaan tekemässä mahdollisimman pian. (Helsingin seurakuntayhtymä 2018a, 7; Laurinen Johanna, henkilökohtainen tiedonanto 18.3.2019.)

Toimintasuunnitelmaa päivitetään vuosittain, jotta se vastaa seurakunnassa toteutettavaa käytännön varhaiskasvatusta. Edellä esiteltyjen asiakirjojen kautta seurakunnat sitoutuvat noudattamaan myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita 2016, vaikka se ei varsinaisesti velvoitakaan seurakuntaa mihinkään. (Helsingin seurakuntayhtymä 2018a, 7.) Vuoden 2016 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista on julkaistu päivitetty versio Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Näissä ei kuitenkaan ole niin ratkaisevia eroja, etteikö Helsingin seurakuntien varhaiskasvatussuunnitelma nojaisi myös tähän uuteen suunnitelmaan.

Helsingin seurakuntien yhteinen varhaiskasvatussuunnitelma liittyy vahvasti yleiseen varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2016 arvot, esimerkiksi yhdenvertaisuus, yksilöllisyys ja tasa-arvo, ovat helposti yhdistettävissä myös kristillisiin arvoihin. Erilaisuuden kunnioitus näkyy seurakunnan toiminnassa rasismin ja kiusaamisen vastustamisena, ja näin ollen voidaankin sanoa, että kristillisen ihmis-käsityksen perusta näkyy vahvasti myös varhaiskasvatuksessa. Helsingin seurakunnissa pyritään toteuttamaan varhaiskasvatusta kristilliset arvot, eri oppimisympäristöt ja -käsitykset, työntekijöiden ammatillisuuden, sekä arkikäytännöt käsittävänä kokonaisuutena. Jokainen Helsingin seurakunta toteuttaa varhaiskasvatusta parhaaksi

näkemällään tavalla, mutta yhteisessä suunnitelmassa on esitetty yleiset linjaukset. (Helsingin seurakuntayhtymä 2018a, 11.)

Yhtenä Helsingin seurakuntien varhaiskasvatuksen käytännön työmuotona ovat perhekerhot, joihin lapsi voi tulla itselleen läheisen aikuisen kanssa. Ne sisältävät sekä avointa että ohjattua toimintaa, jossa lapsi pääsee harjoittelemaan sosiaalisia taitojaan. Perhekerhot kokoontuvat yleensä kerran viikossa lastenohjaajan tai muun seurakunnan työntekijän ohjaamana, ja ne voivat olla avoimia perhekahviloita tai esimerkiksi vanhempi-lapsi -ryhmiä. (Helsingin seurakuntayhtymä 2018a, 24.) Malmin seurakunta tarjoaa perhekahviloita useamman kerran viikossa eri puolilla seurakunnan aluetta. Perhekerhojen lisäksi perheille tarjotaan säännöllisesti myös muun muassa perhemessuja ja -leirejä. (Helsingin seurakuntayhtymä 2018b.)

Pelkästään lapsille suunnattua toimintaa Malmin seurakunnalla ovat esimerkiksi 3–6 -vuotiaille lapsille tarkoitetut päiväkerhot, jotka kokoontuvat useamman kerran viikossa muutaman tunnin ajan kerrallaan. Toiminnalla tuetaan lapsen kristillistä kasvatusta ja tutustutetaan lasta kotiseurakuntaan ja omaan uskoon. Päiväkerhotoiminnan lisäksi Malmilla järjestetään lapsille myös pyhäkoulua, koululaisten iltapäiväkerhotoimintaa, esikoisvauvakerhoja, kuoroja ja musiikkileikkikoulutoimintaa. Toimintaa järjestetään usealla Malmin seurakunnan alueella sijaitsevalla kirkolla. (Helsingin seurakuntayhtymä 2018b 24.) Varhaiskasvatuksen työntekijät toimivat yhteistyössä seurakunnan muiden työntekijöiden, kuten nuorisotyönohjaajien ja pappien, kanssa. Yhteistyö näkyy käytännössä muun muassa edellä esiteltyjen perhekerhojen ja -kahviloiden ohjaamisessa, ja näiden lisäksi esimerkiksi kaupungin varhaiskasvatuksen parissa tehdyissä vierailuissa sekä kuukausittaisissa perhemessuissa. (Laurinen Johanna, henkilökohtainen tiedonanto 18.3.2019.)

Niin sanotun muun toiminnan perusteet on määritelty Helsingin seurakuntien yhteisessä varhaiskasvatussuunnitelmassa. Tätä muuta toimintaa ovat esimerkiksi kirkkomuskarit, lapsiperheiden omat jumalanpalvelukset ja muut kirkkohetket sekä messujen yhteydessä järjestetty pyhäkoulu. Seurakunnat järjestävät myös paljon lapsiperheille suunnattuja tapahtumia, leirejä ja retkiä. Pienen lapsen kristillistä kasvatusta tuetaan Pienelle parasta - materiaalipaketin avulla; seurakunta lähettää lapsen kotiin materiaalipaketin osia neljästi ennen kouluikää. (Helsingin seurakuntayhtymä 2018a, 26–27.)

Myös Malmin seurakunta lähettää tätä pakettia jäsenilleen. (Laurinen Johanna, henkilökohtainen tiedonanto 4.4.2018.)

Kuten aiemmin on esitetty, tulee varhaiskasvatuksen parissa kiinnittää huomiota lasten fyysiseen aktiivisuuteen ja kannustaa heitä liikkumaan. Liikkuminen on keskeinen edellytys sille, että lapsen normaali fyysinen kasvu ja kehitys voivat tapahtua (Finne 2017, 22). Näin ollen myös seurakuntien tulee kiinnittää huomiota lasten liikkumiseen. Malmilla tämä on otettu huomioon muun muassa niin, että osa seurakunnan työntekijöistä on käynyt liikunta-aiheisia koulutuksia esimerkiksi lastenohjaajien starttipäivillä. Ketään ei kuitenkaan ole varsinaisesti nimitetty vastaamaan varhaiskasvatuksessa toteutuvasta liikkumisesta, mutta liikunta on silti ollut varhaiskasvatuksen tiimissä esillä monena vuonna. Tämän myötä ohjaajat ovat saaneet koulutusta ja ideoita liikuntahetkiin, kiinnittäen huomiota siihen, ettei aina tarvita isoa liikuntasalia toimimiseen, vaan liikunnallisuutta on mahdollista ottaa mukaan myös pienemmissä tiloissa. Lisäksi Malmin seurakunnassa on pyritty hankkimaan monipuolisesti erilaisia liikuntavälineitä, jotta esimerkiksi erilaisten temppu- ja taitoratojen rakentaminen lapsille olisi mahdollista. (Laurinen Johanna, henkilökohtainen tiedonanto 18.3.2019)

6 OPINNÄYTETYÖ KOKONAISUUTENA

Idea liikunnallisesta materiaalipaketista lähti liikkeelle eräästä toteutetusta kurssityöstä, jota oli mielekästä tehdä ja tuntui, että siinä voisi olla aineksia opinnäytetyölle. Totesimme, että paras mahdollinen yhteistyötaho olisi seurakunta, jolloin materiaalipakettiin saisi mukaan myös meille tärkeän hengellisen ulottuvuuden. Tarjosimme ideamme Malmin seurakunnalle, joka on meille entuudestaan tuttu yhteistyökumppani aikaisemman työharjoittelun kautta. Tapasimme syksyllä 2017 Malmin seurakunnan varhaiskasvatuksen ohjaajan Johanna Laurisen, joka innostui ideastamme. Sovimme, että tuotamme heille päiväkerhotoimintaan suuntautuvan liikunnallisen materiaalipaketin, joka sisältää myös hengellisen ulottuvuuden.

Yhteistyön varmistuttua opinnäytetyön toteuttaminen käynnistyi teorian rajaamisella ja suunnittelutyöllä. Kun suunnitelma käytännön toteutuksesta oli valmis, alkoi pilot-tiryhmään tutustuminen. Toivoimme itse, että saisimme toteuttaa sisällön yhdelle päiväkerhoryhmälle, jotta pystyisimme varmistumaan materiaalipaketin sisältöjen laadukkuudesta. Johanna Laurinen ehdotti pilottiryhmäksi Tapanilan kirkon päiväkerhoryhmää, ja näin ollen sisällöt ohjattiin tälle ryhmälle kevään 2018 aikana. Tuolloin ryhmään kuului kymmenen ilmoittautunutta lasta, joista osa kävi kerhossa kaksi kertaa viikossa ja osa vain yhden kerran. Kerho kokoontui torstaisin aamupäivällä ja perjantaisin iltapäivällä kahden ja puolen tunnin ajan Tapanilan kirkolla, jonka alakerrassa on päiväkerhon oma kerhotila. Kerhohuoneessa mahtuu askartelemaan ja leikkimään, ja lisäksi heillä on sovitusti käytössään Tapanilan kirkon liikuntasali sekä pieni piha-alue kirkon takapihalla.

Viiden kerran liikuntatuokioiden suunnitteluun varasimme tarpeeksi aikaa, jotta kokonaisuudesta muodostuu yhtenäinen ja tavoitteellinen liikuntapaketti. Teorian pääkohdat ohjasivat materiaalipaketin sisältöjen suunnittelussa, ja niiden pohjalta kokosimme ensimmäisen version. Ryhmään tutustuminen kerhokertojen aikana ennen varsinaista pilottivaihetta ja liikuntatuokioiden ohjausta auttoi hahmottamaan, miten tuokioita kannattaa juuri heille toteuttaa. Toimintaa ohjatessaan työntekijä oppii tuntemaan lapset hyvin, joten oli tärkeää myös opiskelijana päästä päivittäiseen arkeen mukaan muutenkin, kuin ainoastaan ohjaamalla itse suunniteltua tuokiota. Ennen liikuntatuokioiden ohjaamista informoimme päiväkerholaisten vanhempia opinnäytetyön

toteuttamisesta ryhmässä. Kirjeessä (liite 2) kerroimme, mitä tulemme tekemään ja minkä takia, sekä pyysimme huoltajilta lupaa lasten kuvaamiseen ja kuvien käyttämiseen materiaalipaketissa (liite 3). Kaikki vanhemmat antoivat tähän suostumuksensa. Samassa kirjeessä myös kutsuimme koko perheen mukaan yhteen liikuntatuokioista.

Ohjauksetojen käynnistyessä kaikkien liikuntatuokioiden suunnitelmat eivät olleet vielä valmiina aikataulullisista syistä. Pyrimme kuitenkin saamaan suunnittelutyön riittävän nopeasti päätökseen, jotta pystyimme varmistumaan kokonaisuuden toimivuudesta ja tuokioiden rakenteellisesta yhtenäisyydestä. Materiaalipaketin sisältöjen suunnittelun päävastuu ja toteuttaminen olivat Anki Korkalaisen vastuulla, joka suoritti tutkintoon kuuluvan harjoittelunsa Malmin seurakunnassa. Kia Raitaranta suoritti samaan aikaan harjoittelunsa ulkomailla, minkä takia hän pystyi auttamaan suunnittelussa, mutta ei käytännön toteutuksessa ja havainnoinnissa.

Tavoitteenamme oli kirjata muistiinpanoja ylös jokaisen ohjatun liikuntatuokion jälkeen toteutuksen sujuvuudesta ja onnistuneisuudesta. Kiinnitimme huomiota siihen, mistä leikeistä lapset olivat innoissaan ja mitä leikkejä he jaksoivat leikkiä koko suunnitellun ajan, tai jopa pidempään. Määrittelimme leikin onnistuneeksi myös silloin, kun osallistujat kuuntelivat ohjeistusta tarkasti ja toimivat niiden mukaisesti. Vastavasti teimme havaintoja myös niistä leikeistä, jotka eivät toimineet pilottiryhmällä: mistä leikeistä lapsi sanoi suoraan sen olevan ”tylsä”, millaisiin sisältöihin hän ei halunnut osallistua, ja missä vaiheessa annettuun ohjeistukseen ei jaksettu enää keskittyä. Tämän lisäksi kuulumme lapsilta suullista palautetta, joka kirjoitettiin anonymisti muistiin. Satunnaista suullista palautetta saimme myös lasten huoltajilta sekä kerhon vastuuhjaajalta Anu Vihannolta.

Käytännön toteutuksen jälkeen olemme muokanneet ja kehittäneet materiaalipaketin sisältöjä sekä tehtyjen havaintojen että saadun palautteen pohjalta. Vaikka materiaalipakettia onkin muokattu jälkeinpäin, on alkuperäisellä pohjalla ollut suuri vaikutus sen lopullisiin sisältöihin. Myös aluksi valikoituneita teorian pääkohtia olemme muuttaneet prosessin aikana, sillä materiaalipaketin muokkaamisen myötä huomasimme, etteivät sen sisällöt olleet enää täysin linjassa alkuperäisen teoriapohjan kanssa. Näin toimimalla saimme rakennettua materiaalipaketistamme eheän ja teoriaan pohjautuvan kokonaisuuden.

Opinnäytetyön kokonaisuudessa teorialla onkin suuri merkitys, sillä sen avulla ilmenämme käytännön taustalla olevaa teoreettista tietopohjaa todeksi sekä osoitamme, miksi olemme päätyneet luomaan materiaalipaketista juuri sellaisen, kuin se on. Teorian pääkohtia työssämme ovat lapsen fyysinen aktiivisuus, osallisuus, oppiminen sekä kristillinen kasvatus, ja nämä näkyvätkin muita teoreettisia lähtökohtiamme selvemmin myös materiaalipaketin sisällöissä. Opinnäytetyön kokonaisuutta ajatellen koemme tärkeäksi, että teoreettinen pohja on riittävän laaja ja monipuolinen, kuitenkin varsinaista aiheitamme sivuamatta.

6.1 Opinnäytetyön tavoitteet

Olemme määritelleet opinnäytetyöllemme tavoitteet suhteessa sekä omaan ammatilliseen kasvuamme että Malmin seurakunnan toimintaan. Tämän lisäksi olemme määritelleet tuotetulle materiaalipaketille omat tavoitteensa. Kokonaisvaltaisesti päätavoitteenamme on ollut liikunnan merkityksen korostaminen ja sen yhdistäminen seurakunnan toimintaan.

Henkilökohtaisina, ammatillisina tavoitteinamme on koko prosessin ajan ollut havainnoinnin kehittyminen. Meille on tärkeää oppia tunnistamaan ryhmään kuuluvien yksilöiden erityispiirteitä, jotta osaamme yksilöllistää toimintaa jokaiselle sopivaksi. Tavoitteenamme on myös huomata ne kohdat, joissa toiminta vaatii kehittymistä, ja edelleen näiden huomioiden pohjalta pyrkiä kehittämään sitä. Toiminnan taustalla olevan teoriapohjan ymmärtäminen on tärkeää, jotta tiedostamme, miksi asiat tehdään tietyllä tavalla, ja osaamme itse toimia sen mukaisesti. Taito yhdistää teoria käytäntöön vahvistaa ammatillisuuttamme.

Materiaalipakettia lähdimme rakentamaan Malmin seurakunnan päiväkerhotoimintaan. Tämän yhteistyökumppanimme osalta tavoitteenamme on tuoda seurakunnan toimintaan mukaan uusia muotoja, jotka on helppo ottaa käyttöön kokonaisuudessaan tai osittain. Luomamme materiaalipaketin avulla haluamme myös tukea seurakunnan toiminnan parissa tapahtuvaa liikuntakasvatusta. Opinnäytetyömme tarkoituksena onkin osoittaa nimenomaan seurakunnalle ja sen työntekijöille liikunnan merkitystä lapsen hyvinvoinnissa. Työntekijälle annetaan matalalla kynnyksellä mahdollisuus tutustua sellaiseen liikuntapainotteiseen toimintaan, johon myös kristinuskon opit voidaan

sisällyttää. Pyrimme tuomaan liikunnan mukaan ympäristöön, jossa sitä ei välttämättä entuudestaan juurikaan ole.

Tärkeimpinä tavoitteinamme materiaalipaketin suhteen on selkeys ja innostavuus. Laaditun materiaalipaketin tarkoituksena on tarjota sekä uusia virikkeitä ohjaajille heidän suunnitellessaan päiväkerhotoimintaa että keinoja liittää tuttuja leikkejä valittuihin teemoihin liikunnan avulla. Materiaalipaketin avulla seurakunnalla on mahdollisuus tarjota monipuolista toimintaa lapsille ja heidän perheilleen, samalla luoden positiivisia muistoja liikunnan parissa. Kokonaisuus on pyritty rakentamaan mahdollisimman toimivaksi sekä sellaiseksi, että se todella tulisi käyttöön ja siitä olisi ohjaajille hyötyä. Hyvinvoinnin ja liikunnallisuuden näkökulmasta materiaalipaketin tavoitteena on olla osa lapsen kokonaisvaltaista kehitystä.

6.2 Materiaalipaketin luomisen periaatteet

Materiaalipaketissamme on paljon asioita, joita opetellaan yhdessä lasten kanssa; muun muassa yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot, säännöt, koordinaatio, hyppiminen, kuunteleminen ja toisten huomioiminen sekä jokaisen yksilöllisen arvokkuuden huomaaminen ovat asioita, joita olemme halunneet lapsille korostaa ohjaamisen yhteydessä. Lisäksi olemme opetelleet lasten kanssa niin sanotusti tavallisia arkeen liittyviä asioita. Käytännössä tämä on näkynyt niin, että lapsilta on esimerkiksi kysytty eläinkorttia näyttämällä, tietääkö hän, mikä eläin on kyseessä. Kaikille on pyritty antamaan tässä oma vastausvuoro, ja toiset lapset ovat voineet opettaa niitä, jota eivät ole vielä välttämättä tunnistanee eläimiä. Tämän lisäksi leikkivarjon avulla on käyty värejä läpi, ja jokaisella tunnilla on myös käsitelty leikkeihin, kuten hippoihin, liittyviä sääntöjä ja opeteltu näitä yhdessä. Oppiminen, sekä hengellisestä että liikunnallisesta näkökulmasta, on siis jokaisella tunnilla ollut vahvasti näkyvissä.

Olemme käyneet Nuori Suomi Oy:n järjestämän Liikuntaleikkikoulun ohjaajakoulutuksen, josta olemme saaneet teoreettisen materiaalipaketin ohjaamisen tueksi. Materiaalissa yhden liikunnallisen tuokion suositeltu rakenne on määritelty seuraavasti: alkutoimet, energian purku, kehontuntemus, perusliikkeet, suhde pariin ja ryhmään, rentoutuminen. Rakenteen osa-alueet nähdään kyseisessä Nuoren Suomen materiaalipaketissa tärkeiksi ja sellaisiksi, että niitä tulisi käsitellä jokaisella ryhmän

tapaamiskerralla vähintäänkin jollain tapaa. Näin ollen päätimmekin luoda oman materiaalipaketimme vastaamaan esiteltyä rakennetta. Päätökseen vaikutti myönteisesti se, että olemme kokeneet kyseisenlaisen rakenteen jo aiemmin lapsiryhmiä ohjatesamme toimivaksi.

Luomassamme materiaalipaketissa erityisesti aloitus, energianpurkuleikit ja yhteinen loppurentoutus tai -keskustelu ovat suuressa roolissa joka kerralla - ne luovat perusrungon jokaiselle liikuntatuokiolle. Myös kehontuntemus, perusliikkeet ja ryhmä- ja parityöskentely kaikki kuuluvat mukaan näiden liikuntatuokioiden rakenteeseen, mutta eivät aina aivan samassa järjestyksessä. Joustavalla järjestyksellä haluamme taata sen, etteivät nämä kerhokerrat tunnu liialliselta toistolta, ja että lasten mielenkiinto sisältöihin säilyisi läpi kokonaisuuden. Lisäksi joihinkin hengellisiin teemoihin sopii paremmin hyödyntää enemmän kehontuntemusleikkejä, kun taas toisissa hyödynnämme vahvasti ryhmätyöskentelytaitoja. Olemme siis pohtineet jokaisen tuokion sisällöt niin, että ne olisivat toimivia, ja että toteutus mahdollistaisi taustalla olevan teorian käsittelyä ja esilletuomista mahdollisimman hyvin.

Liikuntatuokioiden yhteisissä aloituksissa ja lopetuksissa kaikki istuvat piirissä, jotta on mahdollista nähdä kaikki samaan aikaan. Näin ohjaaja pystyy huomioimaan kaikki lapset samanarvoisesti, kuten myös lapset toisensa. Tämä luo yhdenvertaisuutta, joka puolestaan vahvistaa kokemusta osallisuudesta, kuten aiemmin on esitettykin. Tuokioiden sisältöjen suunnittelussa on kiinnitetty huomiota myös rakenteen yhtenäisyyteen, jotta osallistujille syntyisi rutiineja kerhossa toimimiseen liittyen. Tämä osaltaan vahvistaa turvallisuudentunnetta, mikä taas puolestaan edistää materiaalipaketin tavoitetta tukea lapsen kokonaisvaltaista kehitystä.

Jokaisen liikuntatuokion loppurentoutukseen tai -hartauteen kuului hiljainen osuus. Lisäksi kävimme paljon keskustelua lapsia mietityttävistä asioista ja puhuimme siitä, mitä olimme yhdessä kerhokerran aikana tehneet. Tämä toimintatapa takasi sen, että lapsille annettiin mahdollisuus hiljentymiseen, ihmettelyyn, pohtimiseen sekä omien ajatusten ja kysymysten sanoittamiseen. Lasten esittämät uskonnolliset kysymykset on tärkeä ottaa aina vakavasti, kuten Halme (2010) esittää, ja huomioimmekin myös tämän periaatteen läpi koko prosessimme suunnittelun ja toteuttamisen.

Yhteiseen lopetukseen halusimme lisätä edellä mainittujen sisältöjen rinnalle myös hymynaamakortti-työskentelyn, joka toimii välineenä kysyä lapsilta palautetta ohjatun liikuntatuokion sisällöstä. Tämän avulla lapsella on mahdollisuus kertoa, pitikö hän tästä kerhokerrasta, vai oliko siinä jotain, mistä hän ei välittänyt. Hymynaamakortissa on toisella puolella hymiö, jolla on suupielet alaspäin, ja toisella puolella hymyilevät kasvot. Ohjaaja sanoo lapsille, tasettä he saavat kohta kertoa, mitä mieltä olivat tästä kerhokerrasta. Aluksi ohjaaja näyttää surullista hymiötä ja kertoo, että lapset saavat viitata, jos kerhossa on tuntunut tylsältä tai on ollut jokin suru. Tässä kohtaa on tärkeää painottaa, että silloin tällöin surun hetkiä tulee eteen, eikä sille aina voi mitään. Lapsi saa halutessaan kertoa ääneen kaikille, mikä on tuntunut pahalta, mutta pakollista tämä ei ole. Tämän jälkeen kortti käännetään ympäri ja kysytään, kenellä on ollut tänään kivaa kerhossa. Annetaan taas lapsille lupa viitata, ja halutessaan saa myös kertoa, miksi kerhossa oli mukavaa, tai mistä leikistä lapsi erityisesti piti. Ohjaaja kiittää lapsia kaikesta palautteesta, mitä he antavat.

Hymynaamakortti-työskentely sopii erityisesti osallisuuden kokemuksen vahvistamiseen, sillä sen avulla jokainen lapsi saa ilmaista oman mielipiteensä ja näin tulla kuulukuksi ja huomatuksi. Mielipidettään tai ajatuksiaan saa myös sanoittaa, mutta pakollista se ei ole. Näin huomioidaan lasten yksilölliset piirteet ja erot, ja annetaan lapsille tilaa toimia tavalla, joka heille itselleen tuntuu luontevalta. Samalla korostetaan lasten samanarvoisuutta, sillä kaikille annetaan samat mahdollisuudet esimerkiksi juurikin oman mielipiteen ilmaisemiseen ja tunteiden sanoittamiseen. Työskentely on lapsille myös helppo käsittää, sillä hymynaamakorttien surullinen ja iloinen kuva ovat sellaisia tunteita, jotka näkyvät yleensä jokapäiväisessä arjessa.

6.3 Kerhokertojen suunnittelu ja tavoitteet

Lapsen kehityksen kannalta materiaalipakettia suunnitellessamme ja toteuttaessamme olemme huomioineet sen, minkä ikäisiä leikkijöitä on ollut mukana. Pilottiryhmässä oli vaihtelevasti 3–6 -vuotiaita paikalla, joista jokaisen taitotaso on huomioitu. Emme asettaneet leikeille mitään suoritusvaatimuksia, vaan leikki tapahtui yhdessä ryhmänä. 3–5 -vuotiaille lapsille ohjattavan liikuntakokonaisuuden suositeltu pituus on 20–40 minuuttia. (Nuori Suomi ry. ia.) Tämän takia jokaisen materiaalipaketissamme esitellyn liikuntatuokion kesto vaihtelee 30–40 minuutin välillä.

Luomassamme materiaalipaketissa on yhteensä viisi erillistä tuokiota. Koimme tämän sopivaksi määräksi sekä opinnäytetyön laajuuden, että pilottiryhmämme päiväkerhon muun toiminnan kannalta. Viiden liikuntakokonaisuuden aikana ehdimme käymään haluamiamme sisältöjä riittävän monipuolisesti läpi ilman, että kokonaisuus kärsisi liiallisesta sisällön määrästä. Jokaisen suunnittelemamme liikuntatuokion aikana käsitellään kristillisiä opetuksia liikunnan lomassa niin, että liikunnallinen ohjattu toiminta on riittävän vaihtelevaa ja pysyy näin ollen lapsille mielekkäänä. Toteuttamamme kokonaisuus oli myös eheä sekä mahdollinen toteuttaa aikataulullisesta näkökulmasta.

Kyhälä ym. (2012) kertoo lapsilähtöisten aktiviteettien ja suunnitelmallisuuden vaikutuksesta fyysiseen aktiivisuuteen, ja näihin olemmekin pyrkineet kiinnittämään vahvasti huomiota. Materiaalipaketin lähtökohtana on kannustaa lapsia liikkumaan ja tarjota lisää erilaisia virikkeitä toimintaan. Toiminnan ohjauksen näkökulmasta aikuisen rooli on merkityksellinen, mutta sisällöllisesti materiaali on sellaista, ettei aikuinen ole niin selkeästi johtavassa asemassa, vaan ennemminkin ohjeistajana ja leikin mahdollistajana. Monet leikit saattavat olla lapsille uusia, minkä vuoksi aikuisen rooli onkin neuvoa ja auttaa. Itse leikki kuitenkin tapahtuu lasten välillä. Materiaalin hyödyntäjille tarkoitettuihin ohjeistuksiin olemme kiinnittäneet paljon huomiota; ne ovat hyvin kuvailevia ja toimivat esimerkkeinä siitä, miten asiat voisi lapsille ilmaista. Jokaisella ohjaajalla on kuitenkin oma persoonallinen tyyliensä kertoa asioita, ja siksi olemmekin pyrkineet ohjeistuksen kirjoitusasussa mahdollisimman neutraaliin ja selkeään ilmaisuun.

Lasten mielipiteet pyrimme ottamaan jo suunnitteluvaiheessa huomioon ja olemmekin pohtineet sitä, mitä he haluaisivat liikuntasalissa ohjaajan kanssa tehdä. Seurakunnan saaman materiaalipaketin olemme miettineet huolellisesti ja tarkkaan: leikit, jotka eivät toimineet, otimme pois, ja muokkasimme materiaalipakettia muutenkin jokaisen liikuntatuokion ohjaamisen jälkeen. Vastaavasti taas ne materiaalipaketin sisällöt, joista lapset riemastuivat eniten, olemme nostaneet vieläkin suurempaan rooliin lopullisessa kokonaisuudessa. Tästä näkökulmasta myös osallisuus, joka on yksi opinnäytetyömme teoreettisista lähtökohdista, on toteutunut hyvin vahvasti.

Ubani (2010) esittelee kasvatuksen kapeaa ja laveaa näkökulmaa, jotka liittyvät kasvatuksen kokonaisvaltaisuuteen. Tässä opinnäytteessämme olemmekin pyrkineet

ottamaan koko prosessin ajan huomioon lavean näkökulman, koska koemme, että tällöin materiaalipaketti on mahdollista toteuttaa yhtenäisenä kokonaisuutena heti suunnittelusta lähtien. Näkökulman mukaan kokonaisvaltaisuuden tulee ulottua läpi koko kasvatustoiminnan, ja näin ollen on tärkeää, että myös toteutuksen arvioinnissa olemme ottaneet tämän huomioon. Tämän ansiosta olemme pystyneet pitämään ajatuksen lapsen kokonaisvaltaisuudesta mukana läpi opinnäytetyöprosessin, ja se onkin toiminut yhtenä prosessiamme ohjaavista teoreettisista perusteista.

Jokaiselle materiaalipaketissa esiintyvälle liikuntatuokiolle on määritelty sekä oma hengellinen että liikunnallinen teema, joista muodostuivat myös materiaalipaketin tavoitteet. Hengelliset teemat on muotoiltu niin, että ne muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden. Käsiteltäviksi teemoiksi valikoituivat “Minä olen ihme!”, “Hyvät teot”, “Hiljentyminen”, “Oikea ja väärä”, sekä “Lähimmäisenrakkaus”. Valitsemamme teemat nousevat tärkeistä kristinuskon sisällöistä, ja niiden tarkoituksena on tukea lapsen kasvua ja kehitystä tasavertaisuuden näkökulmasta. Tarkoituksenamme on ollut lisäksi opettaa lasta toimimaan sekä itsensä että muiden kannalta kannustavasti ja reilusti. Vaikka materiaalipakettimme sisältää myös yksilöllisesti kehittävää toimintaa, on nekin tarkoitus toteuttaa niin, että koko ryhmä toimii samanaikaisesti. Materiaalipaketissamme korostuvat etenkin yksilöiden ainutlaatuisuus sekä ryhmätyöskentelyn tärkeys, jotka myös esimerkiksi Halme (2010) on nostanut tärkeiksi asioiksi vastaavan toiminnan kannalta.

Näiden teemojen lisäksi jokaiselle kerhokerralle on erikseen määritelty hengellisen ulottuvuuden tavoitteet, joihin pyrimme pääsemään. Niiden tarkoituksena on perustella ohjaajalle, miksi kerho on suunniteltu toteutettavaksi esittämällämme tavalla, ja miksi tietyt leikit ovat valikoituneet ohjelmaan. Tavoitteet pohjautuvat esittämäämme teoriaan, jonka tärkeimpinä lähtökohtina ovat olleet etenkin osallisuus, oppiminen, kristillinen kasvatus sekä lapsen fyysinen aktiivisuus.

Ensimmäisen liikuntatuokion (Minä olen ihme!) tavoitteena on tehdä lapsille selväksi, että me kaikki olemme samanarvoisia. Pyrimme korostamaan lapsille jokaisen omaa arvoa ja sitä, että jokainen saa olla täysin oma itsensä. Emme kiusaa tai syrji ketään erilaisuuden takia. Erilaisuus ei tee meistä kenestäkään eriarvoista.

Toisen liikuntatuokion (Hyvät teot) tavoitteena on opettaa lapset huomiomaan toiset. Jokaiselle on annettava oma vuoro. Halusimme korostaa sitä, että kun tekee toista ihmistä kohtaan hyvän teon, myös itseä kohtaan tehdään hyviä tekoja.

Kolmannen liikuntatuokion (Hiljentyminen) tavoitteena on opettaa lapsia noudattamaan ohjeita. Se on tällä kerralla erityisen tärkeää, jotta materiaalipaketissa esitellyt leikit tulevat onnistumaan. Opetamme lapsille myös hiljaisuuden tärkeyttä ja merkitystä aktiivisen elämän keskellä: on tärkeää osata hiljentyä ja muistaa levätä tarpeeksi. Myös muilla ihmisillä on oikeus hiljaisuuteen ja rauhoittumiseen, ja tämän vuoksi meidän tulee voida tarjota sitä heille.

Neljännän liikuntatuokion (Oikea ja väärä) tavoitteena on saada lapset ymmärtämään oikein ja väärin tekemisen ero. Tuokion aikana käsitellään myös sitä, miksi jokin asia on väärin ja miksi sitä ei saa tehdä, sekä mitä väärin toimimisesta voi seurata. Tärkeää on korostaa myös oikein toimimisen merkitystä.

Viidennen liikuntatuokion (Lähimmäisenrakkaus) tavoitteena on ensisijaisesti lapsi–vanhempi -suhteen vahvistaminen. Kutsumalla perheet tunnille mukaan tuemme myös koko perheen tulemistä osaksi seurakunnan toimintaa. Kerhokerran sisällöllä haluamme opettaa lapsille, miten toisten ihmisten kanssa toimitaan, ja miten olla hellästi kontaktissa toiseen ihmiseen.

Liikunnalliset teemat olemme määritelleet hengellisten teemojen ja tavoitteiden jälkeen. Teemat määrittelimme joko valitun välineen (eläinkortit ja häntäpallot), toimintatavan (musiikkiliikunta, kehonosat) tai opeteltavan asian (värit) mukaan. Näiden sisältöjen avulla haluamme taata lapsille onnistumisen kokemuksia tuttujen ja uusien leikkien kautta, sekä pyrkiä saavuttamaan mahdollisimman toimiva ja monipuolinen kokonaisuus.

Liikunnallisille teemoille emme ole erikseen määritelleet tavoitteita. Olemme kuitenkin miettineet, mitä haluamme näiden liikunnallisten teemojen myötä saavuttaa, ja

tärkeintä on, että lapset oppisivat liikkumaan mahdollisimman monipuolisesti sekä ryhmässä, että myös itsekseen. Tavoitteenamme on myös vahvistaa lapsen koordinaatiota sekä opettaa lasta ymmärtämään erilaisia keinoja käyttää omaa kehoaan. Lapsen fyysisen kehityksen olemme ottaneet huomioon toteuttamissamme kerhoissa esimerkiksi näyttämällä esimerkkiä, kuinka erilaiset liikkeet tehdään. Ohjaajan on tarkoitus toimia kohteena, josta lapsi voi ottaa mallia, ja jonka liikkeitä hän hahmottaa. Kerhossa käytimme myös erilaisia välineitä, joiden tarkoituksena oli saada lasten kiinnostusta toimintaa kohtaan heräämään. Näihin toimintatapoihin meitä ohjasi muun muassa Heleniuksen ja Lummelahden (2013) esittelemän esineenkäsittelyn ja mallioppimisen tärkeys.

7 ARVIOINTI TOTEUTUKSESTA

Olemme arvioineet toteuttamaamme sisältöä sekä kokonaisuutena, että jokaista ohjattua liikuntatuokiota erikseen. Jokaisella tuokiolla lapset ovat opetelleet erilaisia motorisia taitoja yhdessä ryhmänä käyttämällä välineenä omaa kehoa ja sen liikkuvuutta. Asentoja ja liikkuvuutta on harjoiteltu myös esimerkiksi eläinkorttien avulla. Liikkuvuus näkyi monipuolisesti erilaisten taitojen harjoittelemisessa, kuten pallon heittämisessä, hyppimisessä ja juoksemisessa. Kuten Soini ja Sääkslahti (2017) esittävät, lapset kehittyvät 3–6 -vuotiaina varsin nopeasti motorisesta näkökulmasta, ja tätä kehitystä haluamme tukea myös materiaalipakettimme avulla. Koemme, että etenkin motoristen taitojen osalta materiaalipaketille asettamamme liikunnalliset tavoitteet ovat toteutuneet hyvin.

Materiaalipakettimme sisällöt liittyvät evankelis-luterilaisen kirkon oppeihin. Olemme käyneet kristillisiä perusarvoja läpi lapsille soveltuvalla tavalla. Sisältöjen kautta olemme pyrkineet vahvistamaan lasten kristillistä identiteettiä ja ajatusta maailmasta. Lisäksi on ollut tärkeää tukea lasten käsitystä muista ihmisistä ja heidän kanssaan toimimisesta. Kuten Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissakin (2018) mainitaan, tulee lapsi tutustuttaa myös omaan uskontoon muiden uskontojen kanssa, jotta katsomuskasvatus voi toteutua. Vaikka tässä toteutuksessamme olemmekin keskittyneet lähinnä kristinuskon sisältöihin, olemme silti korostaneet materiaalipaketin kokonaisuudessa myös asioita, jotka ovat yleismaailmallisestikin päteviä. Tällaisia ovat muun muassa ymmärrys siitä, että kaikki ovat samanarvoisia, ja että jokainen on arvokas juuri omana itsenään. Näin ollen voimme sanoa, että olemme pystyneet vahvistamaan lasten valmiuksia sekä toimia muiden ihmisten kanssa, että ymmärtämään jokaisen ihmisen arvo.

Osallisuuden teema nousi materiaalipakettia toteuttaessamme yhdeksi tärkeimmistä; jokaisella kerhokerralla lapset saivat kertoa leikeistä oman mielipiteensä, leikkejä muunneltiin heidän ehdotustensa mukaisesti, ja lempileikkejä leikittiin pisimpään. Ohjaajan tehtävänä oli koko ajan kannustaa lapsia mukaan liikkumaan, mutta jos lapsi jostain syystä ei halunnut jokaiseen leikkiin osallistua, ei tämä ollut pakollista. Lapsille pyrittiin luomaan kokemus siitä, että heitä todella kuunnellaan ja että heidän mielipiteillään on merkitystä; tähän heille on määritelty oikeus jo perustuslaissa. Myös

esimerkiksi Helin ym. (2018) ovat korostaneet lasten oikeutta tulla kuulluksi. Etenkin niissä sisällöissä, joita olemme eniten muokanneet toteuttamisen jälkeen, olemme pohtineet osallisuuden toteutumista erityisen paljon.

Myös leikin merkitykseen olemme kiinnittäneet huomiota koko opinnäytetyöprosessin ajan, sillä se vaikuttaa lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen. Tämä nousee esiin muun muassa sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) että Halmeen (2010) teoksessa, ja olemmekin painottaneet sen merkitystä opinnäytetyössämme niin teoreettista pohjaa kirjoittaessamme, kuin materiaalipakettia suunnitellessammekin. Halusimme tuottaa nimenomaan lapsille mieluisan kokonaisuuden, jossa he pääsevät liikuntaleikkien avulla toteuttamaan itseään, ja näin toimimalla korostaa leikin merkitystä mahdollisimman paljon.

Toteutetussa kokonaisuudessa pääsimme havainnoimaan myös ulkona ja sisällä liikumisen eroja. Havaitsimme, että sisällä lapset jaksoivat keskittyä paremmin, kun ai-noat virikkeet olivat ne välineet, joita ohjaaja antoi lapsille. Ulkoa taas löytyi muitakin tutkittavia ja kiinnostavia asioita, ja tämä suuntasi keskittymistä pois ohjatusta toiminnasta. Sisällä oli myös enemmän tilaa juoksemiselle, sillä alue oli paljon suurempi kuin se, jossa pääsimme kerhon kanssa ulkoilemaan. Tämän havainnon pohjalta suosittelimme materiaalipaketin toteuttamista kokonaisuudessaan nimenomaan liikuntasalissa. Toteuttaminen erilaisissa ympäristöissä on kuitenkin täysin mahdollista.

Toteutettuamme liikuntatuokiot pilottiryhmälle arvioimme käytännön toteutustamme. Tätä pohtiessamme havahduimme siihen, että materiaalipaketille asettamistamme tavoitteista liikunnalliset tavoitteet ovat toteutuneet huomattavasti hengellisiä tavoitteita paremmin. Koemme, että hengelliset tavoitteet jäivät suunnitteluvaiheessa lopulta hieman toissijaisiksi liikunnallisiin tavoitteisiin nähden, ja näin ollen myös pilottiryhmälle ohjatuissa liikuntatuokioissa toiminta painottui selvästi enemmän liikunnallisten tavoitteiden puoleen.

Kokonaisuutta arvioidessamme huomasimme myös, että liikunnan käyttäminen kristillisen sisällön läpikäymisen välineenä oli tuntunut aluksi haasteelta. Tartuimme tähän haasteeseen kuitenkin rohkeasti materiaalipaketin sisältöjen suunnitteluvaiheessa, ja yllättäen erilaisia liikuntaleikkejä olikin helppo yhdistää valittuihin teemoihin. Tätä kautta saimme myös hengelliset teemat mukaan ja pystyimme niitä selittämään, ja näin

ollen kristillisten sisältöjen rooli osana kokonaisuutta kasvoi. Tässä auttoi toki myös jo aikaisempi kokemus samansuuntaisen toiminnan suunnittelusta ja ohjaamisesta.

Seuraavaksi olemme arvioineet jokaisen toteutetun kerran erikseen. Arvioinnissa olemme kiinnittäneet huomiota siihen, miten etukäteen suunniteltu ohjelma toteutui juuri sillä kerralla, ja kuinka paljon muokkasimme sitä vielä valmiiseen materiaalipakettiin. Arvioimme myös sitä, kuinka keräämämme teoriapohja vaikutti käytännön toteutukseen. Olemme siis ottaneet materiaalipaketin sisältöjen taustalla olevan teorian jatkuvasti huomioon, ja näin toimimalla pyrkineet muun muassa vahvistamaan omaa ammatillisuuttamme. Olemme kiinnittäneet suuresti huomiota myös jokaiselle tunnille määriteltyihin tavoitteisiin sekä lasten välittömään palautteeseen. Lasten palautteen olemme keränneet havainnoimalla heidän toimintaansa. Havainnoimassa mukana on ollut päiväkerhon vastuunohjaaja Anu Vihanto, jolta olemme saaneet suullista palautetta kerhojen onnistumisesta. Anu Vihanto auttoi myös dokumentoinnissa, ja materiaalipaketin kuvat ovat hänen ottamiaan. Lisäksi olemme jokaisen tunnin lopuksi hyödyntäneet materiaalipaketissa esiintyviä keinoja kysyä lapsilta, miten he ovat kerhossa viihtyneet.

7.1 Minä olen ihme!

Ensimmäinen kerta pilottiryhmän kanssa sujui hyvin ottaen huomioon, että aikaisemmin kun lapset olivat salissa olleet, oli tekeminen ollut vapaata leikkiä eikä ohjattua toimintaa, toisin kuin nyt. On tärkeää, että toiminta on lapsilähtöistä, mutta lapset tarvitsevat siinä myös aikuisen ohjeistusta ja mallia, kuten Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) määritellään. Toteutuksessamme lapset lähtivät aktiivisesti leikkeihin mukaan ja heistä huomasimme selkeästi, mikä leikki ei kiinnostanut yhtä paljon kuin muut. Pilottiryhmän osallistujat maltoivat kuunnella ohjeistusta, mikä näkyi esimerkiksi eläinkorttien kanssa leikkiessämme: lapset kulkivat jonossa jokaisen eläimen kohdalla ja jaksoivat leikkiä sitä loppuun asti.

Toteutuksen yhteydessä aikataulua muutettiin spontaanisti, jotta lapset nauttivat enemmän, ja muokattu ohjelma päätyikin myös lopulliseen materiaalipakettiin. Näin ollen lasten osallisuus ja vaikutus materiaalipaketin sisältöön on todella nähtävissä. Tässä kokonaisuudessa etenkin loppuhartaus toimi hyvin mukana olleiden

pehmolelujen takia, joita lapset saivat koskea ja silittää sekä tutkia rauhassa. Loppuhartaus toteutui hieman pidempänä kuin olimme suunnitelleet, sillä aihe herätti keskustelua monissa lapsissa. He ymmärsivät, että kilpikonnat ovat samanarvoisia, vaikka ovatkin hieman erinäköisiä. Loppuhartauden avulla lapsilla oli mahdollista pohtia myös omaa arvoaan ja erilaisuuttaan suhteessa muihin. Ohjaaja viittasi hartaudessa myös liikuntatuokion aikana leikittyihin leikkeihin, joiden avulla lapsille tarjottiin mahdollisuus oppia omasta arvostaan. Näin ollen tavoitteemme toteutui etenkin loppuhartauden osalta. Juttelimme lasten kanssa aiheesta myös liikuntakokonaisuuden jälkeen heidän toiveestaan, ja näin he saivat olla osallisina ja kertoa omia ajatuksiaan myös varsinaisen ohjatun liikuntatuokion jälkeen.

7.2 Hyvät teot

Tällä tunnilla häntäpallot olivat suuri hitti. Lapset tykkäsivät heitellä niitä, eivätkä olisi millään malttaneet kerätä niitä lopuksi kassiin ja lopettaa leikkimistä. Myös vastuuohjaaja Anu Vihanto kertoi, että hänelle väline oli aivan uusi tuttavuus, ja näin ollen hän sai konkreettisia uusia ideoita kerhojen toteutukseen. Lasten innokkuudesta huolimatta he osasivat kuitenkin antaa jokaiselle kerholaiselle oman vuoron heittää häntäpalloa kohti maalia. Välillä tosin piti muistutella, että tehdään toisille hyviä tekoja ja annetaan oma vuoro kaikille, mutta osa lapsista sisäisti tämän ilman sanomistakin. Tässä näkyikin lasten väliset erot luonteessa ja siinä, miten he ovat oppineet toimimaan muiden kanssa. Toisten huomioiminen oli tämän tunnin tärkein tavoitteemme, ja ainakin osittain se täyttyi. Koemme, että lapset oppivat leikkien ohella jotakin uutta kristillisestä arvopohjasta ja etenkin suvaitsevaisuudesta, ja näin ollen tuimmekin myös heidän katso muskasvatustaan. Koko liikuntakokonaisuuden ajan korostui myös yksilön ainutlaatuisuus, arvokkuus ja tasa-vertaisuus, jotka myös vaikuttivat tavoitteen täyttymiseen. Näistä arvoista on pitkälti kyse myös niin lasten oikeuksissa kuin varhaiskasvatuksen parissa toteutettavassa osallisuudessakin.

Tunnissa haastavaa oli lopun pohdinta hyvistä teoista. Tällä kerralla mukana ei ollut mitään konkreettista, ja lopulta vain osa lapsista jaksoi enää keskittyä. Esimerkkejä esittämällä lapset osasivat kuitenkin käsitellä asiaa ja paremmin vastata ohjaajan esittämiin kysymyksiin. Myöhemmin materiaalipakettia muokatessamme huomasimme, että myös kyselynasettelulla on varmasti ollut vaikutusta tähän. Avoimet kysymykset

eivät näin pienten lasten kanssa ole paras tapa lähestyä aihetta, minkä vuoksi olemmekin muokanneet kysymyksiä vielä kerhokerran ohjaamisen jälkeen aiempaa konkreettisempaan muotoon.

7.3 Hiljentyminen

Kolmannen kerhokerran suunnitelmaan olimme laittaneet alkuun avoimen kysymyksen “Mitä hiljentyminen on?” Tämänkaltainen kysymyksenasettelu oli lapsille tälläkin kertaa haastava lähestyä, minkä vuoksi olemmekin jälkikäteen muokanneet ohjaajalle yhteisen keskustelun tueksi annettuja neuvoja. Kuten Turja ja Vuorisalo (2017) toteaa, tulee lapsella olla riittävästi tietoa aiheesta jo etukäteen, jotta osallisuus voi toteutua. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että voidakseen vastata kyseiseen kysymykseen, tulisi lapsen ymmärtää hiljaisuuden määritelmä ja merkitys. Emme olleet ottaneet tätä alkuperäisessä suunnitelmassa kovin hyvin huomioon, ja sen vuoksi sisältöjä tulikin korjata.

Teemana hiljentyminen toimi pilottiryhmällemme hyvin. Lapset osasivat pitää ääntä ja olla hiljaa oikeassa kohtaa. Etenkin “tyyntä ja myrskyä” -leikki toimi ryhmälle hyvin, sillä käytössä ollut tila mahdollisti tavoitteemme toteutumisen. Salin reunalla oli penkit, joihin leikissä oli lupa mennä. Lapset myös sisäistivät säännöt hyvin ja muistivat noudattaa niitä. Tosin leikin jälkeen osa lapsista jäi istumaan melkein kokonaan loppuajaksi penkeille, eivätkä enää halunneet tulla mukaan leikkimään seuraavia leikkejä. Tässä tapauksessa annoimme lasten tehdä näin, sillä jokaisella lapsella on oikeus myös omiin päätöksiinsä, kuten Varhaiskasvatustilain (L 540/2018) määrittelee. Ohjaajan kannustuksesta jokainen kuitenkin tuli yhdessä loppuun kuuntelemaan rauhallista musiikkia, johon koko ryhmä malttoi vielä keskittyä. Lapset ymmärsivät, että hiljentyminen kuuluu ihmisen arkeen, ja että mahdollisuus siihen tulee tarjota myös muille. Tämän tunnin osalta loppuhartaus oli alunperin erilainen kuin lopullisessa materiaalipaketissa, joten tarinan toimivuutta ei todellisuudessa ole vielä kokeiltu. Tunnille asetetut tavoitteet täyttyivät pääsääntöisesti.

7.4 Oikea ja väärä

Kaikki alunperin suunnittelemamme leikit eivät toimineet ryhmälle samalla tavalla kuin aikaisemmillä kerroilla. Tätä kerhokertaa olemmekin joutuneet sen takia muokkaamaan kaikista eniten lapsiryhmästä tekemiemme havaintojen perusteella, eikä lopullista kokonaisuutta ole varsinaisesti vielä missään toteutettu. Materiaalipakettimme tarkoituksena ei ole kuitenkaan olla vain yhdelle ryhmälle suunniteltu, joten emme koe tämän olevan erityinen haaste valmiin materiaalipaketin kannalta. Jokainen ryhmä on lopulta kuitenkin erilainen, ja ammattilaisen tulee pystyä mukauttamaan omaa toimintaansa havaitessaan epäkohtia tai asioita, jotka eivät silloisen ryhmän kanssa toimi.

Tämä liikuntatuokio toteutui ulkona, koska sali oli varattu toiselle ryhmälle. Ohjelma ei toteutunut tämän takia aivan suunnitellusti; ulkona oli myös muita virikkeitä kuin ohjattu leikki, ja tämä vei muutamien lasten huomiota muualle. Kuten Jämsén ym. (2013) on tutkimuksessaan todennut, on ulkona lasten fyysinen aktiivisuus usein sisätiloissa toimimista korkeammalla tasolla. Tämä johtunee siitä, että ulkona on enemmän virikkeitä, jotka mahdollistavat lasten omatoimisen liikkumisen. Näin ollen lasten saattoikin olla vaikeampi keskittyä ohjattuun toimintaan ulkona kuin sisällä. Ulkona olemisen takia lasten oli myös vaikea hahmottaa leikkien sääntöjä. Tämä johti siihen, ettei osa leikeistä toteutunut kunnolla, sillä monet suunnitelluista leikeistä ovat teeman mukaan mietitty sellaisiksi, joissa jokaisen lapsen on noudatettava sääntöjä, ja mikäli lapsi ei näin toimi, eli tekee väärin, ei leikki voi toteutua.

Päiväkerhosta vastaavan ohjaajan tilalla oli tällä kerralla sijainen, mikä vaikutti myös siihen, että harjoittelijan rooli ja vastuu koko kerhosta oli normaalia suurempi. Liikuntatuokion ohjaamiseen oli osittain tämän takia aiempaa vaikeampi keskittyä. Lapset kuitenkin tykäsivät leikkivarjolla leikkimiseen ja pyysivät harjoittelijaa tuomaan sen uudestaan kerhoon. Vastuunkantaminen lisää ammatillisuutta, ja siitä näkökulmasta ajatellen toteutus olikin onnistunut ja koko kerhokerta sujuva. Vaikka siis materiaalipaketin sisällölle asetetut tavoitteet eivät varsinaisesti niin hyvin toteutuneetkaan, oli mukana ammatillisesta näkökulmasta paljon hyvää.

Asetettujen tavoitteiden arviointi tämän tunnin kohdalla on hankalaa, koska emme ole määritelleet niitä riittävän konkreettisesti. Emme koe, että tunnille asetetut tavoitteet oikean ja väärän eron ymmärtämisestä olisivat toteutuneet. Reilusti pelaaminen ja

yhteiset säännöt olivat tämänkin kerhokerran kannalta tärkeimpiä teoreettisia lähtökohtia. Ohjattu osuus oli aikaisemmin esitetyistä syistä hajanainen eikä kokonaisuus toiminut pilottiryhmällä ohjaajan näkökulmasta, vaikka lapsilla olikin hauskaa. Fyysisen aktiivisuuden ja osallisuuden näkökulmista kerhokerta oli kuitenkin erittäin onnistunut.

7.5 Lähimmäisenrakkaus

Ohjaamaamme liikuntatuokioon olimme tälle kerralle kutsuneet perheet mukaan, mikä jo sinällään on poikkeuksellista Malmin seurakunnan päiväkerhotoiminnassa; yleensä jos vanhemmat ovat kerhoissa mukana, tulevat he katsomaan jouluna tai kevään viimeisenä kertana lasten valmistelemaa esitystä. Perheiden kutsumisella halusimme tukea koko perheen osallisuutta, jotta seurakunnasta voi tulla luonteva osa perheen arkea. Tämä oli tärkeää sekä siksi, että vanhemmat saivat mahdollisuuden osallistua päiväkerhon toimintaan edes kerran, ja siksi, että vanhemmat ovat avainasemassa pienen lapsen osallisuuden toteutumisessa, kuten Mäkelä (2011) toteaa. Vaikka yksittäinen tapahtuma ei vielä ole mitenkään sitova, saavat vanhemmat sen myötä paremman käsityksen siitä, mitä lapsi todella tekee ja oppii kerhossa. Halusimme tuoda koko perheen yhteen liikunnan pariin, joten huoltajien lisäksi myös sisarukset olivat tervetulleita. Tunnin toteutuksessa tulisikin ottaa jo etukäteen huomioon, että paikalle saattaa tulla nuorempia lapsia, jopa sylväuvaikäisiä sisaruksia. Havainnoimme, että tämä haastaa ohjeiden seuraamista jonkin verran, koska pieni lapsi ei vielä osaa kaikkea tehdä.

Kaikilla lapsilla ei ollut omaa vanhempaa mukana, minkä olemme ottaneet tunnin suunnittelussa huomioon; kaikki leikit ovat sellaisia, etteivät ne vaadi juuri aikuista parin toiseksi osapuoleksi, vaan lapset voivat myös keskenään toteuttaa niitä. Tämä kuitenkin vaikutti jonkin verran ryhmän dynamiikkaan, kun osa lapsista sai leikkiä oman perheensä kanssa ja osa leikki ohjaajan kanssa. Liikuntatuokion toteutuksessa auttoi se, että ohjaajia oli kaksi paikalla koko tuokion ajan, eikä kenenkään lapsen täytynyt toimia ilman aikuista.

Pilottiryhmällä toimi havaintojemme mukaan erityisesti halaushippa. Toinen tavoitteemme, hellä kosketus toisen ihmisen kanssa, toteutui kyseisessä leikissä hyvin.

Tämän lisäksi eri kehonosien asennot toimivat erityisen hyvin, sillä lapset pääsivät purkamaan paljon energiaa. Lapset myös innoissaan esittelivät paikalle saapuneille vanhemmille liikuntasalia, jossa vanhemmat olivat ensimmäistä kertaa, mutta lapsille se oli jo tuttu paikka. Näin lapset saivat itse olla ohjeistamassa aikuisia, mikä osaltaan lisäsi koettua osallisuutta. Liikuntasalin tunteminen ja sen esitleminen vanhemmille saattoi myös lisätä lapsen itseluottamusta, kun hän koki olevansa osaava toimija. Roos (2016) mainitsee, että yksi osallisuuden tavoitteista onkin saada lapsi luottamaan itseensä, ja tätä ajatellen vanhempien osallistuminen liikuntatuokioon tuki myös lasten osallisuutta.

Pohdimme yhteisellä keskustelulla lasten ja vanhempien kanssa lähimmäisenrakkautta. Tälle kerhokerralle jätimme keskusteluosuuteen avoimen kysymyksen, sillä mukana olivat vanhemmat, jotka osaavat auttaa lapsia vastaamaan. Keskusteluosuuden jälkeen ohjaaja vielä kertoi kaikille, mitä lähimmäisenrakkaus nimenomaan kristinuskossa tarkoittaa. Tässä hyödynsimme Malkavaaran (2011a) määritelmää lähimmäisenrakkaudesta, jonka mukaan se on sitä, että autamme lähimmäisiämme aina, kun meillä on siihen mahdollisuus. Vanhempien ollessa mukana tavoitteeksi asetettu lapsi–vanhempi -suhteen vahvistaminen onnistui osittain, mutta se oli mahdollista vain niiden lasten osalta, keillä oli oma vanhempi mukana. Yksi lyhyt liikuntahetki ei kuitenkaan vielä varsinaisesti pysty mitään lopullista vahvistamista suhteelle tekemään, ja näin ollen pystyimme vaikuttamaan tavoitteen toteutumiseen vain hetkellisesti.

Havainnoinnin perusteella paikalle päässeet vanhemmat olivat tyytyväisiä siihen, että pääsivät lastensa kanssa liikkumaan yhdessä, ja tämän vuoksi koemmekin, että kyseisen liikuntatuokion toteutuksemme oli onnistunut. Mukana olleet vanhemmat antoivat hyvää palautetta siitä, että on hyvä välillä konkreettisesti nähdä, mitä lapset tekevät kerhossa. Koko perheen osallistuminen seurakunnan toimintaan toteutui tämän kerhon osalta noin puolella perheistä. Myös päiväkerhon ohjaaja Anu Vihanto antoi palautetta siitä, että tunti oli erityisen onnistunut, ja jokaisella näytti olevan hauskaa.

8 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän opinnäytetyön tekeminen on yhdistänyt liikunnan, seurakunnan ja varhaiskasvatustyön, jotka kaikki ovat suuressa roolissa meidän kummankin elämässä. Olemme urheilullisia ihmisiä ja liikunta on aina kuulunut elämäämme. Myös seurakunnan toiminta on kuulunut kummankin elämään jo varhaislapsuudesta saakka, ja sitä kautta olemme päätyneet myös rippikouluun ja isoskoulutustoimintaan. Tämä palo seurakunnan työtä kohtaan on innostanut meidät ylipäättään hakeutumaan nuorisotyönohjaajakoulutukseen toisen asteen koulutuksen jälkeen. Näiden itseämme kiinnostavien aiheiden yhdistämiseksi löydetyt keinot ovat motivoineet meitä tekemään opinnäytetyötämme eteenpäin.

Opinnäytetyömme oli alunperin tarkoitus valmistua jo joulukuussa 2018. Työskentelemme kuitenkin viivästyi kummankin kiireisen työtilanteen ja haasteellisten aikataulujen yhteensovittamisen takia. Meillä molemmilla oli myös muita opintoja suorittamatta, joten tutkinto ei kuitenkaan olisi valmistunut joulukuussa, ja näin ollen päätimmekin venyttää hieman valmistumistamme. Näin saimme työstää opinnäytetyötämme pidempään sekä keskittyä lopputuloksen laadukkuuten kunnolla. Viimeisten kuukausien aikana, kun olemme todella paneutuneet opinnäytetyöhömmе, on sen sisältö kehittynyt valtavasti. Koemme, että olemme onnistuneet opinnäytetyön tekemisessä paremmin, kun olemme antaneet sille tarpeeksi aikaa.

Nuorisotyönohjaajan ydinosaamiskuvauksen mukaan eettisyys liittyy vahvasti ammatilliseen osaamiseen. Opinnäytetyöprosessissamme tämä näyttäytyy erityisesti meidän välisessämme yhteistyössä. Olemme toteuttaneet työtä tasapuolisesti omien aikataulumme mukaisesti, sekä olleet armollisia niin itsellemme kuin toisellekin. On ollut helppo sanoa, jos opinnäytetyötä ei ole pystynyt jossain vaiheessa tekemään, ja toinen on tämän ymmärtänyt. Olemme antaneet itsellemme ja toisillemme myös vapaa-aikaan luvan, mikä on ollut tärkeää jaksamisen kannalta.

Olemme pohtineet opinnäytetyöprosessiamme ja tehnyt siitä johtopäätöksiä kolmesta eri näkökulmasta. Kiinnitämme huomiota samoihin näkökulmiin, joista muodostimme myös opinnäytetyömme tavoitteet. Näitä ovat ammatillisuutemme kehittyminen, yhteistyö Malmin seurakunnan kanssa, sekä materiaalipaketti ja sen kehittäminen.

8.1 Ammatillisuuden kehittyminen

Ammatillisena päätavoitteenamme oli havainnoimisen vahvistuminen. Koemme, että olemme onnistuneet tässä tavoitteessa. Ajattelemme kuitenkin, että havainnoimista olisi voinut tehdä vielä enemmän ja myös lasten mielipiteitä kirjata aktiivisemmin muistiin. Osittain tähän tosin vaikutti se, ettemme pystyneet molemmat olemaan mukana pilottiryhmän ohjaamisessa, ja näin ollen käytännön toteutus jäi pelkästään toisen vastuulle. Toteuttamalla ohjaus yhdessä olisimme voineet jakaa vastuita eri tavalla, ja näin ollen monipuolistaa ja vahvistaa havainnointia ja muistiinpanojen ylöskirjaamista. Materiaalipaketin muokkauksessa olemme kiinnittäneet paljon huomiota siihen, miten suunniteltua toimintaa olisi mahdollista edelleen kehittää. Näin ollen tehdyt havainnot ovat päättyneet myös materiaalipaketin lopulliseen versioon ja koemme, että tämä auttaa heitä, jotka tulevaisuudessa hyödyntävät materiaalipakettia työssään.

Konkreettinen esimerkki, jonka ammatillisuuden kehittymisestä teimme, oli se, että löysimme myös syitä, miksi jokin leikki ei sopinut pilottiryhmälle. Erityisesti loppuhartauksissa meillä oli alun perin avoimia kysymyksiä, joihin lapset eivät osanneet suoraan vastata. Tilanteeseen tulikin mukautua välittömästi liikuntatuokiota ohjattaessa, johon emme olleet niin hyvin varautuneet. Olikin tärkeää, että haasteen huomattaessaan ohjaaja johdatteli keskustelua eteenpäin helpompien kysymysten avulla niin, että liikuntatuokion oleellinen hengellinen sisältö tuli silti käytyä lasten kanssa läpi. Tämän huomion perusteella myös muokkasimme materiaalipaketista avoimia kysymyksiä pois, ja annoimme myös ohjaajalle tarkempia ohjeistuksia siitä, millaisilla esimerkeillä asiaa kannattaisi lapsille esittää.

Ammatillisesta näkökulmasta olemme pohtineet paljon myös lasten erilaisuutta ja yksilöllisyyttä, sekä lasten kanssa tekemämme työn eettisyyttä. Jälkikäteen ajateltuna olemme todenneet, että lasten erilaisuuden huomiointi toteutui pilottiryhmän kanssa hyvin. Kohtelimme jokaista lasta arvokkaasti ja yksilöllisesti, opimme tunnistamaan heidän luonteenpiirteitä ja myös toimimaan näiden havaintojemme mukaan. Esimerkiksi vapaaehtoista hippaa kysyttäessä tiesimme usein jo etukäteen, kuka lapsista mielellään haluaisi olla hippa. Tästä huolimatta tarjosimme kuitenkin kaikille lapsille samat mahdollisuudet osallistua toimintaan ja jokainen sai tehdä niin, kuin he itse kokivat mielekkääksi. Lapsen yksilöllinen kohtaaminen ja kasvun tukeminen ovat osana kirkon nuorisotyöntekijän ydinosuuskuvasta.

Opinnäytetyön aihe oli meille jo osittain tuttua, sillä olimme aikaisemmin tehneet kurssitöitä samankaltaisiin aihepiireihin liittyen. Tämän takia osan teoreettisista aiheista, kuten lapsen kehityksen ja fyysisen aktiivisuuden, koimme osaavamme hyvin jo aikaisempien opintojen ansiosta. Tästä johtuen meistä välillä tuntuikin, että teorialuvuissa olevaa tekstiä oli haastavaa lähteistää, mutta lopulta onneksi löysimme työhömmme sopivia lähteitä riittävästi ja monipuolisesti. Myös esimerkiksi osallisuutta on käsitelty nuorisotyönohjaajan koulutuksessa niin paljon, että se tuli automaattisesti mukaan teoriapohjaan. Koemme, että tämänkaltainen “automaattisuus” kertoo ammatillisuutemme kehittymisestä sekä siitä, että tiedämme kasvatustaluan oleellisia teoreettisia sisältöjä jo valmiiksi.

Opinnäytetyöprosessin aikana olemme tutustuneet laajasti alan kirjallisuuteen sekä hyödyntäneet työhömmme sopivia teoksia. Tämä on entisestään vahvistanut osaamistamme sekä havahduttanut siihen, että olemme oikeasti oppineet paljon uutta, samalla kun vanha tietopohja on karttunut ja vahvistunut. Etenkin viralliset asiakirjat, kuten varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja varhaiskasvatustaki, olivat sellaisia, joita huomasimme selaavamme useampaan otteeseen tarkistaaksemme, että tietyt asiat ovat varmasti oikein. Teoreettinen osaamisemme onkin kehittynyt jatkuvasti, mikä on osaltaan tukenut myös ammatillista kasvuamme. Olemme oppineet ymmärtämään, kuinka tärkeää teoreettinen pohja toiminnan taustalla on, sekä näkemään yhteyden käytännön ja teorian välillä. Koemme, että tämä on yksi tärkeimmistä oivalluksista, jonka olemme opinnäytetyöprosessin aikana saaneet. Tärkeää on ollut myös käsittää se, että kun toiminnalle annetaan tavoitteita jo suunnitteluvaiheesta lähtien, on myös saaduilla tuloksilla jokin tarkoitus.

8.2 Malmin seurakunta

Kokonaisvaltaisena päätavoitteenamme on ollut korostaa liikunnan merkitystä, sekä yhdistää se seurakunnan toimintaan. Tämä tavoite on onnistunut omalta osaltamme hyvin, sillä pääsimme tekemään yhteistyötä Malmin seurakunnan kanssa, ja saimme luotua heille toimivan ja lapsen fyysistä aktiivisuutta tukevan materiaalipaketin. Lisäksi koemme, että onnistuimme yhdistämään liikunnan ja katsomuskasvatuksen toimivasti. Näin ollen myös tavoitteemme lasten fyysisen aktiivisuuden tukemisesta

on onnistunut omalta osaltamme. Toivomme, että toimintamuoto vakiintuu Malmin seurakunnan päiväkerhotoimintaan, jotta luomallamme materiaalipaketilla voisi olla myös kauaskantoisempia vaikutuksia.

Yhteistyö Malmin seurakunnan kanssa on sujunut ongelmitta koko opinnäytetyöprosessin ajan. Seurakunta on ollut meille tuttu jo aikaisemman harjoittelun kautta, ja tämän ansiosta sitä olikin helppo lähestyä opinnäytetyön idean kanssa. Seurakunnalta saamamme kannustus ja tuki on ollut korvaamatonta, etenkin kun opinnäytetyömme valmistuminen viivästy melkein puolella vuodella. Yhteyshenkilömme Johanna Laurinen otti jo alunperin ideamme positiivisesti vastaan ja on ollut koko yhteistyön ajan kiinnostunut siitä, kuinka prosessi etenee. Hän on lisäksi vastannut mahdollisiin kysymyksiimme sekä antanut palautetta aina tarvittaessa. Myös muut ohjaajat, jotka ovat päässeet käyttämään materiaalia, ovat olleet alusta asti kiinnostuneita sen tulevista sisältöistä. Tämä positiivisuus kannusti meitä tekemään huolellista työtä, jotta lopputulos vastaa mahdollisimman hyvin seurakunnan työntekijöiden toiveita ja odotuksia. Lisäksi saatu positiivinen palaute on auttanut meitä uskomaan oman työmme jälkeen, sekä työstämään sitä eteenpäin itsevarmana omasta osaamisestamme.

Lähetimme Malmin seurakunnalle kertaalleen keskeneräisen materiaalipaketin prosessin aikana, ja saimme siitä jo tällöin positiivista palautetta. Isoin mietityttävä asia oli Malmin seurakunnan logon näkyvyys, koska haluamme, että materiaalipakettia uskallettaisiin hyödyntää muissakin seurakunnissa, sekä toivottavasti myös seurakuntatyön ulkopuolella. Lopulta päätimme kuitenkin jättää sen näkyville, koska alusta alkaen tarkoituksemme on ollut tuottaa materiaalipaketti nimenomaan Malmin seurakunnalle. Materiaalipaketti on kuitenkin julkisesti nähtävissä, ja sen ideoita voi kuka tahansa siihen törmäävä työssään hyödyntää. Malmin seurakunta on ollut tyytyväinen lopputuloksena saamaansa materiaalipakettiin.

Sitä, kuinka aktiiviseen käyttöön materiaalipakettimme todellisuudessa tulee, on vielä vaikea arvioida. Kevätkausi on nyt jo niin pitkällä, että monet ohjaajista ovat suunnitelleet toimintansa etukäteen loppukaudeksi. Työntekijöillä on kuitenkin ennen syyskauden alkua mahdollisuus tutustua huolella materiaalipakettiin ja ottaa sieltä mukaan heitä kiinnostavat ideat, tai lähteä jopa kokonaisuudessaan toteuttamaan pakettia. Etenkin Tapanilan ja Puistolankirkkojen, jotka molemmat ovat Malmin seurakunnan alueella, päiväkerhoryhmissä tämä on todennäköisimmin mahdollista, koska näissä

kirkoissa päiväkerholla on liikuntasali käytössään. Suurin osa materiaalipaketin sisällöistä on mahdollista toteuttaa myös ulkona, joten elokuussa päiväkerhotoiminnan alkaessa, voi materiaalipaketin liikuntatuokioita toteuttaa niin sisällä kuin ulkonakin, riippuen aivan siitä, minkä vaihtoehdon ohjaaja näkee parhaaksi.

8.3 Materiaalipaketti ja kehittämisideat

Materiaalipakettimme ensisijaisina tavoitteina olivat selkeys ja innostavuus. Tähän kiinnitimme huomiota erityisesti materiaalipaketin ulkonäköä suunnitellessamme; värikkyyys ja lapsista otetut kuvat elävöittävät materiaalipakettia ja tekevät siitä muun grafiikan ohella innostavan. Ulkonäöstä olemme saaneet positiivista palautetta muun muassa Johanna Lauriselta, joka on toiminut yhteyshenkilönämme Malmin seurakuntaan opinnäytetyöprosessin ajan. Tavoitteemme toteutumisessa auttoi käyttämämme Canva-ohjelma, joka oli jo etukäteen tuttu, eikä sen käyttämisen opetteluun näin ollen kulunut ylimääräistä aikaa. Myöskään suunnittelutyö ei ole lähtökohtaisesti ollut vaikeaa, sillä vastaavasta työstä on kertynyt jo työelämässä kokemusta. Haastavinta suunnittelun osalta oli jälkikäteen kyetä arvioimaan toiminnan onnistumista ja pyrkiä muokkaamaan alkuperäisestä materiaalipaketista vielä toimivampi kokonaisuus. Kokonaisuus olemme kuitenkin pystyneet rakentamaan yhtenäiseksi, ja näin siitä tulee olemaan Malmin seurakunnalle mahdollisimman paljon hyötyä.

Ohjaajille tarkoitetut ohjeistukset olemme pitäneet tarkoituksella mahdollisimman lyhyinä ja ytimekkäinä, jotta ne on helppo sisäistää. Ohjeistuksiin on varmasti jäänyt jonkin verran Ankin persoonallisuutta näkyviin, sillä ne on alunperin kirjoitettu hänen ohjaustyyliinsä sopiviksi. Olemme muokanneet ohjeistuksia jälkikäteen ja pyrkineet neutralisoimaan kieliasua, samalla jättäen ne kuitenkin mahdollisimman vapaiksi ja sovellettaviksi. Mielestämme ohjeistukset on helppo ymmärtää ja ne saa sovitettua omaan puhetyyliin vähällä vaivalla.

Toisena tavoitteenamme materiaalipaketille on ollut liikunnan ja hengellisyyden yhdistäminen. Tähän tavoitteeseen olemme kiinnittäneet huomiota laatimalla jokaiselle toteutetulle kokonaisuudelle sekä liikunnallisen että hengellisen teeman. Teemoja katsolessa voi materiaalipaketin käyttäjä suoraan huomata keinoja, joilla niiden yhdistäminen on mahdollista. Opinnäytetyötä tehdessämme jäimme kuitenkin pohtimaan,

olisiko näitä teemoja ja niiden valintaa tullut perustella tarkemmin myös materiaalipaketissamme sitä käyttäville ohjaajille. Nyt jokaisen kerhokerran tavoitteet ovat näkyvillä ainoastaan opinnäytetyössämme.

Teimme opinnäytetyöprosessin aikana havainnon, että liikunnalliset tavoitteemme täyttyivät hengellisiä teemoja paremmin. Pohdimme, mistä tämä voisi johtua, ja löysimmekin sille useempia syitä. Huomasimme, että esimerkiksi määrittelemämme hengelliset tavoitteet eivät lopulta olleet niin konkreettisesti muotoiltuja, että niitä olisi voinut jollakin mittarilla arvioida, vaan jouduimme tekemään päätelmät omalta tunnepohjalta. Liikunnalliset teemat sen sijaan oli muotoiltu tarkemmin, ja näin ollen sekä niiden tavoittelemisen toiminnassa, että toteutumisen arvioiminen, oli huomattavasti hengellisiä teemoja helpompaa. Hengelliset tavoitteet olimme myös määritelleet jokaiselle liikuntatuokiolle erikseen, kun taas liikunnalliset tavoitteet olivat yhteiset koko kokonaisuudelle. Tämä on varmasti vaikuttanut siihen tunteeseen, että liikunnalliset tavoitteet täyttyivät paremmin. Osaltaan tavoitteiden täyttymiseen on vaikuttanut huomattavasti myös aikaisempi työkokemuksemme; liikunnan suunnittelusta ja ohjaamisesta meillä on jo vastaavaa kokemusta paljon, kun taas hengellinen ulottuvuus liitettyinä liikuntaan oli meille uusi näkökulma, johon olemme paneutuneet vasta opinnäytetyömme myötä.

Koemme, että tuotostamme olisi helppo lähteä kehittämään vielä lisää. Vastaavasta materiaalipaketista olisi varmasti mahdollista muodostaa esimerkiksi kokonainen kerhokausi. Se voisi olla tarkoitettu pelkästään päiväkerhoryhmälle, jonka viikon toinen tuokio voisi olla liikuntapainotteinen, ja toisella kerralla toiminta voisi olla jotakin muuta, kuten askartelua. Vaihtoehtoisesti Malmin seurakunta voisi järjestää perheille suunnatun kerhon, jossa materiaalipakettimme tavoin yhdistyisivät hengellisyys ja liikunta. Tällöin myös liikunnan merkitys lapsen kehitykselle korostuisi, kuten myös seurakuntalaisten aktiivinen osallisuus. Kerhoon osallistuneilta voitaisiin pyytää ehdotuksia sekä liikunnallisiin että hengellisiin teemoihin, ja niitä voitaisiin käydä yhdessä läpi osallistujien kanssa. Mielestämme Malmin seurakunnalla on tähän olemassa hyvät edellytykset tilojen suhteen.

Tämän lisäksi materiaalipaketin osia voisi hyvin toteuttaa myös esimerkiksi kunnallisen puolen varhaiskasvatuksessa. Liikuntasuosituksukset vaikuttavat vahvasti myös siihen, miten päiväkodeissa toimitaan, ja tämän takia liikuntaleikeistä olisikin varmasti

apua myös varhaiskasvatuksen opettajille ja lastenohjaajille. Päiväkodeissa voidaan katsomuskasvatuksen näkökulmasta tutkia ja opetella kristinuskon tärkeimpiä sanoimia, vaikka se sisältää myös hengellisiä osuuksia. Opinnäytetyömme ja materiaalipaketimme nimi “Liikkumalla lähemmäs Luojaa” toki viittaa melko vahvasti hengellisyyteen, mutta se ei ole esteenä materiaalin hyödyntämiselle kunnallisella puolella, jossa katsomuskasvatus ei ole sidoksissa vain yhteen katsomukseen tai uskontoon.

Jäimme opinnäytetyöprosessin loppuvaiheessa vielä miettimään työn nimeä sekä pohtimaan, pitäisikö sitä muuttaa. Teologisesta näkökulmasta nimi viittaisi siihen, että liikkumalla olisi mahdollisuus päästä jotenkin konkreettisesti lähemmäs Jumalaa. Kuitenkin kristinuskon opetusten mukaan tämä on mahdotonta, sillä olemme aina yhtä lähellä Häntä. Lopulta päädyimme jättämään nimen ennalleen, koska ajattelemme, että sillä ei viitata varsinaisesti konkreettiseen lähentymiseen ja jumalasuhteen syvenemiseen, vaan ennemminkin siihen, että tuomme materiaalipaketin sisällöllä hengellisyyden näkyvämmäksi omassa arjessa, ja juurikin liikunta toimii välineenä tälle hengellisyyden työstämiselle lapsen elämässä.

Prosessin aikana kamppailimme jonkin verran myös sen kanssa, onko lopputuloksena syntynyt materiaalipaketti niin sanotusti tarpeeksi hengellinen, jotta se voisi olla juuri seurakunnalle suunnattu, mutta päädyimme siihen, että kokonaisuus on hyvä tällaisenaan. Tämä kokonaisuus ei vaadi suuria muutoksia, jotta sitä voi käyttää myös katsomusvapaassa kasvatuksessa, mutta myöskin hengellisyyden lisääminen sisältöihin onnistuu helposti. Näin ollen materiaalipaketimme on monipuolinen ja mukailtavissa käyttäjän tarpeen mukaan.

LÄHTEET

- Finne J. (2017). *Liikkuva lapsi, terveempi aikuinen*. Fitra.
- Gumbel N. (2010). *Entä sitten seurakunta?* Hämeenlinna: Päivä Osakeyhtiö.
- Haapsalo T., Kirkkopelto K., Repo L. (2016). *Mun ja sun juttu! - Lasten sosiaalisten taitojen vahvistaminen kiusaamisen ehkäisyssä*. Helsinki: Seurakuntien Lapsityön Keskus ry.
- Halme, L. (2010). *Lapsen parhaaksi - Uskontokasvatus kokonaisvaltaisen ihmiskuvan valossa*. Jyväskylä: Lasten Keskus Oy.
- Heikka J., Hujala E., Turja L. & Fonsén E. (2011). Lapsikohtainen havainnointi ja arviointi varhaispedagogiikassa. Teoksessa Hujala E. ja Turja L. (toim.), *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. (s.54–66). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Heikka J., Kettukangas T., Fonsén E. & Vlasov J. (2018). Lapsen osallisuus ja varhaiskasvatuksen pedagoginen suunnittelu. Teoksessa Kangas J., Vlasov J., Fonsén E. & Heikka J. (toim.), *Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa 2 - suunnittelu, toteuttaminen ja kehittäminen*. (s. 35–45). Tampere: Suomen varhaiskasvatus ry.
- Helenius, A. & Lummelahti, L. (2013). *Leikin käsikirja*. Juva: PS-kustannus.
- Helenius A. & Lummelahti L. (2018). *Varhaiskasvatus - perusteita*. Helsinki: BoD - Books on Demand.
- Helin E., Kola-Torvinen P. & Tarkka K. (2018). Osallisuus ja osallistuminen varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Teoksessa Kangas J., Vlasov J., Fonsén E. & Heikka J. (toim.), *Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa 2 - suunnittelu, toteuttaminen ja kehittäminen*. (s. 11–19). Tampere: Suomen varhaiskasvatus ry.
- Helle-Lahti, E. (2014). *Liikuttava seurakunta*. PTK - Poikien ja Tyttöjen Keskus. Kirjapaja Helsinki.
- Helsingin seurakuntayhtymä (2018a). Helsingin seurakuntien yhteinen varhaiskasvatussuunnitelma. Saatavilla https://www.helsinginseurakunnat.fi/material/attachments/Pr60Zwgqg/hsrky_vasu_2018_verkko.pdf
- Helsingin seurakuntayhtymä (2018b). Malmin seurakunta. Lapsille ja perheille kerhoja ja tapahtumia. Verkkojulkaisu. Saatavilla 31.10.2018 https://www.helsinginseurakunnat.fi/malminseurakunta/artikkelit/lapsitjaperheet_4

- Hynnen, N. (2016). Tilaa isille - Tutkimuksesta nousevia kehittämisehdotuksia seurakunnan varhaiskasvatukseen. Teoksessa Valtonen M. & Sutinen P. (toim.), *Varhaiskasvatus ja perhetoiminta seurakunnissa*. (s. 137–147). Tampere: Juvenes Print Oy
- Jämsén A., Villberg J., Mehtälä A., Soini A., Sääkslahti A., Poskiparta M. (2013). *3-4 -vuotiaiden lasten fyysinen aktiivisuus päiväkodissa eri vuodenaikoina sekä varhaiskasvattajan kannustuksen yhteys lasten fyysiseen aktiivisuuteen*. Varhaiskasvatuksen tiedelehti. Vol. 2, No. 1, 2013, 63–82. Saatavilla <http://jecer.org/wp-content/uploads/2013/11/Jamsen-et-al-issue2-4.pdf>
- Kalaja S. & Sääkslahti A. (2009). Liikunnalliset perustaidot. Opetushallitus, Koulu- ja liikuntaliitto. Saatavilla http://www.kll.fi/filebank/62-liikunnalliset_perustaidot_netti.pdf
- Kangas J. & Brotherus A. (2017). Osallisuus ja leikki varhaiskasvatuksessa - "Leikittäisiin ja kaikki olis onnellisia!". Teoksessa Toom A., Rautiainen M. & Tähtinen J. (toim.), *Toiveet ja todellisuus - Kasvatus osallisuutta ja oppimista rakentamassa*. (s. 197–223). Jyväskylä: Suomen Kasvatustieteellinen seura ry.
- Kettukangas T., Heikka J. & Pitkäniemi H. (2017). Lasten osallisuus perustoiminnoissa - varhaiskasvattajien arviointeja. Teoksessa Toom A., Rautiainen M. & Tähtinen J. (toim.), *Toiveet ja todellisuus - Kasvatus osallisuutta ja oppimista rakentamassa*. (s. 169–195). Jyväskylä: Suomen Kasvatustieteellinen seura ry.
- Kirkkohallitus (2015). Varhaiskasvatuslaki uudistuksen alla - kirkko toivoo, että lapsen positiivinen uskonnonvapaus taataan. Saatavilla 4.10.2018 <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content405EB0>
- Kirkkohallitus ia. Kirkon liikunta- ja urheiluyhteistyö. Saatavilla 12.4.2019 <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp3?open&cid=Content38A348>
- Kirveslahti K., Sivén T., Vahala M., Vihunen R. & Metso V. (2018). *Kasvun aika*. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Koivula M. & Laakso M. (2017). Lapsen varhainen kehitys kommunikaation, vuorovaikutussuhteiden ja leikin näkökulmasta. Teoksessa Koivula M., Siipainen A. & Eerola-Pennanen P. (toim.), *Valloittava varhaiskasvatus - Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia*. (s. 108–128) Tampere: Vastapaino Oy

- Koivula M., Siippainen A. & Eerola-Pennanen P. (2017). Johdanto: Varhaiskasvatus valloittaa. Teoksessa Koivula M., Siippainen A. & Eerola-Pennanen P. (toim.), *Valloittava varhaiskasvatus - Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia*. (s. 9–18) Tampere: Vastapaino Oy
- Kronqvist, E. (2017). Varhaispedagogiikan kehityopsykologinen perusta. Teoksessa Hujala E. ja Turja L. (toim.), *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. (s. 10–28). Jyväskylä: PS-kustannus
- Kyhälä A., Reunamo J. & Ruismäki H. (2012). *Physical Activity and Learning Environment Qualities in Finnish Day Care*. (s. 247–256. Saatavilla <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042812022975?via%3Dihub>)
- L 540/2018. Varhaiskasvatuslaki. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540#Pidp445893872>
- L 731/1999. Perustuslaki. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- Lahtiluoma S. & Turunen R. (2011). *Kunta ja seurakunta - vuorovaikutusta ja yhteistyötä*. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- Liikkuva seurakunta. [Liikkuva seurakunta] (2.6.2016). Laura Malmivaara - liikuntakummi - video 1 [Video]. Saatavilla https://www.youtube.com/watch?v=27_IVsunGHg
- Lipponen L. (2017). Tutkiva oppiminen varhaispedagogiikassa. Teoksessa Hujala E. ja Turja L. (toim.), *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. (s. 29–36). Jyväskylä: PS-kustannus
- Luukkonen L. (2008). Keskiössä lapsi. Teoksessa Luukkonen L. (toim.), *Jokapäiväinen leipä, lepo ja leikki - Kirkon aamu- ja iltapäiväkerhotoiminnan käsikirja*. (s.51–69). Helsinki: Lasten Keskus Oy
- Malkavaara M. (2011a). Osallisuus ja ihmisen arvo Raamatussa. Teoksessa Nurmi S. & Rantala K. (toim.), *Näyn ja kuulun - Lapsen etu ja osallisuus*. (s. 91–108). Helsinki: LK-kirjat
- Malkavaara M. (2011b). Osallisuus, kirkko ja sen teologia. Teoksessa Nurmi S. & Rantala K. (toim.), *Näyn ja kuulun - Lapsen etu ja osallisuus*. (s. 109–135). Helsinki: LK-kirjat
- Mäkelä J. (2011). Osallisuuden merkitys lapsen ja nuoren kehitykselle. Teoksessa Nurmi S. & Rantala K. (toim.), *Näyn ja kuulun - Lapsen etu ja osallisuus*. (s. 13–23). Helsinki: LK-kirjat

- Määttä P. & Rantala A. (2016). *Tavallisen erityinen lapsi - Onnistuneen yhteistyön arvoitusta ratkomassa*. Juva: PS-kustannus.
- Nuori Suomi ry. ia. Lapsi ohjattavana. Saatavilla 13.3.2019 http://www.suunnittelen-liikuntaa.fi/NuoriSuomi/Evaita_ohjaamiseen/nuorisuomi/Lapsi/
- Nurmi S. (2011). Johdanto. Teoksessa Nurmi S. & Rantala K. (toim.), *Näyn ja kuulun - Lapsen etu ja osallisuus*. (s. 6–10). Helsinki: LK-kirjat.
- Opetushallitus (2018). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Helsinki. Saatavilla https://www.oph.fi/download/195244_Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet19.12.2018.pdf
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2016a). Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä. Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset. Saatavilla <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75405/OKM21.pdf>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2016b). Tieteelliset perustelut varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suosituksille. Saatavilla <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75406/OKM22.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Pellikka I. (2017). Katse katsomuskasvatukseen. Teoksessa Hujala E. ja Turja L. (toim.), *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. (s. 150–157). Jyväskylä: PS-kustannus
- Puustjärvi A. (2010). Uskonto ja lapsen mielenterveys. Teoksessa Ubani M., Kallioniemi A. & Luodeslampi J. (toim.), *Kokonaisvaltainen kasvatus, lapsi ja uskonto*. (s. 157–168). Helsinki: Lasten Keskus Oy
- Pönkkö A. & Sääkslahti A. (2017). Liikkuva lapsi. Teoksessa Hujala E. ja Turja L. (toim.), *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. (s. 136–149). Jyväskylä: PS-kustannus
- Ranta P. (2014) Liikuntasuositukset ja liikuttava seurakunta. Teoksessa Helle-Lahti E. (toim), *Liikuttava seurakunta* (s. 15–19) PTK - Poikien ja Tyttöjen Keskus. Kirjapaja Helsinki.
- Reina R. (2016). Päiväkotityöhökoulusta mentorointiin - Yhteiskunnan varhaiskasvatuksen uskontokasvatuksen mentorointi haastaa seurakuntien työntekijöitä edelleen. Teoksessa Valtonen M. & Sutinen P. (toim.), *Varhaiskasvatus ja perhetoiminta seurakunnissa*. (s. 89–102). Tampere: Juvenes Print Oy
- Roos P. (2016). *Mitä kuuluu? - Lapsen kertomukset ja osallisuus päiväkotiarjessa*. Vaasa: Waasa Graphics Oy.

- Serkkola E. (25.4.2018). Uskontokasvatus vaihtui katsomuskasvatukseen - Helsingissä päiväkotien ja seurakuntien yhteistyö on yhä tiivistä. Saatavilla: <https://www.kirkkojakaupunki.fi/-/uskontokasvatus-vaihtui-paivako-deissa-katsomuskasvatukseen-uskontoa-ei-valttamatta-harjoiteta-joulu-kirkossakaan>
- Soini A. & Sääkslahti A. (2017). Fyysinen aktiivisuus lapsen kasvun ja kehityksen tukena. Teoksessa Koivula M., Siippainen A. & Eerola-Pennanen P. (toim.), *Valloittava varhaiskasvatus - Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia*. (s. 129–144) Tampere: Vastapaino Oy
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko (2013). *Lapset seurakuntalaisina*. Saatavilla: [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/A135233A105C6571C225770000309FFB/\\$FILE/KH_lapset_www.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/A135233A105C6571C225770000309FFB/$FILE/KH_lapset_www.pdf)
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko (2014). Kohtaamisen kirkko. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon toiminnan suunta vuoteen 2020. Helsinki: Kirkkohallitus
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko ia.a. Kirkon jäsenyys. Saatavilla 23.4.2019. <https://evl.fi/tietoa-kirkosta/tilastotietoa/jasenet>
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko ia.b. Liikkuva seurakunta. Saatavilla 5.3.2019. <https://liikkuvaseurakunta.fi/>
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko ia.c. Liikunta-agentit. Saatavilla 20.4.2019. <https://liikkuvaseurakunta.fi/liikunta-agentit/>
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko ia.d. Liikuntakummit. Saatavilla 23.4.2019. <https://liikkuvaseurakunta.fi/liikuntakummit/>
- Tahvanainen I. & Turunen S. (2017). Leikin katsomukselliset ulottuvuudet. Teoksessa Haapsalo T., Petäjä H., Vuorelma-Glad P., Sandén M., Pulkkinen H., Tahvanainen I. (toim.), *Varhaiskasvatus katsomusten keskellä*. (s. 166–176) Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy
- Tast S. (2017). Oikeus omaan katsomukseen ja katsomuskasvatukseen. Teoksessa Haapsalo T., Petäjä H., Vuorelma-Glad P., Sandén M., Pulkkinen H., Tahvanainen I. (toim.), *Varhaiskasvatus katsomusten keskellä*. (s. 12–21) Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy
- Toom A., Rautiainen M. & Tähtinen J. (2017). Unelma osallisuudesta - kasvatuksella kohti oppimista ja yhteiskunnallista osallisuutta. Teoksessa Toom A., Rautiainen M. & Tähtinen J. (toim.), *Toiveet ja todellisuus - Kasvatus*

osallisuutta ja oppimista rakentamassa. (s. 9–27). Jyväskylä: Suomen Kasvatustieteellinen seura ry.

- Torppa M. (2008a). Aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteet. Teoksessa Luukkonen L. (toim.), *Jokapäiväinen leipä, lepo ja leikki - Kirkon aamu- ja iltapäiväkerhotoiminnan käsikirja.* (s. 27–36). Helsinki: Lasten Keskus Oy
- Torppa M. (2008b). Perhe, lapsen tärkein kasvuympäristö. Teoksessa Luukkonen L. (toim.), *Jokapäiväinen leipä, lepo ja leikki - Kirkon aamu- ja iltapäiväkerhotoiminnan käsikirja.* (s. 70–82). Helsinki: Lasten Keskus Oy
- Turja, L. & Vuorisalo, M. (2017). Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus oppimisessä. Teoksessa Koivula M., Siippainen A. & Eerola-Pennanen P. (toim.), *Valloittava varhaiskasvatus - Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia.* (s. 36–51.) Tampere: Vastapaino Oy
- Ubani M. (2010). Lapsen kokonaisvaltaisuus uskontokasvatuksessa. Teoksessa Ubani M., Kallioniemi A. & Luodeslampi J. (toim.), *Kokonaisvaltainen kasvatus, lapsi ja uskonto.* (s. 39–53). Helsinki: Lasten Keskus Oy
- Vantaan seurakunnat. Varhaiskasvatuksen katsomuskasvatus. Saatavilla 7.3.2019.
<https://www.vantaanseurakunnat.fi/info-ja-asiointi/yhteistyokumppaneille/kasvatusyhteistyoyhteistyokumppanina-paivakodit/katsomuskasvatus>

LIITE 1. MATERIAALIPAKETTI SEURAKUNNALLE

Liikkumalla läheemmäs Luojaa

Materiaalipaketti Malmin seurakunnan
varhaiskasvatukseen käyttöön

Anki Korkalainen
Kia Raitaranta

Opinnäytetyö
Diakonia-
ammattikorkeakoulu

KIRKKO HELSINGISSÄ
MALMIN SEURAKUNTA

HEI PÄIVÄKERHO-OHJAAJA!

Tässä materiaalipaketissa on liikunnallisia kokonaisuuksia käytettäväksi lasten kanssa. Liikunnan ja leikin ohella käydään yhdessä läpi hengellisyyden osia ja sitä, mitä se voisi tarkoittaa. Jokaiselle kerralle on määritelty erikseen hengellinen ja liikunnallinen teema, joiden tavoitteena on tukea lapsen kokonaisvaltaista kehitystä. Tämä materiaalipaketti on osana opinnäytetyömme sosionomi (AMK) ja kirkon nuorisotyönohjaajan tutkintoa Diakonia-ammattikorkeakoulussa.

Materiaalipaketti on pyritty rakentamaan niin, että voit ottaa siitä vain osia tai hyödyntää liikuntatuokioita kokonaisuutena riippuen tilasta ja ajasta, jotka sinulla on käytössäsi. Yhteensä teemoittain rakennettuja kokonaisuuksia on tässä materiaalipaketissa viisi, ja niiden pituus vaihtelee 30–40 minuutin välillä. Parhaiten liikuntatuokiot onnistuvat liikuntasalissa tai ulkona, mutta esimerkiksi mukaan liitetyt hartausmateriaalit ja muut hiljaiset tarinahetket on mahdollista toteuttaa missä vain!

Kaikki kerrat on rakennettu tietyllä kaavalla: aloitus, energianpurku, lopetus ja se esitellään aina tunnin alussa. Rakenteesta on kerrottu lisää materiaalipaketin sivulla 4. Rakenteen lisäksi jokaiselle kerralle on annettu suuntaa-antava aikatauluehdotus. Näin voit nopealla vilkaisulla jo todeta, onko tämä hyvä ryhmälle vai ei, tai mitä osia sieltä haluaisit hyödyntää. Tämän jälkeen jokainen tuokio ja siihen liittyvät puuhut on selitetty auki. Materiaalipaketti sisältää liikunnallisten leikkien lisäksi myös sisältöihin liittyviä hartausosuuksia, sekä askarteluohjeita.

Ohjelmat ovat pyritty rakentamaan niin, että mahdollisimman paljon voitaisiin hyödyntää omaa kehoa, kun taas erilaisia välineitä tarvittaisiin mahdollisimman vähän. Välineitä kuitenkin tarvitaan jonkin verran, ja ne on aina lueteltu alussa. Voit soveltaa myös sen mukaan, mitä sinulla on jo saatavilla.

Materiaalipaketti on toteutettu kokonaisuudessaan Tapanilan päiväkerhossa keväällä 2018, josta kuvitus on peräisin. Toteutetun kokonaisuuden pohjalta materiaalipakettia on muokattu nykyiseen muotoonsa.

Liikunnallisia päiväkerhohetkiä hengellisyyden parissa!

Toivottavat
Anki Korkalainen ja Kia Raitaranta
Diakonia-ammattikorkeakoulu

2

Diak

SISÄLTÖ

JOHDANTO	2
SISÄLTÖ	3
TOIMINTATAPOJEN ESITTELY	4
Yhden kokonaisuuden rakenne	4
Hymynaamakortti -työskentely	5
1 Minä olen ihme! / Eläinkortit	6
2 Hyvät teot / Häntäpallot	9
3 Hiljentyminen / Musiikkiliikunta	12
4 Oikea ja väärä / Värit	15
5 Lähimmäisenrakkaus / Kehonosat	18
LIITE 1: Hymynaamakortti	21
LIITE 2: Eläinkortit	24

TOIMINTATAPOJEN ESITTELY

YHDEN KOKONAIKUUDEN RAKENNE

Jokainen kokonaisuus on rakennettu saman kaavan mukaan. Erityisesti aloituksella, energianpurkuleikillä ja yhteisellä loppurentoutuksella tai -keskustelulla on suuri rooli jokaisella kerhokerralla. Jokaisella kerhokerralla käydään läpi myös kehontuntemusta, liikunnallisia perusliikkeitä sekä ryhmä- ja parityöskentelytaitoja. Materiaalipaketissa on mukailtu Liikuntaleikkikoulun ohjaajakoulutuksessa saatua materiaalia, jossa määritellään suositukset siitä, miten vastaavaa toimintaa kannattaa järjestää.

Aloituksessa ja lopetuksessa kaikki istuvat piirissä, jolloin on mahdollista nähdä kaikki samaan aikaan. Tämä luo yhdenvertaisuutta, kun ohjaaja pystyy huomioimaan kaikki lapset samanarvoisesti ja niin myös lapset toisensa. Jo ensimmäiseltä kerralta alkaen tutut rutiinit luovat myös turvallisuuden tunnetta, joka osaltaan edistää materiaalipaketin tavoitetta tukea lapsen kokonaisvaltaista kehitystä.

Materiaalipaketin rakennetta on helpotettu määrittelemällä eri symbolit eri toiminnoille:

→ aloitus

energian purku

parityöskentely / ryhmässä toimiminen

liikunnalliset perusliikkeet / liikunnallinen opetus

kehontuntemus

lopetus / rentoutuminen

HYMNAAMAKORTTI -TYÖSKENTELY

Hymynaamakortti -työskentely toimii välineenä kysyä lapsilta palautetta ohjatun liikuntatuokion sisällöstä. Tämän avulla lapsella on mahdollisuus kertoa, pitikö hän tästä kerhokerrasta, vai oliko siinä jotain mistä hän ei välittänyt.

Ohjaajan kortissa on toisella puolella hymiö, jolla on suupielet alaspäin ja toisella puolella hymyilevät kasvat. Kerrotaan lapsille, että he saavat kohta kertoa mitä mieltä olivat tästä kerrasta. Näytetään aluksi surullista hymiötä, ja kerrotaan, että lapset saavat viitata, jos kerhossa on tuntunut tylsältä tai on ollut jokin suru. Ohjaaja painottaa, että silloin tällöin surun hetkiä tulee eteen, eikä sille aina voi mitään. Lapsi saa halutessaan kertoa ääneen kaikille, mikä on tuntunut pahalta, mutta pakollista tämä ei ole.

Käännetään kortti ympäri ja kysytään kenellä on ollut kivaa tänään kerhossa. Annetaan taas lapsille lupa viitata ja halutessaan saa myös kertoa miksi kerhossa oli mukavaa, tai mistä leikistä lapsi erityisesti piti. Kiitetään lapsia kaikesta palautteesta, mitä he antavat.

Hymynaamakortti löytyy liitteestä 1.

Tässä materiaalipaketissa esitellyistä kokonaisuuksista jokaisessa liikuntatuokiossa hymynaamakorttia ei käytetä. Palautetta voidaan kysyä myös kasvojen ilmeillä tai erilaisilla kysymyksillä, joihin lapset saavat vastata viittaamalla tai vaikkapa nyökkäämällä. Nämä muut tavat ovat esitelty näiden tuokioiden kohdalla erikseen. Näiden muiden tapojen sijaan jokaisen kokonaisuuden lopussa voit kuitenkin aivan yhtä hyvin toteuttaa myös tässä esitellyn hymynaamakortti-työskentelyn.

1

Hengellinen teema: Minä olen ihme!

Liikunnallinen teema: Eläinleikit

Liikuntatuokion rakenne (35min)

1. Aloituspöytä: tervehtiminen ja nimenhuuto (4min)
2. Energianpurku: Eläinhippa (8min)
3. Seuraa johtajaa -leikki (5min)
4. Eläinkortit (10min)
5. Rentoutuminen (8min)

Tarvittavat välineet: liivi/huivi, eläinkortit (liite 2), kaksi samanlaista mutta eriväristä pehmolelua, Raamattu, hymynaamakortti (liite 1)

→ Aloituspöytä

Pidetään ensimmäisellä kerralla tuttu ja turvallinen nimenhuuto. Kun lapsi kuulee nimensä, hän saa vilkuttaa ohjaajalle. Käydään kaikkien nimet läpi.

Ohjaaja kertoo: Tänään me pohditaan meidän erilaisuutta, ja sitä, millaisiksi Jumala on tämän kaiken maailman ja meidän ihmiset ja eläimet luonut. Olemme arvokkaita sellaisina kuin olemme, ja niin ovat kaikki eläimetkin. Aloitetaan siis eläinhipalla!

⚡ Energian purku: Eläinhippa

Eläinhippassa liikutaan aina ohjaajan kertoman eläimen tavalla.

Esimerkkieläiminä pupu (=hypitään), hevonen (=laukataan), koira (=kontataan), lintu (=juostaan heiluttamalla käsiä siipinä). Hippa pitää merkinä esimerkiksi liiviä tai huivia kädessä, hippa vaihtuu kosketuksesta. Kysytään lapsilta ehdotuksia, mitä muita eläimiä voimme leikkiä.

Seuraa johtajaa -leikki

Jokainen saa vuorollaan näyttää liikkeen, jota muut matkivat. Näytetään, että jokaisella on oma vuoronsa ja arvonsa. Voidaan toteuttaa ympyrässä paikoillaan, tai juoksemalla salia ympäri.

! Eläinkortit

Ohjaaja näyttää yhtä eläinkorttia (liite 2) kerrallaan ja jokainen saa vuorollaan näyttää miten eläin liikkuu ja ääntelee hänen mielestään. Pujotellaan jonoon asetellut tötteröt leikkien eläintä ja juostaan takaisin jonon loppuun.

Kysytään tässäkin kohtaa lapsilta ehdotuksia muista eläimistä.

Kuvassa lapset leikkivät ohjaajan kanssa karhuja, samalla pujotellen tötteröjonoa. (Anu Vihanto 2018)

♥ Rentoutuminen

Ohjaaja kertoo lapsille: Kaikki me olemme erilaisia. Jokainen meistä on yksilö ja arvokas juuri sellaisena kuin on. Voidaan hetki katsella toisiamme, tutkia vähän niitä eroja. Jollakin on pitkät hiukset tai lyhyet jalat. Kaikkia asioita ei kuitenkaan voida nähdä. Me ei katsomalla tiedetä, mikä on jonkun lempiväri, tai kuinka monta sisarusta hänellä on. Jokainen meistä on kuitenkin omanlaisensa ja erilainen ja se on vaan hyvä asia.

Eläimetkin on kaikki erilaisia. Ne käyttäytyvät eri tavalla ja ovat muutenkin toisistaan poikkeavia. Esimerkiksi tässä on Simo, joka on vihreä ja aivan tavallinen kilpikonna. Simo tykkää tosi paljon nukkumisesta ja vastaleikatun nurmikon tuoksusta. Se tykkää kesällä ottaa päiväunia varjoisalla nurmikolla. Simo on vähän ujo, mutta todella mukava kaikkia kohtaan.

Inna taas on vähän erinäköinen, vaaleanpunainen kilpikonna. Se tykkää tanssia erilaisia tansseja ja näytellä. Inna tykkää paljon jutella kaikkien muiden kanssa ja on aika rempseä persoona.

Kuitenkin kun nämä kilpikonnat laittaa vierekkäin, ne ovat täysin samanarvoisia, Jumalankin silmissä. Jumala arvostaa meidän kaikkien ominaisuuksia ja pitää meitä yhtä tärkeinä. Eikö vain?

Kuvassa lapset tutkivat ohjaajan kanssa kahta erilaista kilpikonnaa. (Anu Vihanto 2018)

Kuka on nähnyt Raamatun aikaisemmin? Myös Raamatussa sanotaan, kuinka tärkeitä ja ihania jokainen meistä on.

Luetaan Raamatusta Ps. 139:14.

“Minä olen ihme, suuri ihme,
ja kiitän sinua siitä.
Ihmeellisiä ovat sinun tekosi,
minä tiedän sen.”

Kysytään lapsilta palautetta pidetystä kokonaisuudesta hymynaamakortin avulla. Toisella puolella korttia on surullinen naama ja toisella puolella iloinen. Näytetään ensin surullista naamaa ja kysytään “Kenellä on ollut tänään kerhossa jokin suru tai muuten tylsää? Saa viitata tai kertoa ääneen.” Kun lapset ovat vastanneet, näytetään iloista korttia ja kysytään: “Kenellä on ollut tänään kerhossa kiva mieli tai hauskaa? Saa taas viitata tai kertoa kaikille!”

Taputetaan vielä kaikki itsellemme ja toisillemme kun meni niin hyvin kerhossa.

2

Hengellinen teema: Hyvät teot Liikunnallinen teema: Häntäpallot

Liikuntatuokion rakenne (30min)

1. Aloitus: tervehtiminen ja nimenhuuto (5min)
2. Energianpurku: Yhteinen hippaleikki (5min)
3. Häntäpallot (10min)
4. Oma puoli puhtaaksi (5min)
5. Lopetus (5min)

Tarvittavat välineet: häntäpallot (askarteluohje ohjelman lopussa), renkaita, maali

→ Aloitus: tervehtiminen ja nimenhuuto

Ohjaaja kertoo: Tänään pohdimme vähän hyviä tekoja ja leikitään yhdessä leikkejä. Koittakaa jokaisesta leikistä miettiä jokin hyvä teko, mitä teitte, käydään niitä vielä ihan lopuksi läpi!

Aloitetaan yhdessä nimenhuudolla. Kun ohjaaja sanoo nimesi, pomppaa korkealle ilmaan ja tee jokin ääni! Muut istutaan ringissä ihan hiljaa, niin jokaisella on oma vuoronsa.

⚡ Energian purku: Yhteinen hippaleikki

Lapset saavat päättää mitä hippaa haluavat tänään leikkiä.

Leikin hyvät teot: Päätetään yhdessä leikki, pelastetaan toiset jos jää kiinni, reilusti pelaaminen

Häntäpallot

Tutkitaan ensin jokainen itse mistä häntäpallot on tehty. Rapistellaan ja tunnustellaan.

Ohjaaja ohjeistaa vaiheittain:

1. Heitetään oikein oikein korkealle ilmaan ja koitetaan napata kiinni.
2. Heitetään renkasiin, joita ohjaaja pitää ilmassa.
3. Tähdätään maaliin ja kun osuu voidaan hakea kassista seuraava. Muistetaan antaa kaverille vuoro ja kannustetaan myös muita!
4. Kerätään kaikki yhdessä takaisin kassiin. Voidaan heittää vielä uudestaan kassi tyhjäksi, jos on aikaa.

Kuvassa lapset tutkivat häntäpalloja (Anu Vihanto 2018)

Leikin hyvät teot: Kannustetaan myös muita ja annetaan jokaiselle vuoro.

Oma puoli puhtaaksi

Levitetään häntäpallot ympäri salia, jaetaan lapset ja tila kahtia. Tarkoituksena on omalta puolelta saada heitettyä kaikki häntäpallot naapurin puolelle. Lopuksi autetaan ohjaajaa keräämällä kaikki häntäpallot pussiin yhdessä.

Leikin hyvät teot: Toimitaan joukkueena ja autetaan muita.

♥ Lopetus

Kysytään lapsilta esimerkkien avulla hyviä tekoja. Kysymyksiä voivat olla esimerkiksi seuraavanlaisia: “Oletko auttanut kotona siivoamaan leluja?” tai “Oletko kehunut kaveria tai kertonut hänelle jotain kivaa?” Ohjaaja johdattelee keskustelua, jos lapset eivät keksi kysymyksiin vastauksia.

Ohjaaja kertoo: Hyviä tekoja kannattaa tehdä, koska siitä tulee kaverille hyvä mieli. Tällöin myös kaveri tekee takaisin hyviä tekoja. Jokainen pienikin hyvä teko voi piristää jonkun toisen päivää todella paljon ja siitä tulee todella hyvä mieli.

Nyt saa jokainen näyttää ilmeellä minkälainen tunne kerhosta jäi. Oliko tylsää tai surua (suupielet alaspäin) vai kivaa (hymyily)? Jos oli koko ajan paha mieli voi laittaa kädet puuskaan ja kulmat kurttuun, jos oli koko ajan hyvä mieli voi alkaa nauramaan ja vilkuttamaan hurjasti!

Taputetaan vielä kaikki itsellemme ja toisillemme kun meni niin hyvin kerhossa!

HÄNTÄPALLOJEN ASKERTELUOHJE:

Tarvikkeet: sanomalehteä, värikkäitä muovipusseja

Rytätään aikuisen nyrkin kokoiseksi palloksi yksi sanomalehden aukeama. Rytätty sanomalehti laitetaan värikkään muovipussin sisälle, johon tehdään tiukka solmu aivan pallon jälkeen. Valmista tuli!

Vinkki! Häntäpallot voidaan rakentaa myös yhdessä lasten kanssa ennen tuntia! Ohjaajan kannattaa kuitenkin huomioida, että häntäpalloja olisi hyvä olla tehtynä noin 20-30 kappaletta, jotta leikit ovat mieleisiä.

3

Hengellinen teema: Hiljentyminen

Liikunnallinen teema: Musiikkiliikunta

Liikuntatuokion rakenne (35min)

1. Aloitus: tervehtiminen ja nimenhuuto (4min)
2. Energianpurku: Maa-meri-laiva, mukana eläinten äänet (7min)
2. Omalla keholla musiikkia (3min)
3. Pää-olkapää-peppu -leikki (3min)
4. Tyyntä ja myrskyä -leikki (8min)
5. Rentoutuminen (5min)
6. Lopetus (2min)

Tarvittavat välineet: kaiutin tai radio, patjoja

→ Aloitus

Jokainen kertoo oman nimen ja näyttää jonkin liikkeen tai äänen: muut tervehtivät tekemällä saman liikkeen.

Ohjaaja kertoo: Harjoitellaan tänään vähän hiljentymistä ja hiljaisuudessa olemista, se kun on välillä tosi vaikeaa. Samalla siitä voi saada paljon apua ja hiljaisuus voi rentouttaa, kun ei tarvitse oikein ajatella mitään. Sen takia me tänään pidetään kovaakovaa ääntä ja ollaan myös aivan hipihiljaa.

⚡ Energian purku: Maa-meri-laiva -leikki

Merkitään saliin kolme aluetta: kumpaankin päätyyn ja keskiviivalle yksi. Nämä ovat maa, meri ja laiva. Ohjaaja huutaa kovaan ääneen aina minne alueelle liikutaan seuraavaksi.

Otetaan myös eläimet tähän leikkiin mukaan: kun ollaan maalla, voidaan pomppia niin kuin puput. Merellä voidaan uida niin kuin kalat ja laivassa taas olla merilokkeja. Koitetaan aina myös keksiä, että miten eläin äänтелеe. Lapsilta voi kysyä tähän ehdotuksia!

! Omalla keholla musiikkia

Miten voi soittaa jaloilla/käsillä/suulla? (Tömistely, taputtaminen, viheltäminen, napsuttelu...) Soitetaan kaikki yhdessä samaan aikaan ja otetaan lapsilta ehdotuksia.

🧑 Pää-olkaa-peppu -leikki

Kerrotaan lapsille, että seuraavaksi pääsemme soittamaan lisää meidän kehoja ja tehdään se nyt yhtä aikaa. Soitetaan Fröbelin Palikoiden "Pää-olkapää-peppu" - laulu kaiuttimista ja tanssitaan sen mukaan. Otetaan muutamaan kertaan, jonka jälkeen voidaan vielä kerran koittaa itse laulaa laulu.

🧑 Työntä ja myrskyä - leikki

Lapset muodostavat myrskyävän meren. Aina kun musiikki soi, meri saa pitää hurjan kovaa ääntä esimerkiksi tömistämällä, hyppimällä tai huutamalla ja juosta vapaasti niin lujaa kuin mahdollista. Kun musiikki lakkaa, pysähdytään mahdollisimman äkkiä eikä sanota enää sanaakaan.

Muutaman kierroksen jälkeen lisätään sääntöjä: kun musiikki lakkaa ja huudetaan "myrsky!", mennään vatsalleen makaamaan myrskyä suojaan. Kun huudetaan "vettä maassa!" niin kiivetään jonkin korkeamman tason päälle kohoavaa vettä karkuun, esimerkiksi puolapuille, penkille tai paksulle patjalle. Paikalla ollessa ei vielääkään sanota sanaakaan.

♥ Rentoutuminen

Maataan patjoilla ja kuunnellaan rauhallista musiikkia. Samalla ohjaaja lukee tarinan: Kerron teille tarinan nallesta nimeltä Tiuku. Voit tarinan ajaksi laittaa silmät kiinni, jos siten pystyt keskittymään tarinaan paremmin. Ollaan kaikki ihan hiljaa, sillä Tiuku-nallella on meille tärkeää asiaa.

Tiuku päätti eräänä aurinkoisena päivänä lähteä kävelemään niitylle. Se pakkasi eväskoriin mukaan tekemänsä kolmiolivat, pullollisen mehua sekä suurennuslasin. Pieni nalle ajatteli, että voisi sen avulla tutkia niityn pieniä ötököitä. Se veti jalkaa vielä shortsit, laittoi lippalakin päähän ja lukitsi kotikolon oven.

Hiljaa vihellellä Tiuku lähti kulkemaan tuttua reittiä niitylle. Ympäröivästä metsästä ei juuri mitään ääniä kuulunut, muutama heinäsiirkka siritti tien vieressä. Tiukun tassuista kuului rahiseva ääni, kun hän kulki polulla. Yhtäkkiä Tiuku törmäsi johonkin. Kuului "tumpsis" ja Tiuku kellahti maahan. Se hieroi hetken päätään, joka oli kolauksesta mennyt vähän sekaisin. Varovaisesti se nousi ylös, tarkisti, että eväskori oli säilynyt ehjänä ja kohotti katseensa kohti taivasta. Siellä hyvin korkealla näkyivät ystävälliset kasvat, jotka hymyilivät Tiukulle.

Tiuku tuijotti suoraan lapsen kasvoihin. Se säikähti hieman, mutta hymyili sitten varovaisesti takaisin. Lapsi laskeutui alemmas niin, että kahden kasvot olivat samalla tasolla.

“Minä olen Nooa”, poika esitteli itsensä ja hymyili lisää. “Mikä sinun nimesi on?”
 “Olen Tiuku”, nalle sanoi reippaasti. “Olen menossa tutkimaan ötököitä niitylle.”
 “Saanko tulla mukaan?” Nooa kysyi ja jatkoi: “Voin kantaa sinua jos haluat.”
 Tiuku nyökkäsi ja poika nosti hänet syliinsä. Kaksikko jatkoi matkaansa puhumatta mitään ja Tiuku pystyi taas kuunnella metsän ihanaa ääntä.

Nooalla oli niin pitkät jalat, ettei aikaakaan että he olivat jo niityn laidalla.
 “Mistä niitä ötököitä löytää? Nooa kysyi kiinnostuneena. Tiuku kohautti hartioitaan ja avasi eväskorin. Se tarjosi toista leipää Nooalle, joka otti sen iloinen ilme kasvoillaan vastaan. Hiljaa he mutustivat leipänsä ja joivat pullollisen mehua puoliksi.

“Minä tykkään olla hiljaa”, Tiuku kuiskasi. “Pidän siitä, että voi rauhassa tutkia ja kuunnella maailmaa. Välillä on vaan todella kova meteli, niin kova että sattuu korviin.” Nooa nyökkäsi ja kertoi olevansa samaa mieltä.

“Välillä minä itsekin pidän liian kovaa meteliä”, poika myönsi ja katsoi Tiukua.

“Mutta jos joku pyytää minua olemaan hiljempaa, niin silloin muistan aina kunnioittaa toisen toivetta ja leikin vähän rauhallisemmin.”

“Se on todella kiltisti tehty”, Tiuku vastasi ja pakkasi eväskorin. “Minä voisin mennä jo päiväunille.”

“Haluatko, että kannan sinut takaisin kotiin?” Nooa kysyi innoissaan.

“Kiitos, mutta ei tarvitse. Menen mielelläni rauhassa ja ihan hiljaa takaisin kotiin”, Tiuku vastasi. Nooa nyökkäsi ja näytti hiukan surulliselta, että he näin pian lähtivät eri teille. Tiuku halusi piristää poikaa ja kysyi:

“Lähdetkö joskus toistekin kanssani seikkailulle metsään?” Nooan silmät säihkyivät ja hän huusi todella kovaa: “Kyllä!”

Tiukua nauratti ja kaksikko halasi, ennen kuin nalle lähti taapertamaan kotia kohtia.
 (kirjoittanut Anki Korkalainen, 2019)

Ohjaaja kysyy: Oliko vaikeaa olla hiljaa? Tuntuiko hyvältä, kun sai pitää niin kovaa ääntä kuin itse halusi? *Keskustellaan tästä yhdessä.*

Lopetus

Näytetään taas kasvojen ilmeillä, miltä tuntui kerhossa – olitko surullinen vai iloinen? Saa halutessaan myös kertoa, mikä oli erityisen kivaa tai mikä erityisen tylsää.

Taputukset kaikille hyvin menneestä kerhosta!

4

Hengellinen teema: Oikea ja väärä

Liikunnallinen teema: Värät

Liikuntatuokion rakenne (35min)

1. Aloitukset: nimet läpi värien kanssa (5min)
2. Energianpurku: Liikennevalot (5min)
3. Timantit (7min)
4. Leikkivarjo (7min)
5. Väripeili (5min)
6. Rentoutuminen (7min)

Tarvittavat välineet: punainen ja vihreä tötterö tai jokin muu samanvärinen esine, timantit (askarteluohje ohjelman lopussa), leikkivarjo, kaiutin

→ Aloitukset: nimet läpi värien kanssa

Jokainen saa kertoa oman nimensä ja lempiväriensä ja muut vastaavat "Moi vihreä- *oma nimi!"

⚡ Energian purku: Liikennevalot

Juostaan niin kauan kun ohjaaja näyttää vihreää valoa (kartio, joku paperi) ja kun nostaa punaisen ylös, pitää kaikkien pysähtyä.

Timantit

Levitetään eri värisiä timantteja alueelle. Ohjeistetaan lapsia keräämään oikean väriset timantit oikeaan aarrearkkuun. Aarrearkut voivat olla vierekkäin, tai useamman metrin päässä toisistaan. Loppuvaiheessa ohjaaja voi olla timanttivaras, joka tulee nappaamaan osan jo kerätyistä timanteista ja lasten tulee ottaa tämä kiinni. Samalla rosvo hyppysistä voi tipahtaa timantteja, jotka tulee vielä kerätä oikeaan aarrearkkuun.

Ohjaaja kysyy: Tekikö rosvo teidän mielestänne oikein?

! Leikkivarjo

1. Asetetaan varjo maahan ja käydään värit järjestyksessä läpi yhteen ääneen lausuen. Pidetään varjo maassa ja liikutaan aina ohjaajan kertoman värin päälle.
2. Otetaan jokainen varjosta kiinni, joko reunasta tai kahvasta ja heilutetaan yhtä aikaa ylös ja alas. Harjoitellaan muutamaan kertaan näin.
3. Lasketaan varjo alas ja kuunnellaan ohjaajan ohjeistus: Ohjaaja kertoo aina jonkun värin, josta kiinni pitävät lapset saavat päästää varjosta irti sen ollessa ylhäällä ja vaihtaa varjon alla keskenään paikkaa.

Väripeili

Yksi on kääntynyt selin muihin päin, jotka ovat lähtöviivalla noin kymmenen metrin päässä. Selinkääntynyt kertoo, minkä värin perusteella saa liikkua lähemmäksi. Esimerkiksi "Se kenellä on päällään punaista, saa ottaa kolme jättimäistä askelta." tai "Se kenellä on päällään sinistä saa ottaa viisi pientä askelta". Ensimmäisenä perille päässyt saa seuraavalla kierroksella sanoa värejä. Ollaan muutamia kierroksia tätä.

Ohjaaja kysyy: Tekikö mielesi huijata tai huijasitko sinä jossakin kohtaa leikkiä?
Onko huijaaminen reilua muita leikkijöitä kohtaan?

Rentoutuminen

Ohjaaja kertoo: Rauhoitutaan kuuntelemaan tarina, jossa kerrotaan ihmisistä jotka tekevät oikein ja jotka tekevät väärin. Voit laittaa silmät kiinni, jos haluat.

Laupias samarialainen (Luuk. 10)

Monet kyselivät Jeesukselta kaikenlaista, mutta jotkut halusivat vain esittää hänelle kompakysymyksiä saadakseen hänet kiinni väärästä vastauksesta. Jeesus vastasikin usein näihin hankaliin kysymyksiin kertomalla tarinan. Eräänä päivänä yksi Israelin hengellisistä johtajista tuli kysymään häneltä: "Mitä minun pitää tehdä, jotta saisin ikuisen elämän?"

Jeesus vastasi: "Mitä Jumalan pyhässä sanassa sanotaan?"

Mies vastasi: "Rakasta Herraa, Jumalaasi, koko sydämeestäsi ja koko sielustasi, koko voimallasi ja koko ymmärrykselläsi, ja lähimmäistä niin kuin itseäsi."

Jeesus sanoi: "Oikein vastasit. Tee näin, niin saat elää ikuisesti taivaassa."

Hengellinen johtaja halusi osoittaa toisille, kuinka hyvä hän on, joten hän kysyi Jeesukselta: “Kuka sitten on lähimmäinen?”

Jeesus vastasi hänelle kertomalla tarinan: “Eräs mies oli matkalla Jerusalemita Jerikoon, kun rosvojoukko yllätti hänet. Rosvot pieksivät hänet ja jättivät hänet tienvarteen henkivieriin. Kohta samaa tietä tuli pappi Jerusalemin temppelistä. Hän näki mukiloidun miesparan, mutta ei ollut näkevinään vaan meni ohi eikä jäänyt auttamaan. Pian sen jälkeen tuli toinenkin mies, joka oli töissä temppelissä. Hänkin näki miehen, mutta papin tavoin väisti, meni ohi eikä jäänyt auttamaan. Sitten tuli samaa tietä hyvä mies Samariasta. Juutalaiset ja samarialaiset eivät tulleet toimeen keskenään ja yrittivät aina vältellä toisiaan. Mutta tämä hyvä samarialainen sääli piestyä miestä. Hän pysähtyi, nousi aasinsa selästä. Samarialainen sitoi miehen haavat ja vei hänet majataloon. Hän lupasi maksaa kaikki kulut miehen hoitamisesta terveeksi.”

Kerrottuaan tarinan Jeesus kysyi: “Sanopa: kuka näistä kolmesta kohteli ryöstettyä ja mukiloitua iestä kuin hyvä lähimmäinen?”

Hengellisen johtajan oli pakko vastata: “Se, joka auttoi häntä, se samarialainen.”

Jeesus sanoi: “Sinunkin pitää kohdella hyvin kaikkia, joita tiellesi osuu.”

(Tarina kirjasta: Dawn Mueller: Lasten Oma Raamattu 2014, s 200–202 Päivä-osakeyhtiö)

Annetaan vielä koko ryhmälle yhteinen loppuhalaus ja taputetaan kaikille hyvin menneestä kerhosta.

TIMANTTIEN ASKARTELUOHJE

Tarvikkeet: värikkäitä kartonkeja, näiden värien kanssa yhteneväiset astiat, laminointikone

Leikataan erivärisistä kartongeista erikokoisia kolmioita tai oikeastaan ihan mitä tahansa muuta muotoa. Laminoimalla kartonginpalaset tulevat kestävämmän paljon kauemmin.

Vinkki! Samoja timantteja voidaan nimittää myös muulla tavalla, jos kokonaisuuden teema on eri. Syksyllä ne voivat olla vaikkapa siemeniä ja keväällä kukkasia, vaikkeivat sen muotoisia olisivatkaan.

5

Hengellinen teema: Lähimmäisenrakkaus

Liikunnallinen teema: Kehonosat

Liikuntatuokion rakenne (40min)

1. Aloitus: tervehtiminen (10min)
2. Energianpurku: Halaushippa (5min)
3. Kehon asennot (10min)
4. Pallon heittäminen (8min)
5. Minihartaus (4min)
6. Rentoutuminen: pallohieronta (3min)

Tarvitavat välineet: pallot, Raamattu, hymynaamakortti

Alustus

Ohjaaja kertoo: Tänään me käymme läpi lähimmäisenrakkautta ja sitä mitä se oikein tarkoittaa. Pohdimme myös miten me voimme liikkeessamme osoittaa välittämistä ja lähimmäisenrakkautta.

→ Tervehtiminen

Kerrotaan oma nimi ja muut tervehtivät hyppäämällä ja sanomalla samaan aikaan "moi *nimi". Kaikkien nimet käydään, myös vanhempien!

Energian purku: Halaushippa

Valitaan muutama hippa, jotka koittavat saada muut kiinni. Jos hippa koskee, tulee pysähtyä paikalleen. Tästä pelastaudutaan toisen halauksella! Hippoja voidaan vaihtaa ja ottaa uusi kierros, jotta kaikki saavat halauksia.

Kehon asennot

Ohjaaja näyttää, millaisiin asentoihin oma keho pyritään yksin tai yhdessä vanhemman kanssa saamaan. Paritehtävissä ohjaaja voi näyttää mallia yhden lapsen kanssa.

Esimerkkejä erilaisista asennoista, joita yritetään tehdä:

- yhdellä jalalla seisominen, kädet leveälle levitettyinä
- varpaillaan seisominen, käsien kurottaminen kattoon
- kyljelleen / vatsalleen / selälleen makaaminen
- kaksi selkää vastakkain
- jalkapohjat ja kämmenet maassa, peppu korkealla ilmassa

Yläpuolella olevassa kuvassa lapset harjoittelevat yhdessä toimimista heittelemällä palloa toisilleen. (Anu Vihanto 2018)

Pallon heittäminen

Ohjaaja kertoo, miten palloa tulee koittaa siirtää toiselle. Muodostetaan pari tai ryhmä oman vanhemman tai perheen kanssa. Myös lapset voivat keskenään olla pari, jos kaikkien vanhemmat eivät ole tulleet paikalle.

Esimerkkejä, miten ohjaaja voi ohjeistaa liikuttamaan palloa:

- istutaan vastakkain jalat auki ja vieritetään palloa
- istutaan vastakkain ja annetaan pallon pomppia muutaman kerran ennen kuin se napataan kiinni
- seisotaan vastakkain ja heitetään toiselle, joka koittaa ottaa suoraan ilmasta kopin
- seisotaan vastakkain ja heitetään toiselle maassa pomppaamisen kautta
- seisotaan vastakkain ja potkaistaan jalalla toiselle

Minihartaus: Jeesus käski meitä rakastamaan toisiamme

Ohjaaja kysyy: Mitä lähimmäisenrakkaus teidän mielestänne tarkoittaa? (Lapset saavat vastata ääneen tai kuiskata omalle vanhemmalle.)

Ohjaaja kertoo: Lähimmäisenrakkaus on sitä, että välitetään kaikista meidän ympärillä olevista ihmisistä. Omasta perheestä, kavereista ja naapureista ja kaikista maailman ihmisistä.

Raamatussa Jeesus kertoo rakkaudesta suurelle ihmisjoukolle. Silloin häneltä kysyttiin että mikä Jumalan antamista käskyistä on kaikista tärkein, ja Jeesus vastasi, että kaikista tärkeintä on rakkaus. Jeesus kehotti meitä kaikkia rakastamaan ja huolehtimaan toisistamme ja itsestämme parhaalla mahdollisella tavalla.

(Raamatusta omin sanoin Mark. 12:28–31)

Osoitetaan vielä vähän sitä lähimmäisenrakkautta ja otetaan viimeinen juttu tällä kerhokerralla:

Rentoutuminen: Pallohieronta

Rentoutumista varten tarvitaan jokaiselle pari, jota hierotaan pallolla kevyesti. Ollaan ihan hiljaa ja näytetään omalle parille, että välitämme hänestä. Hetken kuluttua vaihdetaan osia päittäin.

Lopuksi ohjaaja kysyy vielä palautetta tunnista hymynaamakortin avulla. Muistetaan selittää myös vanhemmille ja sisaruksille, mitä korttien eri ilmeet tarkoittavat!

Kuvassa rauhoitutaan yhdessä minihartauden avulla. Ohjaajan vieressä korissa pienet pehmeät pallot odottamassa pallohierontaa. (Anu Vihanto 2018)

LIITE 1: HYMYNAAMAKORTIT

Hymynaamakortissa on erikseen iloinen ja surullinen ilme. Niiden käyttötarkoitus on selitetty tämän materiaalipaketin alussa.

Sivut kannattaa laminoida yhteen, jolloin korttia kääntämällä ilme vaihtuu. Ilmeet löytyvät seuraavalta kahdelta sivulta.

LIITE 2 ELÄINKORTIT

Seuraavilta sivuilta löytyvät jokaisen eläimen kuva, jonka voi lapsille näyttää aina kun halutaan kyseistä eläintä leikkiä. Kuvat kannattaa tulostamisen jälkeen laminoida, jotta ne säilyvät pidempään.

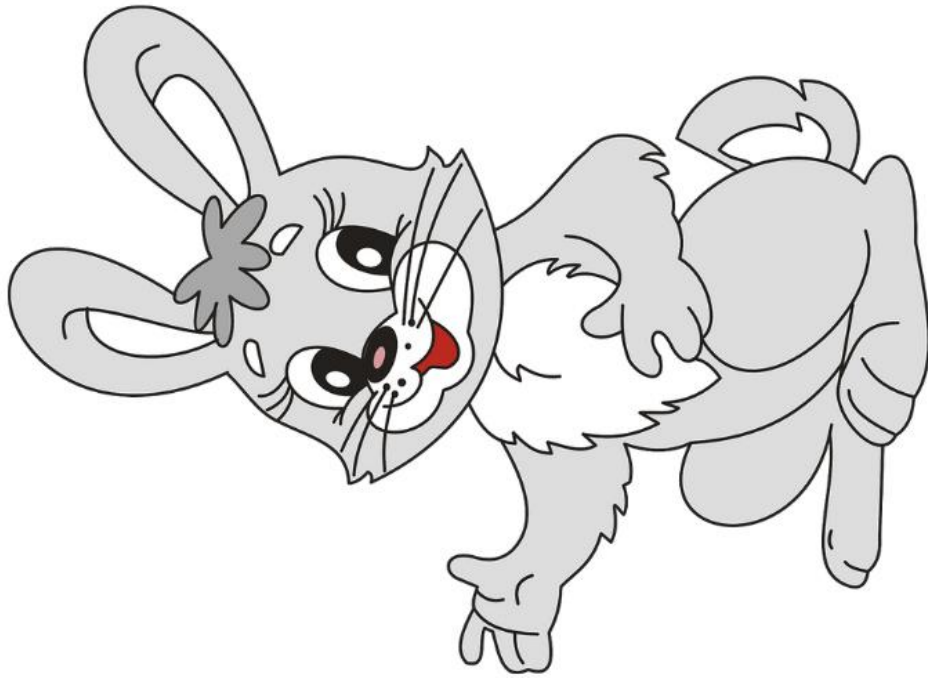
Tällä sivulla lueteltu kaikki materiaalipaketissa esiintyvät eläimet, sekä kuvailtu jokaisen eläimelle mahdollinen liikkumistapa. Omassa lapsiryhmässä voi myös kysyä lapsilta, miten eläin heidän mielestään voisi liikkua. Lapsilta voi myös kysyä, miten kyseinen eläin ääntelehtii ja ottaa sen leikkiin myös mukaan.

1. Karhu : kädet ja jalkapohjat maassa, peppu korkealla ilmassa
2. Hevonen : laukataan
3. Koira : kontataan
4. Pupu: hypitään suorilla jaloilla tasajalkaa, kädet kohotettuna koukkuun rinnan päälle käpäliksi tai nostettuna pitkiksi korviksi
5. Käärme : ryömitään eteenpäin
6. Lintu : juostaan ja heilutetaan käsiä siipinä samaan aikaan
7. Apina: hypähdellään kyykkyasennossa ja rapsutellaan itseämme samaan aikaan
8. Sammakko: hypitään kyykyssä eteenpäin
9. Kirahvi: kävellään varpaillaan ja kurotetaan käsillä kohti kattoon, niin kuin ne olisivat kirahvin pitkä kaula

LIITE 2. VANHEMMILLE LÄHETETTY KIRJE

HEI KOTIVÄKI!

Olen Anki Korkalainen ja opiskelen Diakonia-ammattikorkeakoulussa sosionomin (AMK) ja kirkon nuorisotyönohjaajan tutkintoa. Suoritan viimeisen harjoitteluni Malmin seurakunnassa ja liitän myös opinnäytetyöni harjoitteluun. Teen opinnäytetyön parini Kia Raitarannan kanssa. Kia suorittaa harjoittelunsa ulkomailla, ja tämän takia pidän toiminnallisen osuuden yksin.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tuottaa liikunnallinen materiaalipaketti seurakunnan varhaiskasvatukseen käyttöön. Sisällöltään materiaalipaketti käsittelee kristinuskon oppeja ja hyvinvointia lapsen näkökulmasta. Materiaalipaketin liikuntakokonaisuus tullaan toteuttamaan kokonaisuudessaan Tapanilan päiväkerhossa huhti-toukokuun aikana, joista ensimmäinen kerta pidetään perjantaina 6.4.2018. Lopullinen opinnäytetyö valmistuu syksyn 2018 aikana.

Lastenne nimet eivät tule näkymään lopullisessa opinnäytetyössä, emmekä toteuta varsinaisia haastatteluja. Lapsilta kuitenkin kerätään suullista palautetta siitä, kuinka hyvin he ovat viihtyneet. Lapset pääsevät myös osaltaan mukaan rakentamaan materiaalipaketin sisältöä.

Kutsumme teidät mukaan päiväkerhoon liikkumaan yhdessä lapsenne kanssa perjantaina 20.4.2018. Myös sisarukset ovat tällöin tervetulleita mukaan. Toivomme, että pääsette osallistumaan!

Opinnäytetyöhön on tarkoituksena liittää myös kuvia, jota varten pyydän erikseen kuvauslupaa. Kuvien tarkoituksena on havainnollistaa materiaalipaketin sisältöä ja ohjeistaa työntekijöitä toteuttamaan materiaalipakettia myös jatkossa. Kuvauslupa tämän infokirjeen liitteenä. Palautattehan kuvausluvan mahdollisimman pian.

Vastaan mielelläni opinnäytetyötämme koskeviin lisäkysymyksiin sekä kasvotusten että sähköpostitse.

Terveisin,

Anki Korkalainen

Diakonia-ammattikorkeakoulu

LIITE 3 KUVAUSLUPA

KUVAUSLUPA

Tämä kuvauslupa koskee lapsenne valokuvan käyttöä Malmin seurakunnassa toteutettavassa opinnäytetyössä. Huomioitahan, että opinnäytetyö on julkinen verkkojulkaisu.

Kuvat otetaan havainnollistamaan materiaalipaketin sisältöä ja niiden tarkoituksena on ohjeistaa työntekijöitä toteuttamaan materiaalipakettia myös jatkossa. Kuviin ei merkitä lastenne nimiä, eikä tarkoituksena ole ottaa tarkkoja kasvokuvia.

Lapsen nimi: _____

Lapseni tuotoksia, kuten maalauksia, valokuvia ja videoita voi käyttää edellä esitellyissä yhteyksissä ja mainituissa julkaisuympäristöissä.

KYLLÄ ___ EI ___

Lapseni tunnistettavan kuvan (ilman nimeä) julkaiseminen edellä esitellyssä yhteydessä ja mainitussa julkaisuympäristössä. Kuvassa lapsi esitetään aina myönteisessä valossa.

KYLLÄ ___ EI ___

Paikka ja aika:

_____ .____2018

Allekirjoitus ja nimen selvennys:

Huoltajan yhteystiedot (sähköposti tai puhelinnumero)
